

AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

Mübariz ASGEROV

144001132

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN İLKOKULLARINDA MÜZİK
DERSLERİNDE NOTA ÖĞRETİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

TEZ YÖNETİCİSİ

DOÇ. DR. ZÜBEYİR SALTUKLU

AĞRI 2017

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Zübeyir Saltuklu danışmanlığında, Mubarek Arpersu tarafından hazırlanan bu çalışma 10.04.2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda Tuba Ek Cians tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Servet Özor
Jüri Üyesi : Akgay
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Zübeyir Saltuklu
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Murat
Jüri Üyesi : Çalışoğlu

İmza: [Signature]
İmza: [Signature]
İmza: [Signature]
İmza: [Signature]

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine ait olup;

Enstitü Yönetim Kurulunun 10.04/2017 tarih ve 2017.19-03 nolu kararı ile onaylanmıştır.

[Signature]
10.04.2017

Doç. Dr. Faruk KAYA
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	5
ABSTRACT	7
ÖNSÖZ	8
EKLER DİZİNİ	9

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 Problem Durumu	15
1.2 Araştırmanın Amacı	15
1.3. Araştırmanın Önemi.....	16
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN'IN GENEL MÜZİK TARİHİ

2.1. Azerbaycan Müziğinde Türler	20
2.2. Azerbaycan Müziğinde Makam Operaları	20
2.3. Sovyet Rus Döneminde Azerbaycan Müziği.....	21
2.4. Soğuk Savaş Döneminde Azerbaycan Müziği.....	22
2.5. Bağımsızlık Döneminde Azerbaycan Müziği	24
2.6. Türk Müzik Tarihi	25
2.6.1. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Türk Müziği.....	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAYCAN VE TÜRKİYE İLKOKULLARINDA MÜZİK DERSLERİ

3.1. Müzik Eğitime Genel Bir Bakış	41
3.2. Azerbaycan İlkokullarında Müzik Eğitimi.....	42
3.3. Türkiye Cumhuriyeti İlkokullarında Müzik Eğitimi	48
3.4. Azerbaycan İlkokullarında Nota Öğretimi	49
3.5. Türkiye İlkokullarında Nota Öğretimi.....	52
3.6. Azerbaycan İlkokullarında Müzik Kitaplarının Özellikleri	53
3.7. Türkiye İlkokullarında Müzik Kitaplarının Özellikleri	56
3.8. Azerbaycan İlkokullarında I. Sınıf Öğretim Teknikleri	57
3.9. Türkiye Cumhuriyeti İlkokullarında I. Sınıf Öğretim Teknikleri.....	60
3.10. Azerbaycan İlkokullarında II. Sınıf Öğretim Teknikleri	62
3.11. Türkiye Cumhuriyeti İlkokullarında II. Sınıf Öğretim Teknikleri.....	65
3.12. Azerbaycan İlkokullarında III. Sınıf Öğretim Teknikleri	67
3.13. Türkiye Cumhuriyeti İlkokullarında III. Sınıf Öğretim Teknikleri.....	71
3.14. Azerbaycan İlkokullarında IV. Sınıf Öğretim Teknikleri	73
3.15. Türkiye Cumhuriyeti İlkokullarında IV. Sınıf Öğretim Teknikleri.....	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

4.1. Araştırma Modeli	78
4.2. Verilerin Toplanması	78
4.3. Verilerin Analizi.....	78

BEŞİN BÖLÜM

KAŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

5.1. Türkiye Cumhuriyeti İlkokullardaki Müzik Eğitiminin Değerlendirilmesi	80
--	----

5.2. Azerbaycan'ın İlkokullardaki Müzik Eğitiminin Değerlendirilmesi.....	87
5.2.1. Azerbaycan Müzik Eğitimi Sonunda Öğrencilerin Bilgi Olarak Değerlendirilmesi	88
5.2.2. Azerbaycan Müzik Eğitimi Sonunda Öğrencilerin Duygusal Değerlendirilmesi	88
5.2.3. Azerbaycan Müzik Eğitimi Sonunda Öğrencilerin Müzik Etkinliği.....	88

ALTINCI BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

6.1. Azerbaycan ve Türkiye Müzik Eğitiminin İlkokul Sınıflarındaki Eğitiminin Karşılaştırılması	90
--	-----------

KAYNAKÇA	93
-----------------------	-----------

EKLER	96
--------------------	-----------

ÖZET

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN İLKOKULLARINDA MÜZİK DERSLERİNDE NOTA ÖĞRETİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Mübariz ASGEROV

Yüksek Lisans Tezi, Temel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Zübeyir SALTUKLU

Yrd. Doç. Dr. Şevki Özer AKÇAY

Yrd. Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

Nisan 2017, ... Sayfa

Türkiye ve Azerbaycan İlkokullarında Müzik Derslerinde Nota Öğretiminin Karşılaştırılması adlı tez çalışmamızda; iki ülke arasındaki eğitim sisteminde var olan sistemleri karşılaştırmalı bir değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışmada öncelikle dünya düşünce tarihi içerisinde var olan çeşitli filozofların müzik üzerine olan düşünceleri incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde ünlü filozofların müzik hakkında görüşlerine yer verilmiştir.

Filozof görüşlerinden sonra; bahse konu olan ülkelerin müzik tarihlerine değinilmiştir. Bu bağlamda öncelikle Azerbaycan Müzik Tarihi incelenip, önemli şahıslar ve eserleri üzerinde durulmuştur. Azerbaycan Müzik Tarihi anlatımından sonra; Türkiye Müzik Tarihi üzerinde durulmuştur. Özellikle Türkiye Cumhuriyeti dönemi müzik eğitimi üzerinde durulmuştur.

Müzik tarihi değinilmesinden sonra; ilk önce Azerbaycan eğitim sistemi içerisinde ilkokullarda okutulan müzik ders kitapları incelenmiş ve bu kitaplar içerisinde ki nota öğretimi ön dikkate alınarak durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu incelemenin ardından Türkiye ilkokullarındaki müzik ders kitapları incelenmiş ve aynı metot burada da uygulanmıştır. Bu inceleme esnasında derslerin müfredatları ve resmi uygulamaları da dikkate alınmıştır.

Karşılaştırmalı incelemeler neticesinde; Azerbaycan ders kitapları içerisinde nota öğretimi yanı sıra öğrenci ilgisi için var olan resim, şiir gibi görsel ve yazınsal eserlerin Türkiye'deki ilkokul müzik ders kitaplarına göre daha iyi olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nota Öğretimi, Karşılaştırma, Azerbaycan, Türkiye, İlkokul

ABSTRACT
**COMPARISON OF TEACHING NOTES IN MUSIC COURSES IN TURKEY
AND AZERBAIJAN PRINCIPLES**

Mübariz ASGEROV

Postgraduate Thesis, Department of Basic Education

Advisor: Doç. Dr. Zübeyir SALTUKLU

Assist. Prod. Dr. Şevki Özer AKÇAY

Assist. Prod. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

January 2017, ... Pages

In our dissertation titled "Comparison of Music Teaching in Turkey and Azerbaijan Primary Schools"; A comparative assessment of existing systems in the education system between the two countries has been made. In the study, firstly the philosophers' thoughts on music were examined by the various philosophers who existed in the history of world thought. As a result of this examination, famous philosophers gave their opinions about music.

After Filizof's views; The musical history of the countries in question is mentioned. In this context, firstly Azerbaijani Music History is examined and important people and their works are emphasized. After the narration of Azerbaijan Music History; Turkey Music History is focused on. In particular, music education in the period of the Republic of Turkey was emphasized.

After mentioning the history of music, music textbooks first taught in elementary schools in the Azerbaijan education system were first studied and the situation evaluation was made taking into consideration the teaching of notes in these books. Following this review, music textbooks in primary schools in Turkey were examined and the same method was applied here. The curriculum and formal practices of the courses were taken into account during this review.

As a result of comparative studies; In Azerbaijan textbooks, visual and literary works such as painting and poetry for student interest as well as note teaching were observed to be better than primary school music textbooks in Turkey.

Keywords: Teaching Note, Comparison, Azerbaijan, Turkey, Primary School

ÖNSÖZ

Kulağa hoş gelen her türlü ses aslında bir müziktir. Müzik insan ilişkileri noktasında da önemli bir etkidir. Kimi zaman bir duyguyu, bir düşünceyi ifade ederken kimi zaman milli duygulara hitap etmektedir. Bu bağlamda müzik toplumları etkilerken aslında insanları yönlendirmede de önemli bir araçtır.

Müzik bilimsel anlamda irdelerken öğretimin temeline bakmak ve bu öğretimin temelinde ki süreci iyi incelemek gerekmektedir. Eğitim sistemi içerisinde müzik eğitimi ilk sınıflarda başlamaktadır. Müzik eğitimi yaparken; sadece söz ve şarkı tarzında eğitim sistemi müzik eğitimi kısır bir döngü içerisinde bırakır. Bu noktada müziğin aslında temelini teşkil eden nota devreye girmektedir. Nota, müziğin nerede, nasıl, hangi tonlarda çalınacağını belirleyen en önemli etkidir.

İlkokullarda müzik derslerinde nota eğitimi ele aldığımız bu çalışmada hem notanın etkileri hem de iki farklı toplumda ki nota eğitimi inceledik. Böylece evrensel kültür olan müziğin, öğretimi esnasında notanın nasıl öğretildiğini iki farklı toplumda incelemiş olduk.

Çalışma alanı itibariyle nota öğretiminin farklı toplumlarda nasıl cerayan ettiğini irdelemesi bakımından önem arz etmektedir. Bu bağlamda tek ulus iki ülke içerisindeki eğitim kurumlarında müzik derslerinde nota öğretimi irdelenmiş olmaktadır.

Çalışma esnasında bilgi, deneyim ve tecrübesinden zevk duyarak yararlandığım danışman hocam Doç. Dr. Zübeyir SALTUKLU beyefendiye, tez savunmasında jürimde bulunmayı kabul ederek bizleri şereflendiren kıymetli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU ve Yrd. Doç. Dr. Şevki Özer AKÇAY'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Mübariz ASGEROV

Ocak – 2017 - Ağrı

EKLER DİZİNİ

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

İnsanoğlu doğduğu andan itibaren musiki ile temasta olmuştur. O musiki ile büyüyor, musiki ile yaşıyor. Musiki gerçek âlemi sesler vasıtası ile oluşturan güzel sanattır. Başka güzel sanatlar gibi musiki de büyük ifade gücüne sahiptir. İnsanın manevi âlemini, onun sevincini, gamını, dilek ve düşüncelerini, hayat uğruna savaşını ve farklı tasvirleri yansıtır. İnsan maneviyatına en iyi müdahale eden vasıtalarından en önemlisi de musikidir. Eski dönem filozofları musikin bu gücünü çok yüksek değerlendirmişlerdir. Aristoteles gençlere enstrüman çalmayı, şarkı söylemeyi öğretmekle onların manevi yetişkinliğine kamu aleminde necip, saf insan olmalarında musiki terbiyesinin önemini göstermiştir.

Sokrates'in eğitim yönteminde müzik ve beden eğitiminin çok önemli bir yeri vardır. Ona göre: "Musiki öğretmeni çocuğu kötülükten çevirmeye ve adam etmeye çalışır, çocuk gitar öğrenince, öğretmen ona başka bir takım şairlerin, saz şairlerinin eserlerini öğretir ve bunları gitara ile çaldırır. Böylece çocukların ruhlarını ritim ve şarkılarla doldurarak onları daha yumuşak kırlar. Ruhlarına ritim ve ahenk yerleşince de güzel konuşmaya, iyi hareket etmeye hazırlanmış olurlar. Çünkü insan hayatı baştan ayağa ritim ve ahenge ihtiyaç gösterir." (Platon, Protagoras, 1943).

Sokrates'e göre her bir nesnenin kendine has bir sesi, bir şekli ve birçoklarının da rengi vardır (Platon Kratylos, 1944).

Grek müziği çok zengin bir mirasa sahip değildir. Müzikle ilgili eldeki belgeler yalnızca tamamı yazılmış beş altı parça ve bir de ancak birkaç bölümü bulunan bazı parçalardır. Bu parçalardan anlaşıldığına göre eski Grek müziği tek seslidir. Bununla birlikte Platon, ne türle olduğu pek kestirilmeyen birçok sesten söz etmektedir.

Aristoteles müzik eğitiminin kendi zamanında genellikle boş zamanları dolduran ve sadece haz veren bir nitelik taşıdığı anlayışını eleştirdiğine göre onun için müzik, aslında doğanın kendisidir. İnsanların yalnızca iyi çalışmalarını değil, aynı zamanda incelikli bir boş zaman yaşamı sürmeye uygun olmalarını da amaçladığı için eğitimde temel bir nitelik taşımaktadır. Müziğin her iki amaca hizmet etmesi doğrudur ve eğer insan çalışmasının gereği olarak çalışmayıp dinlenmek

istiyorsa, boş zaman etkinliklerinin en verimlisi müzik olacaktır. İnsan çalışmadığı zamanlarda yapabilecek pek çok şey bulabilir ve bunlardan haz duyabilir, ancak bu yapılan etkinliklerin hangisini bilimsel diye ayrılabilceği sorunu gündeme geldiğinde müziğin bilimsel diye nitelendirileceği kesindir.

Aristoteles şöyle der: “Kendilerinin dışındaki nedenlerle öğrenilen zorunlu meslek bilgilerinden farklı olarak, eğitim süreçlerinin ve incelenen konular, kendi iç değerleri olmalıdır. Ondan ötürü, geçmişte insanlar müziği, eğitim programının bir parçası yapmışlardır:

Ancak, müzik zorunlu meslek bilgisi kategorisinde yer alamadığı için; okuma ve yazma bilgisini bir işe ya da yönetime, incelemeye, bir yurttaşlık bilgisine faydalı oluşu, bir çizim bilgisi sanatçıların yapıtlarını daha da iyi değerlendirmek bakımından işe yarayışı, ne de jimnastiğin sağlık ve güç kazandırma gibi faydalı olduğu için de değildir. Müziğin amacı bunların hiç birini sağlamaz. Geriye bir tek amacı kalıyor; zamanı daha değerli kılması ve onu özgür insanlara yakışan bir uğraş saymasıdır.” Müziği eğitime sokmalarının nedeni de budur.

“O halde, yukarıda izah edildiği sanatlar gibi faydalı ya da zorunlu olduğu için değil, yüksek ve özgür kişilere yakışır nitelik taşıdığı için oğullarımıza vermemiz gereken bir eğitim biçimi vardır ve müzik bu eğitim biçiminin konusudur.” Bu cümlelerden de anlıyoruz ki, kadınlar, köleler ve devletin yurttaşı olmayan yabancılar bu eğitimin dışındadırlar.

Müzik eğitimi okuma yazma gibi temel nitelikte bir eğitim olmasa da özellikle özgür ve üstün insanlara yaraşan bir eğitimidir. Bu bakımdan çocukluk çağında müziğin ilk bilgilerini verilmesinin ardından, büyüdükten sonra da müzik zevkini geliştirmek anlamak ve çalmak (icra etmek) gerekmektedir. İnsana haz veren müzik aynı zamanda insan ruhunu arındırılmasına ve ince bir zevk sahibi olmasına yarar.

Aristoteles’e göre nasıl ki, yapılan beden hareketlerine uygun olarak beden yapısı gelişirse aynı şekilde müzik de karakter yapısı üzerinde belirleyici bir rol oynar. Hiç kuşkusuz akıllıca ve zevkçe gelişkin bir biçimde vakit geçirmeye katkısı olan müzik insanda doğru bir eleştirici zihniyet ve iyi değerlendirme yeteneğinin gelişmesini sağlar. Aristoteles, kendileri müzik eğitimi almadıkları ve bu alanda ince

bir zevk geliştirmedikleri halde sadece eğlence için müzik (algıcı ve şarkıcı) dinleyen Pers ve Med krallarını eleştirmektedir (Aristoteles “Politika” Kitap VIII Bölüm V s.239).

Sadece müzik bilgisi olan ve sadece müzik ile uğraşan profesyonel çalgıcı ve şarkıcıların aşağı sınıftan sayıldığını buna karşılık kendini her alanda yetiştirmiş, eğitimli bir kişinin müzik bilgisine de sahip olmasının, onu daha da yetkinleştireceğini Aristoteles şöyle belirtmiştir:

“Kafaca gelişkin bir yaşamın vakit geçirme yollarına gelince, bunlar da, herkesin kabul ettiği üzere, bir soyluluk öğesi olduğu gibi bir haz öğesi de bulunması gerekir; çünkü o yaşama ilişkin olan mutluluk bunlardan oluşur. Müzik, ister salt çalgı ile yapılsın isterse bunun yanı sıra şarkı da söylensin, en hoş ve en zevkli şeylerden biri olduğunu hepimiz kabul ederiz. Öyle ki, çocuklara müziğin öğretilmesi gerektiği yalnızca bu olgudan çıkartılabilir.” (Aristoteles “Politika” s.246).

Ancak profesyonel ölçülerle ve yarışma niteliğinde çalgı çalmayı ve şarkı söylemeyi öğrenmek Aristoteles’e göre eğitim değildir. “Bu anlamda çalışıp söyleyenler, kendi karakterlerini geliştirmek için değil, dinleyicilerine zevk vermek için böyle yapmaktadırlar, hem de bayağı bir zevk. Onun için bunu soylu bir baya yakışacak bir uğraş saymıyoruz; bu daha çok parayla çalışan bir kimseye yakışır.

Yöneldiği amaç halkı da eğlendirmek aşağılık bir şey olduğu için, sonuçları da ister istemez alaltıcıdır. Dinleyici adi bir adamdır, müziği de ona göre etkiler; o müziği çalan ya da söyleyen profesyoneller üstünde bir etkisi vardır; onlardan beklediği müzik ve onu çıkarabilmek için yapmak zorunda oldukları hareketler, vücutlarına ve zihinlerine zarar verir.

İnsanlar bir müzik icrasını dinlerken, kullanılan melodi ve ritimlerin de ötesinde icraya uygun bir biçimde etkilenirler. Müzik haz verici şeyler sınıfına girmekle birlikte bu hazda, erdem, doğru zevk almak, doğru şeyler beğenip beğenmemekte vardır ve işte bütün bu özelliklerden dolayı; “doğru yargıdan ve iyi ahlak ve soylu eylemler karşısında zevk almaktan başka (müzik yoluyla) ğrenilecek daha önemli bir ders ya da edilecek bir alışkanlık yoktur” (Aristoteles “Politika” Kitap VIII Bölüm V s.246).

İnsan doğasına uygun olarak öfke ve yumuşaklığın, ayrıca cesaret ve ılımlılığın ve bunların karşıtlarının giderek bütün ahlak niteliklerinin gerçekliklerine müziğin ritim ve melodilerinde yakın bir benzerlik vardır. Bunun bir belirtisi de dinlenen müziğin bizde gerçekten bir duygusal değişiklik ve etkileme yaratmasıdır.

Aristoteles müziğin ahlaksal bir özelliğe sahip olduğunu, işittiğimiz melodilerin de bunları temsil ettiklerini söyler. Muhakemeler ve uyumlar arasındaki farklar, dinleyenlerde farklı tepkiler uyandırır.

Batı filozoflarını yanı sıra Türk İslam filozoflarından Kindi, Farabi ve İbn Sina da müziği bir bilim olarak kabul ederler. Müzik eğitimini büyük önem verirler. Bu konuda da bizlere eserler bırakmışlardır.

“İlk İslam Filozofu” unvanına sahip olan El-Kindi (801-866) Antik ve Helenistik dönemin felsefe birikiminin Yunanca ve Süryanice ’den Arapça ’ya tercüme çalışmalarına katılmıştır. Felsefe, tıp, matematik gibi daha birçok alanda yazarak 277 civarında eser bırakmıştır. Bunlardan 7 tanesi müzik üzerinedir. Kindi, temel ilimler arasında saydığı müzikle ilgili olarak, Eflatun’dan esinlenerek “sayı olmasaydı sayılan da olmazdı, dahası çizgi, yüzey, cisim, zaman, hareket; ilimlerden matematik, geometri, astronomi ve müzik de olmazdı” anlayışını benimsemiştir. Kindi’ye göre, müziğin de içinde yer aldığı matematik bilimleri bilmeyen biri, ömrünün sonuna kadar felsefe okusa da anlayamaz sadece yazılanları tekrarlamış olur. O, müzik nazariyatı üzerine eser veren ve eserleri günümüze ulaşan ilk müzik kuramcısıdır. Müzik üzerine yazdığı on eserinden sadece üç tanesi günümüze ulaşmış Arapça elyazmalarıdır. Bunlar: 1. Risale fi Hubr Ta’lif el-Elhan, 2. Risale fi Ecza’ Habarriyeb el-Musika, 3. Risale fi’l-Luhun’ dur.

Farabi, İlimler Sayımı adlı eserinde beş başlık altında sınıflandırdığı kendi dönemindeki ilimler sıralamasında müziği, matematik ilimlerin dördüncü sırasına yerleştirir. Onun müzikle olan bağlantısı kuramsal olmanın ötesine geçer. İyi bir ud çalar olarak hem pratik müzisyenlik hem de kuramsal müzikoloji konusunda uzmanlaşmış olduğu bir gerçektir ve müziğe dair çok değerli eserler yazmıştır. Müzik üzerine 3 eseri vardır. 1. Kitabü’l-Musika’l-Kebir, 2. Kitabü İhsai’l-İkaat, 3. Kitab fil-İkaat.

Farabi müziği, teorik ve pratik olarak iki kısımda incelemiştir. Pratik musikiyi hançere, küçük dil, burun, ney ve ud gibi yapay aletlerin yardımıyla sesin icrası olarak kabul etmektedir. Teorik müziği ise mukaddime, bestekârlık ve sanatsal yaratıcılıktan elde edilen şeyler olduğunu belirtir. Farabi ayrıca çalgılar ve müziğin fiziksel özellikleri üzerinde durarak makamların insan psikolojisi üzerindeki etkilerini de ortaya koymuştur.

İbn Sina'ya göre müzik, “hep daha güzel ve estetik olan üzerine kurulu bir iştir; zira o kişisel hazzın ifadesidir. Onun kastettiği güzellik, mükemmelliktir. Yani müzik içerisindeki ahengin, sayısal prensipler ve oranlar içermesi ve bunların uyumlu kalem işi olması gerekir. Müzik, ses ve ritimleri inceleyen matematiksel bir ilimdir. İbn Sina'nın müzik kuramı ve felsefesinde onun rehberi olan Farabi'nin etkisi çok açıktır. Çünkü eserlerinde onun müzik sistemini devam ettirmiştir. Farabi'nin düşüncelerini kabul ederek uygulamış ve daha da genişleterek kendi sisteminde teorileştirmiştir. Farabi'nin müzik sistemini genişleterek inceleyen İbn Sina, müziğin kaynağının gök cisimleri olduğunu ileri süren Müslüman Pisagorların aksine bu konuda mistik bir yaklaşımdan çok natüralist bir görüş ortaya koymaktadır. Nitekim bu konuda kendisine rehber edindiği Farabi de gök cisimlerinin, müzikal herhangi bir ses vermediğini söylemiştir. İbn Sina, musikinin iki araştırma alanı ile ilgili olduğunu ve musikinin ilkelerinin bir kısmının sayısal, bir kısmının ise doğal olduğunu, dolayısıyla bir kısmının aritmetiğe, diğer kısmının ise fizik bilimlerine ait olduğunu belirtir. İbn Sina'ya göre, müzik dinleyene haz vermelidir. Sesler arasındaki uyum, ahenkli melodiler ve düzenli ritim, ruhu derinden etkiler. Bir beste, aslında işitme duyumuzdan daha çok, akıl gücümüze seslenir. “Şarkı söylemek, sağlığı koruyan en iyi egzersizdir.” diye düşünen İbn Sînâ, müzik hakkındaki görüşlerini en geniş şekilde Kitabü's-Şifa adlı eserinde işlemiştir. Girişte özellikle ses ve sesin hayvanlar ile insanlar için söz konusu olan fonksiyonel iletişim özelliği üzerinde durmuştur. Bu yaklaşımıyla müziğe, cinsler arası çekimi sağladığı şeklinde bir anlam yükleyen C. Darwin'e, müziğin özel bir etkiye sahip medeni bir dil olduğunu belirten H. Spencer'a ve müziği canlıların yaşamındaki yardımlaşma yatkinlığına dayandıran C. Bücher'a ve müziğin fonksiyonel bir dil olduğunu düşünenlere öncülük etmiştir. İbn Sina da müziğe, geometri, aritmetik, astronomi gibi matematik ilimler arasında yer verir. Öklid, Ptolemy, Pisagor ve diğer Greklerden Arapça'ya yapılan çevirilerden sonra bu sıralama İslam dünyasında da

kabul görmüştür. Bu nedenle onun müziğe dair eserinin başlığı, “Riyazi (Matematik) İlimlerin Üçüncü Dalı Olan Müzik İlmi” dir. İbn Sina, en önemli eserlerinden biri olan Kitabü’ş-Şifa’nın müzikle ilgili bölümü Cevami’de, aralık ve dizi gibi konularla, Farabî’nin görüşlerini paylaşmakta ve kendinden sonra gelen musikî bilginlerine önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Müzikal kompozisyon üzerinde de durduğu, Öklid ve Batla Myus’tan yararlandığını belirttiği bu eseri, XI. yüzyılın müzik icrası konusunda önemli bilgiler içerir (Kalemisi, 2015; 91).

1.1 Problem Durumu

Azerbaycan ve Türkiye Cumhuriyeti Devletindeki ilkökul müzik ders kitaplarındaki nota öğretimi arasındaki faklar bilinmemektedir. Buna bağılı olarak iki faklı ölkede uygulanan ilkökul müzik ders programı, ders kitapları ve nota öğretiminde ne gibi farklar vardır? Uygulamadaki farklılıklar nelerdir? Bu sorular araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın alt problemleri ise:

1. Azerbaycan ve Türkiye’de ilkökullarda okutulan müzik ders kitaplarındaki benzer ve faklı yönler nelerdir?
2. Azerbaycan ve Türkiye’de ilkökullarda müzik dersinde uygulanan nota öğretimi arasındaki farklılıklar nelerdir?

1.2 Araştırmanın Amacı

Müzik, felsefecilerin bilim tasniflerinde mutlaka yer almış ve özellikle Matematik Bilimler kapsamında ele alınmış bir bilimdir.

Eğitim ya da terbiye Aristoteles’e göre erdemin çocuklarda alışkanlık haline getirilmesidir. Erdemi yaşamayı öğrenen insanda mutluluk yaşamın adeta bir çiçeklenmesidir, çiçek açmasıdır. Erdem öğretilbildiğine göre Aristoteles için tek bir iyilik vardır ve bu da ilmidir. Kötülük ise tek bir kavramla ifade edilir ve bu kavram ilimsiz kalmak, yani cehalettir.

Musiki ve eğitimi hakkında gerek milat öncesi gerek milat sonrası filozoflar değişik fikirler ileri sürmüşlerdir. Eflatun (Platon)’a göre musiki ve ritim, yollarını ruhun saklı köşelerinde bulurlar. Shakespeare musiki duygusunun olmayışını geceye benzeter: “O insan ki içinde musiki duygusu yoktur, kalbi seslerle coşmaz, onun

hisleri gece gibi karanlıktır.” Schopenhauer, “Bir Beethoven senfonisinde insanlığın ıstırapı, sevinç gamı, aşkı ve umudu konuşur. İfadenin itibarlı olması konuşanın düşüncesine nasıl kanat takıyorsa, musiki de duyguya öyle. Öyle sanıyorum ki her şeye ve her sanat duygusuna musiki duygusu arkadaşlık etmelidir. İddiamı da teori ve tecrübelerimle desteklemek isterdim,” demektedir. Oscar Wilde’ göre musiki hissin uğultusudur. Emerson daha farklı bir izaha yapar: “Musiki fakir insanların cennetidir.” Longfellow eğer evrensel bir dilden bahsedeceksek bunlardan biri de musiki insanların Universal dilidir. İbn-i Sina, “Musiki dinlemek ve seslendirmek en iyi muayene usulüdür”.

Konfüçyüs Hayat ıstırap ve gam verirse, sessizliği musikide arayın. Musiki gökle toprak arasında bir ahenktir. Bağlılık musikinin temelidir, sevinç ve memnuniyet ise musikinin memurlarıdır. Doğruluk musikinin cevheridir. Ciddilik, hürmet ve nezaket musikinin sistemleridir. Bir ülkenin doğru yönetilip yönetilmediğini, ahlakı açıdan yücelip yücelmediğini anlamak mı istersiniz? O ülkenin musikisini dinleyin. Bir kamuoyunun musikisi bozuldu mu o kamuoyunda birçok şey bozuldu demektir.

Bütün bu filozofların görüşlerimden de anlaşıldığı gibi müzik eğitiminin görmemezlikten gelinmemesi gerekmektedir. Bunun için devletler müzik eğitimini okullarında erken sınıflarda başlatmanın önemi buradan kaynaklanmaktadır.

Bizim çalışmamız da tek millet iki devlet olan Azerbaycan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti ilkokullarının 1-2-3-4 sınıflarında okutulan müzik derslerini program ve içerik olarak karşılaştırması yapılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırmamızda iki yakın kültürün meydana getirdiği toplumların ortak taraflarını ve farklılıklarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Azerbaycan Cumhuriyetine bağlı Nahcivan Özerk Cumhuriyetiyle sınır komşuyuz. Bunun yanında bilgi ve teknoloji çağını bizlere uzakları yakın etmesiyle Televizyon ve radyo programları her iki ülke dede ortak olarak dinlenip izlenmektedir. Bu kadar yakın komşumuz olması dışında dil ve millet olarak benzerliğinin olması Azerbaycan okullarındaki 1-2-3-4 sınıflardaki müzik eğitimini incelememizi birbirimizi daha iyi anlama ve daha dayanışma içerisinde olmamızı sağlayacaktır. Müzik dostluk ve

barışın dilidir. Ticaretin ve zenginliğin teşvikidir. Duygularla anlaşılabilen toplumlar birbirini daha iyi anlayacaklardır.

Bunun için Platon’a da bizler bu konuda şunu söylemektedir: “Çocuklara seçilmiş hikâyeler ile başlatılan eğitim daha sonra müzik ve beden (idman) eğitimi ile devam etmelidir. İnsan müzikle gereğince eğitildiğinde ruhu olgunlaşır. Çünkü müzik ile eğitim en üstün eğitimidir. Ritim ve ahenkle ruhun ta içine girer ve uygunluk sokarak ruhu her şeyden çok kavrar.

Müzikle ritim ve ahenk zevkini kazanan insan tabiat ve ya insan eliyle yapılmış şeylerdeki ihmalleri ve çirkinlikleri görür ve bunlardan rahatsız olup güzele, ahenkliğe yönelir, güzellikler ruhuna akıp onlarla beslenir, böylece de güzel ve iyi bir adam olur, çirkinini de haklı olarak ayıplar.

Çok genç yaşlarında müzik eğitimi alan insan henüz muhakeme edecek çağda olmadığı halde çirkinliklerden nefret eder. Büyüyüp muhakeme edebilecek yaşa geldiğinde ise, musiki içinde terbiye gördüğünden, müziğin kendisine kazandırdığı muhakeme yeteneğinden dolayı büyük bir mutluluk duyar. Bütün bu sebeplerden dolayı musikiye dayanmalıdır

Musiki bilgisiyle kazanılan ritim yeteneği insana güzel konuşmayı da öğretir. Zira bu iki yetenek birbirine bağlıdır. Musiki eğitimi görmüş insan kendisi gibi ahenkli olan insanları sever. “Gerçek aşk düzenliyi ve güzeli, usluluğa ve musiki terbiyesine uygun bir şekilde sevmektir.”

Müzik, resim ve benzeri tasvir sanatlarına her ne kadar benzese de, onlardan daha ayrıcalıklıdır ve hepsinin içinde en çok dikkat gerektirendir. Çünkü müzik konusunda eksik ve yetersiz bilgi ile yanılgıya düşün, kötü alışkanlıklara kapılarak büyük zarar görebilir (Platon Devlet II. 1943).

Bu yüzden, yetiştirilen çocuklar musiki vasıtasıyla yasaların bağlılığını içlerine yerleştirirler, çünkü nasıl toplum hayatında bir düzen, ahenk ve yasalar varsa, müzikte de aynı şekilde, ahenk, düzen ve notalar ile notalar arası ilişkilerden kaynaklanan yasalar vardır. Müzik ustaları ahenkle ölçünün içine girer girmez cezbe kapılırlar (Platon Devlet IV. 1943).

Tıpkı bunun gibi müzik ve beden eğitiminin insan bedenini her yönden sağlıkla kılmanın yanı sıra, asıl olarak ruhun akıl yanı ile hiddetlenen ve köpüren kısmını bir ılımlılık dengesi içinde tutmaktır.

Müzik ve beden eğitimi insan ruhunda aklı, makul kısmı gerginleştirip güzel sözler, bilgilerle besler, hiddetlenen kısmı gevşetip yatıştırır, ahenk ve ölçü vasıtasıyla yumuştır. Bütün teki perdelerin ahengi gibi kendini de ahenkleştirir. İçindeki birçok niteliği birleştirerek mutedil uyumlu bir hale getirir.

Müzik eğitimi alan insan müzik ile uğraşırsa, ezgilerinde eserlerinde, iyi ve güzel konusunda devlet yasalarının bildirdiğinden dışarı çıkmayacaktır. Nitekim çocukluğundan itibaren akıllı ve olgun yaşa kadar ölçülü ve düzenli bir müzik içinde yaşamış olan kişi, bunun tersini duyacak olursa, iğrenir ve bayağı bulur.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- a-** Azerbaycan ve Türkiye’de devlet okulları ile okutulan 1.2.3 ve 4. Sınıf müzik kitaplarıyla,
- b-** Azerbaycan ve Türkiye’de devlet okullarında okutulan 1.2.3 ve 4. Sınıf müzik kitaplarıyla,
- c-** 2015-2016 eğitim –ğretim yılı ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Azerbaycan'ın Genel Müzik Tarihi

Azerbaycan çok eski ve zengin folklor tarihine, çeşitli halk müziğine sahip olan bir ülkedir. Azerbaycan müziği, makamları halk müzikleri (maniler, türküler) asırlardan beri günümüze gelmiş, zenginleşmiştir. Azerbaycan'da halk müziği ve dansları halkın kendisi yaratmışsa da, makam ve âşık sanatının yaratıcıları bilimsel bir aktarım haline getirmişlerdir. Azerbaycan müziğinde en önemlilerinden biri makamdır. Makamdan artarda bir takım, bir demet olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle makama Azerice 'de muğamat da denmektedir. "Makamın özünde de iki anlayış vardır:

1. Makam – emosyonel mazmunun gelişme mantığı, onun bütünlükle kuruluşunu, kompozisyonunu tayin eden tam addır.

2. Makam – yeterli formülü hususiyetle kompozisyon olan profesyonel müziğinin esas çeşitlidir.

Azerbaycan perde sistemi çok birleşik hadiselerdendir ki, bu da Azerbaycan müzik sanatının Yakın ve Orta Doğu müziği ile genel olduğunu gösteriyor. Halk müziğinin çoğunda beş perde sistemi mevcuttur:

Rast

Şur

Segâh

Şüşter

Bayatı-Şiraz. Şarkı için en karakterdik olanı Segâh perde sistemidir".(Hacıbeyli, Ü. Bakü. 2010)

Şarkıların en eski çeşitleri mevsim, zaman ve bir o kadar da ortaya çıkan emek şarkıları olmuştur. Onların arasında Nevruza yani ilkbaharın gelişine ait şarkıların hususi yeri vardır.

2.1. Azerbaycan Müziğinde Türler

Azerbaycan türkülerinde en önemli olguları halk düğünlerinde, halk masallarında, efsanelerinde, “Dede-Korkut” ve “Köroğlu” destanlarında birçok malumata rastlanmaktadır. Düğünde müzik çoğu zaman danslarla aynı anda icra olunur. Halay tipli düğün şarkıları da mevcuttur ki, bu da kadınlar tarafından icra olunmaktadır.

Azerbaycan halk şarkılarında vatansever, kahramanlık konulu okumalara da çok önem verilmiştir. Köroğlu, Kaçak Nebiye ve başka halk kahramanları şarkıları okunmuş ve okunmaktadır. Halk müziğinin en yaygın lirik mevzusu şarkılardır. Böyle şarkılardan sevgi, aşk, hasret, güzellik, gam, keder, yarını arama ve bekleme gibi mevzular işlenmiştir.

“Azerbaycan müziğinin en çok yer aldığı kollardan biri de danslardır. Danslar çok eskilerde en çok halay şeklinde icra edilirken sonra tek-tek insanlar tarafından hareketler müziğe uygun olarak icra olunmuş ve böylece çeşitli danslar, halk oyunları ortaya çıkmıştır.

En çok yaygın Azerbaycan oyunları “Vağzalı”, “Uzundere”, “Kazağı”, “Kaytağı”, “Nelbeki”, “Ceyran”, “Terekeme”, “İnnabı”, “Halabacı”, “Cengi”, “Mirzeyi”, “Heyvagülü”, “Nazeleme”, “Süleymanı” gibi meşhur halk oyunlarından oluşmaktadır” (Sadoqov, F. Baku, Muğam, Baku, 2011).

Azerbaycan müzik sanatının bir ayrılmaz kolu da âşık sanatıdır. Âşık sanatının mazisi geniş kapsamlı faaliyete dayanıyor. Âşık şair, besteci, saz çalan, okuyan ve rakkastır (meydanda, düğünde, şenlikte dans eden). Âşık sanatının en çok yaygın türü destanlardır. Âşıklar bazen bir kaç gün halk için esasen akşamlar destan söyler, aradaki şarkıları okuyup, saz çalıp dans ederlerdi. Âşıkların ayrıca lirik ve kahramanlık şarkıları mevcuttur. Âşık sanatı hem serbest metne, hem de aydın metronomik çeşitlerle bağlıdır.

2.2. Azerbaycan Müziğinde Makam Operaları

Azerbaycanlın profesyonel bestekârlık sanatı 20. asrın başlangıcından teşekkül etmektedir. Onun esasını bestekâr Üzeyir Hacıbeyli koymuştur. 1908 yılının 12 Ocak'ta, Bakü'de Hacıbeyli'nin “Leyla ve Mecnun” operasının ilk gösterisi ile

Azerbaycan profesyonel müziğinin esası koyuldu. Doğu’da ilk opera böylece başlamıştır.

“Bundan sonra bestekârın artarda yaranan “Aslı ve Kerem”, “Şah Abbas ve Hurşit Banu”, “Köroğlu” operaları, Müslüm Makomayevin “Şah İsmail”, “Nergiz”, Zülfükar Hacıbeyli’nin “Âşık Garib” operaları Azerbaycan’ın güzel sanatlar tarihine dâhil olmuş, milli müziğin ve müzikli tiyatronun gelişmesinde önem taşımıştır. “Arşın mal alan”, “O olmasın, bu olsun”, “Er ve arvat”, “Elli yaşında cavan”, “Evli iken bekâr” gibi müzikli komediler tek Azerbaycan’da değil, dünyanın birkaç ülkesinde meşhurlaştı. Yalnızca Ü. Hacıbeyli’nin “Arşın mal alan”ı 40 dile tercüme edebilmek 100 den fazla ülkede gösterildi.” (Sadoqov, F. Baku, Muğam, Baku, 2011).

2.3. Sovyet Rus Döneminde Azerbaycan Müziği

1920 yılından sonra Sovyet Azerbaycan’ından çeşitli alanlarda olduğu gibi güzel sanatlarda ve müzikte de bir uyanış, bir gelişme oldu. Milli müzik desteleri – notayla halk çalgı enstrümanları orkestrası, çok sesli koro, şarkı ve dans topluluklarının oluşması Azerbaycan müziğinin dünya müzik medeniyeti ile aynı yönde gelişeceğini göstermiştir. Bu devirde Azerbaycan bestekârları kendilerini tiyatro ve sinemada da denediler. M. Makomayev Celil Memmedkuluzade’nin “Ölüler”, Cafer Cabbarlı’nın “1905. yılda” oyunlarını, “Bizim rapor”, “Azerbaycan’ın güzel sanatları” filmlerine, A. Zeynallı C. Cabbarlı’nın “Sevil”, Kirşon’un, “Hint kızı”, “Rüzgârlar şehri”, Janovski’nin “Kazeb”, Afrasiyab Bedelbeyli Hüseyin Cavid’in “Seyavuş”, C. Cabbarlı’nın “Yaşar” piyesleri esasında hazırlanan gösterilere müzikler bestelediler (Rummiye, Q.- Dunyamalıyeva, R. Müzik Tarihi I. Bölüm, 2016).

1932. yılda Azerbaycan Radyo Yayınları İdaresinin senfonik orkestrası kuruldu. Bu yıllarda Eşref Hasanov, Afrasiyab Bedelbeyli, 1936. yıldan Çingiz Hacıbeyli, Niyazi de kendilerini orkestra şefi olarak sınadılar. Bu yılda da Gibi korusu da kuruldu. Azerbaycan müziğinde daha büyük medeni hadise Üzeyir Hacıbeyli’nin “Köroğlu” operasının varoluşudur. “Köroğlu” operası Azerbaycan opera sanatı karşısında duran mühim vazifelerden birinin önde giden klasik opera çeşitlerinin derinden öğrenilmesi ve milli zeminde önde gidenle tecelli ettirilmesinin gerçekleşmesi imkânını sağladı. Bu sebepten dolayı “Köroğlu” müzik sanatının

klasik incilerinden sayılır. Milli operaya mahsus olan melodik tarz, orijinal senfonik ve polifonik müzik dili ilk kez “Köroğlu” operasında yaratılmıştır. 1938. yılda Moskova’da “Azerbayca’nın Güzel Sanatları On günlüğü” oldu. Programa dâhil olan “Köroğlu”, “Nergiz”, “Şahsenem” operaları, “Arşın mal alan” müzikli komedisi, “Yürekşarkısı” kantatası, halk çalgı enstrümanları orkestrası, mani ve raks ikilisi, âşıklar ve halk solistleri Azerbaycan müziğinin yeniliklerini göstermişlerdir (S. Qasımova, Bakı, 2009).

Bu yıllarda Üzeyir Hacıbəyli sanatının devamı gibi müzikli komedi eserleri de yazılır. S. Rüstəmov’un “Beş Manatlık gelin”, “Durna”, S. Hacıbəyov’un “Kızılgül”, F. Amirov’un “Ürekçalanlar”, “Gözün aydın”, S. Aleskerov’un “Ulduz” eserleri artarda sahneye koyuldu ve halkın büyük ilgisini gördü.

2.4. Soğuk Savaş Döneminde Azerbaycan Müziği

1950 yıllarının öncesinden Azerbaycan müziği dünya sahnelerine derece almaya başlamıştır. Bu sahnelerde K.Karayev’in baleleri F. Emirov’un, S.Hacıbəyov’un, C. Hacıyev’in, R. Hacıyev’in semfonik eserleri büyük başarı kazanıyordu. Bu yıllarda opera, bale, semfoni, kamera-enstrümantal, vokal müziğinde bestekârlar yalnızca Azerbaycan’ın müzik tarihinde değil, dünya müzik medeniyetinde laikli yer, eserler yaratmışlardır. Kara Karayev’in “Yeddi gözəl” balesi (1952), S. Hacıbəyov’un “Gülşen” balesi (1952), F. Əmirov’un “Sevil” operası (1953), C. Cahangirov’un “Azad” operası (1957), C.Hacıyev’in “Sülh uğruna” semfonik poeması, A. Məlikov, H. Mirzəzadə, A. Rzayev, R. Hacıyev’in, T.Bakıxanov’un, H. Hanmammedov’un, V. Adıgözəlov’un büyük başarı gören eserleri Sovyetler Birliği’nin, aynı zamanda dünyanın meşhur sahnelerinden seslendirmişlerdir.

1959 yılında Moskova’da ikinci defa Azerbaycan’ın Güzel Sanatları On günlüğü yapıldı. Büyük Tiyatro sahnesinde Azerbaycan müziğinin en güzel en yeni eserleri seslendirildi ve büyük ilgi ve alkış kazandı. 1960-1970 yılları Azerbaycan musikisinde en çok ve çeşitli eserlerin yarandığı ve her yerde büyük başarı kazandığı bir devir sayılıyordu.

Ramiz Mustafayev’in “Vakif” (1961), Zakir Bağirov’un “Aygün” (1972), Şefike Ahundova’nın “Gelin kayası” (1972), Memmed Kuluyev’in “Aldanmış

yıldızlar” (1977), C. Cahangirov’un “Hanendenin taleyi” (1979) operaları, Arif Melikov’un “Muhabbet efsanesi” (1960), Kara Karayev’in “Yıldırım yollarla” (1967), Niyazi’nin “Çitra” (1975), Fikret Amirov’un “Bin bir gece” baleleri büyük başarı ile sahneye koyuluyordu. Adı geçen Azerbaycan baleleri dünya şöhreti kazanarak 50’den fazla ülkede gösterilmiştir (Rummiye, Q.- Duniyamałyeva, R. Müzik Tarihi I. Bölüm 2016).

1972. yılda Prag’da, 1974. yılda Türkiye’de – Ankara ve İstanbul’da düzenlenmiş olan Sovyetler Birliğinin sanatçısı Kara Karayev’in müellif konserleri Azerbaycan’ın müzik hayatında büyük hadise oldu. Onun eserlerini Almanya, Polşa, Macaristan ve İtalya’da seslendirmişlerdir.

Fikret Amirov’un “Azerbaycan kapriçiosu” (1961), “Gülüstan Bayatı-Şiraz” senfonik-muğamı (1971), “Nesimi hakkında destan” senfonik-poeması 1970 yıllarında ABD, Avusturya, İsveç, Fransa, İngiltere’de başarı kazanmıştır.

Arif Melikov’un Nazım Hikmet’in “İki kalbin destanı” eserinden kaynaklanan “Muhabbet efsanesi” balesi dünyanın 60’dan fazla opera ve bale tiyatroları tarafından gösteriye hazırlanıp büyük ilgi ile karşılanmıştır. Hatta defalarca Moskova, Sankt-Peterburg ve Almanya’da gösteriye koyulmuştur. Balenin Türkiye’de gösterisi de büyük başarı kazanmıştır.

1980 yıllarda A. Melikov, Hayyam Mirzezade, Akşin Alizade, Firengiz Alizade, Ferec Karayev ve bir kaç genç bestekârların eserleri Avrupa, Asya, Amerika ülkelerinde uğurla seslendirilmiş vokal sanatının tanınan isimlerinden olan Fidan ve Huraman Kasımova kardeşleri, meşhur piyanocu Ferhat Bedelbeyli İtalya’da, Yunanistan’da, Rusya’da, Portekiz’de uluslararası yarışmalarda, yüksek diplomalar, ödüller kazanmışlardır.

1980. yılların sonu 1990. yılların evveli Azerbaycan’da Ermenistan tarafından yaratılan “Karabağ problemi”nin sonradan savaşa çevrilmesi, “20 Ocak” ve “Hocalı” soykırımları bestekârların da yaratıcılığına etkisini göstermiştir. Vasif Adıgüzelov’un “Karabağ şikestesi”, “Gam karvanı”, “Çanakkale” oratoryoları, Ramiz Mustafayev’in “Hakk sendedir, Azerbaycan!” kantatası, Tofik Bakıhanov’un “Karabağ harayı” senfonisi, Akşin Alizade’nin “Ana toprak” odası, Azer Rzayev’in “Bakı-90” senfonisi, Memmed Kuluyev’in “Rekviyem” senfonisi, Hacı

Hanmemmedov'un "Elimde sazım ağlar", Firengiz Alizade'nin "Ölmezliye yolcuyuz", Sevda İbrahimova'nın "Senin için darıxıram, Şuşam!" eserleri, Mobil Babayev'in "Memleketim" kantatası bu etkilenmeden yaranan müziklerdir (Saferova, Z. Komisyon, Bakı, 2012).

2.5. Bağımsızlık Döneminde Azerbaycan Müziği

1990. yıllarda ciddi eserlerle beraber mani türünde çalışan bestekârların da sayısı artar. Tanınmış bestekârların – Tofik Kuliye, Seid Rüstemov, Cahangir Cahangirov, Şefike Ahundova, Alekber Tağıyev, Emin Sabitoğlu, Polat Bülbüloğlu, Neriman Memmedov, Ramiz Mirişli, Oktay Kazımı, Telman Hacıyev, Elza İbrahimova, Hacı Hanmemmedov, Eldar Mansurov, Faik Şücettinov, Tofik Bakıhanov, Sevda İbrahimova ve onlarla başka genç bestekârların yeni-yeni şarkılar yaratmışlardır.

"Babek" balesinin uğurundan sonra bestekâr Akşin Alizade 2002. yılda Aleksandr Düma'nın eseri esasında "Kafkaza seyahet" adlı yeni balesini tamamladı ve onun ilk gösterisi büyük başarı göstermiştir. 2003. yılda ise Vasif Adıgüzelov'un meşhur Azerbaycan şairi Natevan hakkında yazdığı "Natevan" operası sahneye koyuldu. 2007. yılda Polat Bülbüloğlu'nun "Muhabbet ve ölüm" balesi Azerbaycan müziğine daha bir yenilik getirmiştir.

Son yıllarda Türkiye'de Arif Melikov'un "Yeddinci senfoni"si, Vasif Adıgüzelov'un "Çanakkale" oratoryosu, İtalya'da Hayyam Mirzezade'nin "Triptih" senfonisi, Kuzey Kıbrıs'ta Tofik Bakıhanov'un "Kuzey Kıbrıs suitası", "Kuzey Kıbrıs fesilleri" eserleri, Hollanda'da Ferec Karayev'in "Hütbe, Muğam, Sure", "Babil kıyameti-2000", Firengiz Alizade'nin "İlgım", Almanya'da Elnare Dadaşova'nın "Süsen Sünbül" adlı eseri seslendirilmiştir.

1990 yıllarının evvellerinden başlayarak Azerbaycan'ın meşhur sanatçılarından bir grubu Türkiye'nin Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Antalya, Adana ve başka şehirlerinde üniversitelerde çalışarak konservatuarlarda müzik tarihi, bestekârlık, piyano, keman, şan derslerini öğretmiş, birçokları bu görevi şimdiye yerine getirmektedirler. Sovyetler Birliği Gibi sanatçısı, Profesör Lütfiyar İmanov 1992'den 5 yıl evvel İstanbul Gibi Opera ve Bale Tiyatrosunda, sonralar İzmir "9

Eylül” Üniversitesinde 5 yıl çalışmıştır. (Rummiye, Q.- Duniyamaşiyeva, R. Müzik Tarihi Bölüm 2016).

Azerbaycan’ın sanatçılarından Server Kaniyev (keman), Cavanşir Kuliyev (bestekâr) ve onlarla bestekâr ve müzisyenler bu türlü çalışmalara katılmışlardı.

Nahçıvan Üniversitesi’nin doçent doktoru, Azerbaycan’ın sanatçısı Ekide Alekberova da bir kaç yıl Kars’ta, Kafkas Üniversitesinde müzik tarihinden öğretmenlik yapmıştır.

Bugün dahi Üzeyir Hacıbeyli’nin devamlıları olan Azerbaycan bestekârları, müzisyenleri dünya müziğinin gelişme sürecine yakından katılmakla milli müziği daha yükseklerle çıkarmaktadırlar.

2.6. Türk Müzik Tarihi

Türk müziği oldukça büyük coğrafi alana ihata etmektedir. Malum olduğu gibi Osmanlı imparatorluğu uzun asırlar dünyanın büyük bir arazisinde hükümlanlık etmiştir. Osmanlıdan evvel ve sonraki devirlerde Türk milleti geniş coğrafi arazilerde yaşamışlar. Öyle ki, Türkler şimal buzlu okyanusundan Dunay çayına, Himalayalardan Volga çayının sahillerine kadar her tarafta öz tarihinin şanlı izlerini koymuşlar. 2500 yıl içinde Türk halklarının farklı bölgelerde yerleşmesi onların medeniyetinin, öncelikle Müzik medeniyetinin bu kadar geniş yayılması ile neticelenmiştir.

Burada hususi olarak belirtilmelidir ki, Azerbaycan müziği de genel Türk medeniyetinin, o cümleden müzik medeniyetinin tek ayrılmaz bir hissesidir. “Son yıllarda Müzik ilminde Azerbaycan ve Türk müzik medeniyetlerinin karşılıklı alakalarının öğrenilmesine araştırmalar kanıtlıdır ki, bu iki medeniyet arasında çok tabakalı genel arşiv mevcuttur. Herkesin medeniyet bakımından bu arşivin farklı seviyede gerçekleştirilmesi kendini açıkladı. Hazırda olan bu sohbet hem Azerbaycan, hem de Anadolu Türk medeniyeti gelenekleri tek Türkmen kanına aitliği meselesinden, her iki medeniyette aynı tür-üslup kompleksinin faaliyetinden, hem de akraba konuşmalarından dolayı oluşmuştur. Genellikle, Azerbaycan ve Anadolu Türklerinin müzisyenlerinin benzerliği, her şeyden önce, onların uzun asırlar boyu bir coğrafi arazide yaşamaları ile bağılı olarak, tarihi kaderlerinin genelinden ileri gelir ve bu iki halkın manevi medeniyetinin benzerliğini şartlandırır.

Ayrıca, müzik ilminde Türk halklarının müzik medeniyetinin değerlendirme araştırma metodu düzenlenmiştir. Söylenilen ismin konseptinin müellifi R. Memmedova şöyle der: “Belirtilmelidir ki, Türk dilli halkların müzik alakalarının yaranması ve bu alakaların genetik esasının izahı Türk müziği sisteminin tekliğini ve çokluğunu yüz üstüne çıkarması, onun ayrı ayrı bölümlerin tam anlamıyla karakterize olunmasına imkân vermiştir.” (Oktay, 2013, s.13).

Anadolu Türk müziğinin, bu müzikte ki istikametleri, ondan ayrılan kolları karşılaştırılarak tahlil ederken çok değişik tablo ile karşı karşıya kalıyoruz. Bu bakımdan 2006 yılında yayınlanan Mahmut Ragip Gazimihal adlı araştırmacı “Anadolu Türkleri ve Müzik İstikbalimiz” adlı eserine müracaat etmek gerekmektedir.

Burada Anadolu’nun Türk Müziği ve folkloru üzerindeki oldukça güçlü tesirinden bahseden müellif her bölgenin iklimine uygun o yerin müzik folklorundan bahse ederek, bu değişikliği birkaç guruba bölmüştür.

1. Kuzey Anadolu (Karadeniz) türküleri; fırtınaların, şiddetli kışların, sarp dağların ve karanlık ormanların ifadesidirler. Kederli, tasalı ve şiddetli olurlar. Neşelerince de tiz ve çeviktirler.

2. Batı Anadolu parçaları, Akdeniz’den esinlenmiş saf bir güneş ve gökyüzü, şen bir iklim aydınlığı taşırlar. Gölge hüzün çelişkileri bu türkülerde azdır.

3. Orta Anadolu’nun hafif ılık havası o bölge türkülerinde eser.

4. Güneye doğru inildikçe türkülere güneşin kurşun ağırlığının çöktüğü görülür. Yorucu çöl havasına geçilir. Müzik çizgilerinin melodi zenginlikleri azalır (Mahmut Ragip Gazimihal, Anadolu Türküleri Aks II).

Yıllar geçmiş, zaman değişmiş büyük yerler fetheden Türk toplulukları kendileri getirdikleri medeni örf ve adetlerini yeni fethettikleri topraklardaki yerli ahalinin medeni gelenekleriyle birleştirerek, yeni ve tamamen farklı bir dünya yaratmışlar. Her defa bu milletin kendine mahsus medeniyetinin, ince sanatının, müziğinin izleri ayak bastığı topraklarda ebedi izler getirmiştir. 25. asırdan uzun bir devir Türkler doğudan batıya, kuzeyden güneye büyük arazilerde kendi medeniyetinin geniş yayılmasına sebep olmuşlardır.

Tabii ki, müzik medeniyetinin ayrı ayrı unsurlarının bu büyüklükte coğrafi arazilerde geniş bir şekilde yayılarak, o milletler tarafından kendine mahsus hiç de tesadüfi bir hal değil. Özellikle İşlam dünyasında Türk müziği medeniyetinin tesirinin güçlü izlerine rasgelmek mümkündür.

Balkanlar’da ve Doğu Avrupa’nın birçok bölgesinde Türk halkları İşlam’dan evvel ve sonra yerleştiklerinden bu arazilerde yaranan medeni Türk müziğinin güçlü tesiri hissedilmektedir. Malum olduğu gibi 1352’den itibaren Osmanlılar Balkanları fethetmiş ve bu zaman burada tam hâkimiyeti elde eden Türkler z milli mefkrelerine malik dünya bakışlarını bu arazilerde geniş şekilde yaymışlardır. 1453 yılında İstanbul’un fethi ise Osmanlı medeniyetinin daha derin köklerle bu arazilere yayılmasına sebep olmuştur.

Sadece Balkanlar ve Türkiye’ye yakın araziler Türk medeni zenginliğinden yararlanmamışlar. Türk müziğinin güçlü tesiri Uzak Hindistan-Himalaya dağlarından tutmuş İran’a kadar büyük arazileri fethetmiştir. Bu müziğin ve bu sahada çalışan sanatkârların yarattığı eşsiz sanat numuneleri hem kendisinin mensup olduğu milletin, hem de bu arazilerde yaşayan halkların Müzik medeniyetinin sentezi ile neticelenmiştir.

Burada vurgulanmalıdır ki, İran coğrafiyasının büyük bir hissesinde Türk dilli halklar, özellikle Güney Azerbaycanlılar yaşamaktadır. Bu halkların ince (güzel) sanatının karşılıklı alakası umum ilikte İran medeniyetinin temelini yaratarak, onu birçok yerlere bölüp inkişaf ettirmiştir. İran’da çok eski zamanlarda Pehlevi şehri ve müziği yüksek seviyede inkişaf etmişti. 11.asrdan itibaren bu medeniyete Türklerin ve Türk dilli halkların nüfusu burada birçok yeni medeniyet biçimlendirmiştir.

Yine burada özellikle vurgulanmalıdır ki, Osmanlı Türkiye’sinde müzik medeniyetinin inkişafı gibi seviyesinde de muhafaza olunan bir istikamet olmuştur. Osmanlı sultanlarının hepsi bu işte farklı olmuşlardır. Hatta onların birçoğu müzik medeniyetini inkişaf ettirmek için yabancı sanatçıları Osmanlı imparatorluğuna getirmişler. Yavuz ve IV Murat’ın Tebriz’i fetihlerinde nl Azerbaycanlı bestekâr, sazende ve hanendeler İstanbul’a getirilmişlerdir.

İran Türk imparatorluğunda bestelenen eserler İstanbul’da çalınıp okunmuştur ki, bunların “Acemilerin” denen bir kısmının notası günümüze kadar gelmiştir (Öztuna, s. 4).

Göründüğü gibi Türkler fetih ettiği topraklarda sadece kendi medeni ırklarını yaymamışlar, aynı zamanda bu toprakların zengin sanat numunelerinden de faydalanarak, öz ince sanatlarının yüksek seviyede inkişafına nail olmuşlardır.

Osmanlı hanedanlıkları bu işle hususi olarak ilgilenmişlerdir. Sultan, Yavuz Selim ve IV Murad da Osmanlı İmparatorluğunun başında duran padişahlar olarak kendi nüfuslarından bu istikamette istifade etmişler. Takdir edici vaziyettir ki, bu günde Türk halkları tek medeni ırka dayanarak, birbirilerinin sanatlarını en yüksek seviyede öğreniyorlar. Başta Bakü olmak üzere Orta Asya Türk Cumhuriyetleri’nin birçok konservatuarlarında Türk müziği, onun tarihi geniş şekilde öğrenilmektedir. 20.yüzyılın ilk yıllardan itibaren Türk müziğinin geniş coğrafya yayılması ve bu arazilerde yaşayan halkların gündelik hayatına doğrudan etkisi seri olarak öğrenilmektedir. Bu bakımdan 1939. yüzyılda yayınlanmış Mahmut Pagip Gazimihalin “Türkiye-Avrupa Müziği Münasebetleri” eseri çok değerli eserdir. Öyle ki, bu kitapta Türk müziğinin Avrupa ülkelerine yayılması ve bu ülkelerin medeni hayatlarına tesiri hakkında geniş bilgiden bahsedilmektedir.

Osmanlı Müzik medeniyetinin Avrupa’nın birçok ülkelerine geniş yayılması ve bu müziğin her zamanki ülkelerin medeniyetinde derin izler bırakması farklı vasıtalarla olmuştur. Aynı zamanda ayrı ayrı tarihler neticesinde Türklerin bu ülkelere geçmesi şimdiki tesirlerin meydana gelmesi ile neticelenmiştir. Buna misal olarak Osmanlıların Balkanları, yeni Avrupa’nın büyük bir arazisini fethettikten sonra “Mehter marşı” gibi sanat numunelerinden bu ülkelerin medeniyetine ezeli tesirini söyleyebiliriz. Malum olduğu gibi büyük Avusturya bestekârı V.A. Mozart meşhur Türk marşını yaratmıştır. V.A. Mozartın A-dur sonatasının III bölümü olan “Türk marşı”na her bir Türk vatandaşı büyük muhabbet hissi besteler. Birçoğu umuyor ki, şimdiki eserin melodisi halk müziği numunesi esastadır. Lakin Türk marşının farklı oluşma tarihi vardır.

Tarihten de anlaşılıyor ki, Osmanlı ve Avusturya imparatorluğu birbiri ile uzun zaman düşman olmuşlardır. Bu iki imparatorluk birbiri ile 15. asırdan

başlayarak, 17. asrın sonuna kadar kanlı savaşlar yapmışlardır. Bu düşmanlığa rağmen, Avusturyalılar da Türk medeniyeti müziğine karşı büyük merak ve ilgi göstermiştir. İlk defa Avusturyalılar Türk müzisyenlerinin ifası ile 1699 yılında tanışmıştır. Bu zaman Türk gibi adamları 16. yılda devam eden Osmanlı-Avusturya savaşlarının sonu münasebeti ile bağlanan “Karlofça” anlaşması ile alakadar Viyana’ya gitmişlerdir.

O zaman Osmanlı İmparatorluğu’nun heyetinde “Mehter” ordusu katılım sağlıyordu. Bu ordunun kendi “Mehter” askeri orkestrası olmuştur ve bu orkestra Viyana ahalisi için bir kaç tane konser vermiştir. Bunun sonucunda Avusturyalılar Türk müziğinden o kadar etkilenmişlerdir ki, birçok Avusturya bestekârı Türk müziğini Avrupa müzik aletlerinde taklit etmeye başlamıştır. Hatta Türk Müziği orkestra da yaratmıştır. Avusturyalılar Türk “Mehter” orkestrası mensuplarının kıyafetlerini giyerek, bayram şenliklerinde onları taklit etmeye başlamışlar. Avusturyalıların Türk müziğine bu tür tesiri onunla neticelenmiştir ki, 1741 yılında Avusturya hükümeti Osmanlılardan bu ülkeye Türk müzik aletleri göndermesini rica etmiştir. Onların bu ricası Osmanlılar tarafından yerine getirilir. Bütün bunlar da 1784 yılında Mozart’ın meşhur “Türk rondosu”nun yaranmasına sebep olmuştur.

Osmanlılarla, Avusturya imparatorluğu arasında savaşlar aralıklarla 1521-1791 yıllarını kapsamıştır. Avusturya asil Türk medeniyeti ile 15. Asırda itibaren tanışmışlardır. Türk müziğini taklit ederek, bu konuda eserler yazmaya çalışanların hiç biri Mozart kadar büyük eserler yapamamıştır. Onlardan birçoğu Türk müziğinin kanuna uygunluklarını bilmedikleri için yazdıkları sanat numuneleri de tarihin derin köklerinde kendilerine layık yaşam tarzı kazanamamışlar. Türk müziğinden esinlenen bestekârlara misal olarak Rossini, Bize, Verdi, Hendel, Johann Ştraus örnek verebiliriz. Fakat Avrupa bestekârlarından farklı olarak, Rus bestekârlarının Türk müziğine esas alarak yaptıkları müzik icraatlarında kullanmışlardır. Çünkü Rusya’nın O zamanki adı ile Çar Rusya’sının daha sonra ise Sovyetler Birliği’nin büyük bir coğrafyasında Türk halkları yerleşmişlerdir. İster Kafkas, ister Kırım, isterse de Orta Asya’da yaşayan Türk halkları kendi maneviyatında derin Türkçülük kökleri yaşattıklarından ve bu arazilerdeki medeniyetlerden Ruslar etkilendikleri için Rus müziği de 200 yıla yakın bu medeniyetin tesiri altında kalmıştır. Bu arazilere sık sık seyahat eden Rus bestekârları ise Türk müziğinin kanuna uygunluklarını derinden

öğrenmek imkânı elde etmişler ki, bunun da sonucunda onların yazmış olduğu Türk müziği esaslı sanat numunelerine daha renkli ve kendine mahsus özelliklere sahip olmuşlardır. Bestekârlara misal olarak A. Borodin ve M. Klinka'nı örnek verebiliriz. Türk müziğinin bu kadar güçlü emisyonla kuvvetine malik olması birçok müzik araştırmacılarının dikkatini çekmiştir. Onlar araştırmalarında bu mevzuya büyük yer vermiştir. Mesela büyük Japon bestekârı ve müzik araştırmacısı Tochiyo Mayazumi bu konuda diyor ki: “Tek bir Batı kültürü yoktur. Doğudan alınan öğelerle de zenginleşmiş bir sentez vardır ve Türkler bu senteze çok şey katmışlardır!..” (Gedikli, Necati Müziklerimiz ve Sorunları, s. 141).

Finli müzik araştırmacısı Juoni Suist ise dünya müzik medeniyetine doğu ülkelerinin, hususu ile Osmanlı Türkiye'sinin tesiri hakkında olan fikirlerini bu şekilde dile getirir: “Batı âlemi temel değişikliklere uğramadan, kendi kültürlerine doğrudan katmalar yapmıştır. Viyana kuşatmasından sonra, Türk tehlikesi ortadan kalkınca, Avrupa Osmanlı Türkeri'nin soylu, insani ve çekici öğelerini benimsemiş Türk müziği de bu yola girmiştir.” (Gedikli, Necati, s.142).

Türk müzik tarihini öğrenirken onun bölümlere bölünmesi meselesi birçok araştırmacının dikkat merkezinde olmuştur. Genel bakıldığında Türk müzik medeniyetinin gelişim aşamasını üç büyük devire bölebiliriz. Bunlardan ilki “İslam'a kadar ki devir”, ikincisi “İslam'dan sonraki devir”, üçüncüsü ise “Cumhuriyet devridir”.

Fakat Türk müzik medeniyeti tarihi ve bu tarihin bölümleri ile ilgilenen ilk bilim adamı hesap edilen Rauf Yekta bu meseleye biraz farklı yanaşmıştır. Rauf Yekta, 1913 yılında Encyclopedie de la Musiqui et Dictionnaire du Conservatoire adıyla Albert Lavignac (1846-1916) tarafından Paris'te yayınlanan ansiklopedi Türkiye Başlığı altında, Türk Müziği'ni genel hatlarıyla ve çok geniş bir özet şeklinde yazmıştır. 1.Dünya Savaşı'nın 1914 yılında çıkması nedeniyle ancak 1922 yılında yayınlanan bu uzun yazıda, Türk Müziği'nin tarihine de değinen Yekta, ‘Türklerde Müzik Tarihine Bir Bakış’ başlığı altında ele aldığı Türk Müzik Tarihi'ni, dönemlere ayırma gereği duymadan ve genel hatlarıyla özetlemiştir.

Türk müziği asırlarla malum bir sistem esasında öğretilmiştir. Bu sistemde öğretmen ve öğrencinin kendine mahsus yeri ve rolü olmuştur. Birçoğu tarafından bu

sistem “Meşk” adlandırılır. “Meşk” sayesinde öğrenci öğretmenin ona göstermiş olduğu hususları kulaktan kulağa dinleyerek, olduğu gibi taklit etmeye çalışmıştır.

Bu esnada öğretmen öğrencilerini düzelterek, gerekli ifanın elde edilmesine nail olmaya çalışır. Bu da onu gösterir ki, Avrupa halklarında 11. yy. a kadar olduğu gibi Türk müziğinde de nota sisteminin düzenlenmesi uzun asırlar sürmüştür. Bazı kaynaklardan malum olur ki, Türk müzik tarihinde müzik seslerini ifade etmek için yazı sistemleri mevcut olmuştur. Lakin bu yazı sistemleri ya zamanın kıskançlığına maruz kalarak yitip gitmiş ya da birçok konuda kusurlu olduğu için sonradan istifade edilmemişlerdir. Türk tarihinde ilkyazı çeşitlerinin rastlandığı Göktürklerde malum bir nota sisteminin mevcutluyu hakkında kesin bilgiler yoktur. Bu sebepten Türk halklarında nota yazısının ne zamandan itibaren istifade edilmesi hakkında kesin bilgi yoktur.

Uygurların büyük Türk hakanlığının temsilinde ehemmiyetli söz hakkına sahip olduğu bilinmektedir. Tarihi konulara göre Uygurlar III asırdan Sasani İran’ından getirilmiş “Mani nota yazısı” gibi nota sisteminden istifade etmişler. Lakin sonraları Türkler tarafından İslam dini kabul edildikten sonra Türkler Kindi tarafından hazırlanmış nota sistemi ile tanışmışlardır. Hatta Farabi, Kindi tarafından hazırlanmış “Ebcet notası” sistemi ile yakından tanışmışlardır. (Ebcet, geleneksel Arap alfabesinin eski sıralanışından (elif, ba, cim, dal) ilk dört harfinin okunuşlarıyla (E-B-Ce-D) türetilmiş bir sözcüktür.) “Ebcet nota” sistemi menşe ‘ce Türk olan müzik araştırmacıları tarafından kesinleştirilmiştir. Burada her harf veya harf grubu bir sese uygun olmuştur. Onların uzunluk ölçüleri ise alt taraftan rakamlarla bildirilirdi. Uzun yıllar Türk müziğinde Türk menşeli nota sisteminin oluşturulması için büyük işler yapılmış. 1871-1935’ci yıllarda yaşamış Rauf Yekta Bey’in bestelediği “Yegâh Mevlevi Ayini” adlı eserini “Türk notası” adlandırdığı kendi tarafından hazırlanmış bir sistemle yazmıştır. Bu sistem o devrin müzikçileri tarafından hoş karşılanmamış ve onlar bu sistemi kabul etmemişlerdir.

Türk Müziği medeniyetinde nota sisteminin geliştirilmesinde bestekâr Hacı Efendinin (1845-1907) büyük rolü vardır. Bugün Türkiye’de istifade edilen nota sisteminin esasının yaratıcısı gibi tanınan bestekâr Hacı Emin Efendi 1886’cı yılda yayınladığı “Nota Muallimi” kitabı ile Türk müzisyenlerini Avrupa not sistemi ile tanıştırmıştır. Lakin Avrupa nota sistemi ilk defa Türkiye’de Ali Ufki Bey tarafından

ortaya konmuştur. Ali Ufki Bey 1610-1675 yıllar arasında yaşamıştır. O yazdığı “Mecmua-i Saz-ü Söz” eserini bu nota sistemi ile yazmıştır.

Genellikle Türk müziği hakkında konuşurken bu müziği iki büyük bölüme bölebiliriz. 1. Türk halk müziği, 2. Klasik Türk müziği veya Türk sanat müziği denilen şey. Bu her iki bölümün kendine mahsus özellikleri vardır.

Türk halk müziği Türkiye’nin diğer bölgelerinde yaşayan insanlar tarafından söylenen ve ifa edilen müzik sanatı numuneleridir. Bu müzik Türk folklorunun ayrılmaz bir bölümünü teşkil etmektedir. Halk müziği numuneleri hem sözlü, hem de sözsüz olabilir. Sözlü halk müziği numuneleri “türküler” diye adlandırılır. Sözsüz halk müziği numuneleri ise “ezgi” diye adlandırılır. Türkiye’nin farklı bölgesinden toplanılmış halk müziği örneklerinin birçoğunun yaratıcısı belli değil, bu tip halk müziği numuneleri “Anonim” olarak adlandırılırlar. Adına bugün daha çok “Klasik Türk müziği” veya “Türk sanat müziği” dediğimiz müzik Osmanlı devletinin kurulması ve inkişafı ile gelişmiştir. Osmanlı imparatorluğunun zayıflama ve tenezzül devrine dâhil olduğu 19’cu asrın evvelerinden itibaren bu sanat müziğinde tedricen bir inkişaftan kalma müşahide olunmaktadır. Lakin Osmanlı imparatorluğunda müzik sanatının inkişafı bakımından bir sıra ehemmiyetli işler görülmüş, bunun için diğer okullar faaliyet göstermiştir ki, bu okulların başında esasen “Dini müzik” daha çok öğretildiği ve padişaha direk bağlı olan “Enderun-i Hümayun” mektebi gelmektedir. Sonralar bu mektepte Avrupa, özellikle İtalya’dan getirilen muallimler tarafından Batı üslubu tatbik olunmuş, bunun da neticesinde mektep önceki mahiyetini kaybederek 1908’ci yılda tamamen kapanmıştır. “Enderun-i hümayun” mektebinden ilave kendi meşhurluğu ile seçilen mekteplerden biri de “Mevlevihanelerdir. Birçok dahi yetiştiren bu mekteplerde sadece “Mevlevi müziği” tebliğ olunmuyordu. Burada aynı zamanda dini müziğin her çeşidi çalınıyordu. Askeri müziğin tebliği ve öğretilmesi konusunda ise tabii ki, “Mehterhane-i Hümayun” mektebinin rolü büyüktür. Bu mekteplerde yetiştirilen müzisyenler daha çok askeri karakterli marşların ifasında usta hesap edilirler. 1826’cı yılda bu tip mekteplerin yerine “Müzikal-i Hümayun”, yeni daha çok Avrupa müziği tahsili vermekle meşgul olan mektepler açılrsa da, Mehter müziği ve bu konuda faaliyet gösteren usta müzisyenlerin ananeleri gelişmiş ve bu devirde de yaşatılmaktadır. Lakin Enderun ve daha sonra Mehter hane gibi mekteplerin

bağlanması Türk müzik ananelerinin köklü suretle çökmesi ile neticelenmiştir. Yılmaz Öztuna'nın da söylediği gibi: "II Mehmet gibi çok iyi müzisyen olan bir padişahın devrim furyası içinde böyle bir karar vermesi Türk kültürünün önemli bir müessesesini tahrip etmiştir." (Öztuna, Yılmaz, Türk Musikisi, s.67).

2.6.1. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi Türk Müziği

1914 yılında Türkiye'de "Darüelhan" adında konservatuar açılmış, bir zamanlar eğitim bakanı olmuş meşhur bestekâr Vezir Ziya Paşa da bu mektebe rehberlik etmiştir. Avrupa ve Türk klasik müziğinin ayrı ayrı öğretildiği bu kuruluştaki Rauf Yekta Bey gibi bu devrin meşhur Müziği hadimi de ders vermiştir. Lakin şimdiki yıllarda klasik Türk müziğine karşı farklı istikametlerden oldukça çok sayıda saldırılar olmuştur.

Bunun sonucunda 9 Aralık 1927 yılında Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin emri ile Türk müziğinin öğrenilmesi yasaklandı. Şimdiki yıllardaki İstanbul konservatuvarı adı ile faaliyete başlayan yeni bir müzik ilmine tedris olunan müessesede Türk müziğinin öğretilmesine yer verilmiştir.

Türkiye, Cumhuriyet döneminde sanatın tüm kollarında vermiş olduğu yenilik içinde müzik sanatına da önem vermiştir. Bu değişiklikler neticesinde diğer alanlarında olduğu gibi müzik medeniyeti de yüksek seviyede inkişaf ettirilmiştir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün rehberliği ile Türkiye'de kurulan yenilikçilik sistemi kendisi bu değişiklikleri talep etmiştir.

"Cumhuriyet döneminde Türkiye'de toplumsal ve kültürel alanda yaşanan değişimlerin en önemlilerinden biri de müzik eğitimi konusunda yaşanmıştır; çünkü müzik, sosyal yapılara dayalı bir sosyal davranışın sonucunda yaratılmaktadır. Bu nedenle yalnız bir ses sistemi değil, etnolojik bir yapının oluşturduğu belli bir davranış sonucunu içinde taşımaktadır. Belli bir kültür içinde yer alan sosyal bir olaydır." (A. Kaplan, Kültürel Müzikoloji, 2015, s. 42).

Türkiye Cumhuriyetinin siyasetinin ehemmiyetli hedeflerinden biri de "Avrupa medeni maliyetlerine uygunlaştırılmış bir hayat tarzının oluşturulması" olmuştur. Bunun için bir sıra kanun maddeleri kabul edilmiştir. Tabii ki, bu kanun laminelerinde müzik medeniyetinin inkişaf istikametini de muayyenleştiren maddeler olmuştur.

“Cumhuriyetle birlikte kültür ve sanata daha fazla önem verilmiş, sanata ilgi politikası haline getirilmiştir. Sanatın temel kültür sorunlarından biri olduğu vurgulanmış, sanat eğitiminin sorunları, milli eğitimin sorunları arasında ele alınmıştır” (B. Tarlakasan, 2003, s.30-35).

O yıllarda Avrupa müziği medeniyeti maliyetlerinin Türkiye’ye getirilerek, onlar esasında klasik notalı müzik sanatı yaratmak için bir sıra mühim adımlar atılmıştır. Bunun için ilk başta Avrupa’nın muhtelif ülkelerine, ilk sırada ise Almanya ve Fransa’da olmak üzer müzik tahsili almak için Türk gençleri bu istikamete yönlendirilmiştir. Birinci olarak İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun rehberliğiyle 22 kişilik grup Almanya ve Fransa’da Müzik tahsili sahnesinde büyük başarılar elde etmişlerdir.

1924 yılının sonbaharında Ekrem Zeki Ün, 1925 yılında Ulvi Cemal Erkin ve Cezmi Erinç Paris’e, 1926 yılında Necil Kazım Akses ve 1927 yılında Hasan Ferit Alnar Viyana’ya, 1928 yılında Cevad Memduh Altar Leipzig’e, Ahmet Adnan Saygun Paris’e, Halil Bedii Yönetken Prag’a gönderilmiştir. Bu yıllarda Nurullah Şevket Taşkiran ve Bayan Afife de Avrupa’ya şan eğitimi için gönderilmiştir. Bu gençler 1930’lardan sonra yurda dönerek ülkenin müzik eğitim kurumlarında yer almış ve dönemin müzik eğitim anlayışında büyük bir öneme sahip olmuşlardır. Özellikle Müzik Muallim Mektebi’nde göreve başlayarak, genç Cumhuriyet’in yeni müzik yapısına katkıda bulunmuşlardır. O dönemde yurtdışına gönderilecek öğrencilere söylenen “sizler birer kıvılcım olarak gönderiliyorsunuz, volkan olup dönmelisiniz...” sözü onların ülkeleri adına taşıdıkları önem ve sorumluluğu göstermektedir (Paçacı, A, 2016, s.40).

Türkiye’de Müzik medeniyetinin inkişafında buraya yurt dışından davet olunarak çalışan müzisyen ve bestekârların ehemmiyetli rolü olmuştur dersek yanlış olmaz. Bu maksatla Türkiye’ye davet edilen müzisyenlerin hepsi Türkiye gibi tek programlı Müzik sistemi yaratmak siyasetinin mahiyetinin anlamasalar da onların birçoğu genç bestekârlar neslinin yetiştirilmesinde hususi rol oynamışlardır.

Türk klasik notalı müziğinin düzenlenmesi tarihinde farklı makamlardan biri budur ki, bu işte büyük Alman bestekârı Paul Hindemit’in hususi rolü olmuştur. 1935’ci yıldan itibaren Hindemit Türkiye’de yaşamaya başlamıştır.

O dönemde Mustafa Kemal Atatürk, Hindemit'den Türkiye'deki Müzik tahsilinin yeniden teşkili için plan ve bütün Müzik tahsili müesseseler için “Türk polifonik müziğinin uluslararası tedbiri programını hazırlamayı rica ediyor. Ve sonuçta Hindemit bu işin üstesinden maharetle gelmektedir.

Birçok bakımdan onun çabaları neticesinde Ankara'da konservatuar da açılmıştır. Hindemit burada beden eğitimiyle meşgul olmuştur. Lakin Hindemit bu yıllarda Türkiye'de çok kalmıyor. Ama Türkiye'de müzikli hayatın inkişafına güçlü tesir göstermiştir. Bu sebepten günümüze kadar Türk müzisyenleri de Hindemit'i büyük hürmetle hatırlarlar. “1935-1937 yılları arasında, Türkiye'de Konservatuarın kurulması ve müzik sorunlarıyla ilgilenmek üzere çağırılan Prof. Pauk Hindemit'in önerisiyle bölümün başına Hitler Almanya'sını terk eden Prof. Eduard Zuckmayer getirilmiştir” (www.guzelsanatlar.gazi.edu.tr/Muzik/tarih.html).

20. asrın ilk on yıllarında Türkiye'de klasik notalı müzik sahnesinde yaratıcılık faaliyetleri meşgul olan birçok bestekâr olmuştur, “Türk beşlisi” gibi tanınan bestekârlar birliğinin çağdaş Türk müziğinin inkişafında hizmetleri olmuştur.

“Türk beşlisi” Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu devreden 20. asrın ortalarına kadar aktif faaliyet gösteren ve akademik Türk müziğini dünya seviyesine kaldıran Türk yenilikçi bestekârlar grubuna verilen ad. Bu adlandırma, Batı'da Rus müziğinin Kudretli deste adı ile tanınan 5 bestekârına verilen "Rus beşliği" ifadesine analogiye gibi seçilmiştir. “Türk beşlisi” gibi tanınan bestekârların umumi ortak yanları ondan ibaret olmuştur ki, farklı ailelerden gelen bu yaratıcı insanlar Türkiye'de cumhuriyet devrinin ilk yıllarından itibaren yabancı ülkelerde okumaya gönderilmişler. Avrupa müzik nailiyyetlerini derinden benimseyen bu bestekârlar Avrupa müziğinin forma ve türlerinden istifade ederek, aslında Türk müzik medeniyetinin inkişafı yönünü yeniden istikam etlendirmişler. Onların hepsi kendi yaratıcılıklarında Türk müziği türlerini yeni stilde işleyerek, onlara yeni üslup ve karakter kazandırmışlardır.

Bu bestekârlar yıllar sonra düzenlenmiş Türk Müzik medeniyeti numunelerini, Avrupa'da öğrendikleri teknik vasıtalarla yeniden diriltmiştir.

Mehtap Aydın adlı müellifin de söylediği gibi “Beş bestecimizin de eserlerinde ortak olarak nitelendirebileceğimiz özellik ise, gelenekli müziklerimize

ilişkin öğelerin kullanılışıdır. Bu ortak özelliğin, bestecilerimizin köklü geleneklerinden aldıkları içgüdülerinde saklı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim Saygun'un deyişiyle bu bestecilerin en büyük özellikleri, "...Türk ruhunun bütün sırlarını işitecek kulaklara fısıldamaya ve kendisine gönül verenlere gönlünü cömertçe açmaya hazır, Türk geleneklerini bütün saflığı ile yüzyıllar boyunca sürdürme gelmiş bir Anadolu'nun varlığını keşfedebilmiş olmalarıdır" (M. Aydın).

"Türk beşlisi" bestekârlar birliğinin en meşhuru ilk Türk operasının müellifi ve Türkiye'de "Devlet sanatçısı" gibi çok büyük bir fahri unvanın ilk sahibi Adnan Saygun'dur.

Görkemli Türk bestekârı Ahmet Adnan Saygun 7 Eylül 1907 yılında İzmir'de doğmuştur. Bu büyük sanatkâr hakkında Azerbaycan dirijörlük sanatının en büyük ustası Niyazi şöyle demiştir: İnanın ki, birçok Avrupa ülkesinde bu anda Saygun seviyesinde bir bestekâr yoktur."

Adnan Saygun ilk önce "Hadikai Sübryan mektebi" adlı mektebe dâhil olmuş, daha sonra "İttihat ve Terekki Nümune Sultanisi" adlı muasır tipli mektebe tahsilini devam etmiştir. Burada genç Saygun müzik sahasındaki derslere daha üstünlük vererek, daha on üç yaşında iken İsmail Zühtüden ilim, Rosati ve Tofik bey adlı müzikçilerden ise piyano üzere ders almıştır. Adnan Saygun'un Türkiye'de klasik Müzik medeniyetinin düzenletirilmesinde rolü oldukça büyüktür.

1934 yılında İran şahı Rıza şah Pehlevi'nin Türkiye'ye seferi arifesinde Adnan Saygun, Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği ile toplam bir ay içerisinde Türkiye'nin ilk klasik operası olan "Özsoy" operasını besteler. Bu operanın librettosu Münir Hayri Egeli tarafından yazılır. Operada Türk milletinin doğuluşundan, İran ve Türk milletlerinin kökü uzak tarihe dayanan kardeşliğinden bahsediliyor. Eserin ilk sahnelen dirilmesi 19 Haziran 1934 yılında Atatürk ve Rıza Pehlevi'nin iştirak ettiği konserde olmuştur. Eserin ilk takdiminden sonra Atatürk Saygun'u Yalova'da yazlığında kabul etmiştir. Bu zaman Atatürk bestekâra, Türk müziği hakkında bir emir verir. "Güneş-dil" ve "Türk tarihi" dersleri hakkında hazırlanan bu rapor 1936 yılında "Türk müziğinde pentatonizm" başlığı altında yayınlanmıştır.

“Türk beşlisinin önemli şahıslarından biri de 1906-1972 yılları arasında yaşamış meşhur Türk bestekârı Ulvi Cemal Erkin’dir. U.C. Erkin Türk Müzik medeniyetini ehemmiyetli sanat numuneleri ile zenginleştiren bir bestekârdır. Opera çıkmak şartı ile müziğin bütün alanlarına müracaat eden U. C. Erkin Türk müziğinin inkişafında hususi role malik olan bir sanatkâr gibi tanınır. U. C. Erkin de Türkiye’de 1971 yılında tesis olunan “devlet sanatçısı” ünvanına layık görülen bestekârlardandır.

U. C. Erkin yabancı ülke bestekârlarının Türkiye’de sahnelemesi içinde de önderlik etmiş sanatkârlardandır. O bestekâr dostu Necil Kazım Akses’le beraber J.Bizenin “Karmen”, L. V. Bethoven’in “Fidelio” gibi operalarını Türk opera tiyatrolarında sahnelemiştir.

Müzik medeniyet sahnesindeki hizmetlerine göre bir sıra mükâfatlara layık görülen U. C. Erkin Fransa ve İtalya gibi ülkeler tarafından da hususi olarak taltif olunmuştur. Büyük bestekâr 15 Eylül 1972 yılında 65 yaşında Ankara’da vefat ederek, Karşıyaka mezarlığında defnedilmiştir.

“Türk Beşlisi’nin diğer elçisi Cemal Reşit Rey 25 Ekim 1904 yılında Kudüs’te doğmuş, 7 Ekim 1985 yılında İstanbul’da vefat etmiştir. Saraya yakınlığı ile tanınan ailelerden olan Cemal Reşit Rey Türkiye’de bu güne kadar kendi farklı süeti ile yüzlerle seyircinin dikkatini celp eden “Lüks hayat” operasının ve “10. yıl Marşı’nın müellifi gibi tanınır. Beş yaşındayken ailesi ile İstanbul’a gelen Rey Galatasaray Lisesinde tahsil almış, 1913 yılında ise ailesi ile birlikte Paris de yaşamaya başlar. Burada küçük yaşlarında Kustav Malerin usta dirijörlüğünün şahidi olur. Konservatuarın müdürü Gabriel Faure dinledikten sonra küçük çocuğu meşhur müzik öğretmeni Markarita Lonk’la tanıştırmıştır.

Cemal Reşit Rey Türkiye’ye 1923-cü yılda geri gelir. Bundan sonra o İstanbul’da açılan İstanbul Belediyesi Darülehane’de Avrupa müziği üzere ders vermeye başlar. Cemal Reşit Rey Türkiye’de klasik müzik numunelerinin yaratılmasında ehemmiyetli işlere imza atmış sanatkârdır.

Birçok müzik eserinin bestekârı olan C. R. Rey meşhur “10-cu yıl” marşını Türkiye’de Cumhuriyetin kurulmasının 10. yıl münasebetiyle 1933 yılında yazmıştır.

Cemal Reşit Rey, 1932-1942 yılları arasında ağabeyi Ekrem Reşit Rey'le birlikte opera ve revü müzikleri besteler. Cemal Reşit Rey, bir yandan ciddi klasik eserlerini yazarken, ağabeyi ile birlikte Viyana, Paris havasını İstanbul'da yaşatmaya çalışmakta, sahneye konulan her oyun İstanbul'da büyük sükse yapmaktadır. Biçimde bir araya getiren opera ve revülerinden hep sevgi ile söz etmiştir.

1906 yılında İstanbul'da dünyaya göz açan, 1978 yılında vefat eden Hasan Ferit Alnar “Türk beşlisi” bestekârlarının arasında Türk müziği ile daha yakınlığı ile tanınır. Bu ilk sırada onunla alakadardır ki, bestekârın bütün hayatı Türk müziği ile yoğunlaşmıştır. Daha küçük yaşlarında mahir kanon icracısı gibi tanınan Alnar harmoniye, kontrapunkt, fuka dersleri alarak, daha çok çok sesli müzik sahnesinde çalışmıştır. İstanbul Sultanisi adlı lisesinde okuyan Alnar, Berlin'de Franz Schreker ile tanıştıktan sonra 1927 yılında gibi bursu alarak Viyana'ya göçer ve burada Müzik Akademisinde Joseph Marx'ın bestekârlık üzere öğrencisi olmuştur.

Yapıtlarında Klasik Türk müziği bilgisinden büyük ölçüde yararlanan Alnar'ın bu açıdan en çok dikkati çeken yapıtı, 1944-1951 yılları arasında bestelediği Kanun ve Yaylı Sazlar Orkestrası için Konçerto 'dur. İlk kez 1958'de yaylı sazlar dörtlüsü eşliğinde Ferit Alnar tarafından Ankara'da seslendirilen yapıt, daha sonra Cem Mansur yönetimindeki orkestra eşliğinde Ruhi Ayangil tarafından uzunçalara kaydedildi. Bu konçertoyla, Türkiye'de ilk kez geleneksel bir çalgıyı “solo” olarak değerlendirmiştir.

“Türk beşliyi” bestekârlar birliğinin daha ehemmiyetli uzuvlarından biri olan 1908-ci yılda doğan Necil Kazım Akses yedi yaşında keman dersleri almış, İstanbul erkek lisesinde tahsil aldığı müddette Darülelhande Cemal Reşit Rey'in harmoniye sınıfına yazılmıştır, hususi olarak Mesut Cemil ve Sezai Asaldan ders almıştır. 1926 yılında Viyana'da tahsil alan genç bununla paralel Prag konservatuarına da yazılmıştır. Her iki mektebin bestekârlık sınıfı üzere mezunu olarak 1934 yılında Türkiye'ye gelmiştir.

Necil Kazım Akses'in en meşhur eserlerinden biri Atatürk'ün Ankara'ya gelişinin 15. yılı için yazdığı “Bay Önder” operasıdır. 1936 yılında açılan Ankara konservatuarında bestekârlıktan ders veren bestekâr bela Bartok, Adnan Saygun, U. C. Erkin ile birlikte Adananın Osmaniye bölgesinde folklor tetkik atçılığı ile de

meşgul olmuştur. Atatürk'ün doğumunun 100. yıldönümü için 1981'de yazdığı “Barış için Savaş” başlıklı senfonik şiir, Atatürk Sanat Armağanı'nı aldı. 1983'te Dördüncü Senfoni'yi tamamladı.

1985 yılında profesörlük ünvanlı alan Necil Kâzım Akses yaşamının son dönemlerine dek Ankara Gıbi Konservatuarı'nda kompozisyon dersi verdi. 1988'de “Atatürk Diyor Ki” başlıklı Beşinci Senfoni'sini tamamladı. Artık başka çalışma yapmamaya karar veriyse de 1990'de “Yaylı Çalgılar Dörtlüsü ”nü tamamladı. 1992 yılında Sevdâ Cenap And Vakfı'nın Altın Onur Madalyası'na layık görülen Akses, Çanakkale Şehitleri'ne adanan “Ölümsüz Kahramanlar” başlıklı Altıncı Senfonisi'nin sadece ilk bölümünü tamamlaya bildi. 16 Şubat 1999 Salı günü hayata veda ettirmiştir.

Bu özellikle vurgulanmalıdır ki, “Türk Beşlisi”ne dâhil olan bestekârların Azerbaycan'la, onun yaratıcı insanları ile sık alakaları olmuştur. Yaratıcılık bakımından her iki tarafa oldukça büyük tecrübeler kazandıran bu alakalar ilk sırada Azerbaycan'ın büyük seslendiricisi Niyazi ve onun faaliyetine bağlıdır.

“Niyazinin çağdaş Türk müzikçileri ile ilk yaratıcılık temasları 1963-cü yılda Ahmet Adnan Saygun (1907-1991) ve Ülvi Cemal Erkinin (1906-1972) Bakü'de geçirilen konserleri ile başladı. Burada E. A. Saygun'un 3. senfonisi ve piyano konseri, Ü. C. Erkinin 2-ci senfonisi ve keman ile orkestra için yazdığı konser Azerbaycan dinleyicilerine takdim edildi. Bu konser E. A. Saygun senfonisinin ilk seslenişi olduğundan hem bestekâr, hem de birliktelikte müzik medeniyeti için önemli bir olaydı. Niyazi, Saygun'un bu yeni eserini programa salmadan önce onun, Azerbaycan bestekârı Kara Karayevle (1918-1982) birlikte dikkatle nazarından geçirmiş ve Türk müziğinin çağdaş bestekârlık tekniğine sahip olan ustada bir sanatkârı ile karşılaştığına emin olmuştur.” (Oktay, Halk Cephesi 2012 2, s.13).

Uzun yıllar devam eden yaratıcılık münasebetleri iki Türk halkının müzik medeniyetinin çağdaş devriminin yakınlaşmasına hizmet etmiştir. Azerbaycan bestekârlarının Türk dünyası ile alakadar olarak son devirlerde bestelediği Arif Melikovun 6. senfonisini, Vasif Adıgüzelov'un “Çanakkale” oratoriyasını, Tofik Bakıhanov'un “Türk Marşı” ve bunun gibi başka büyük boyutlu eserler buna misaldir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AZERBAIJAN VE TÜRKİYE İLKOKULLARINDA MÜZİK DERSLERİ

3.1. Müzik Eğitime Genel Bir Bakış

XIX yüzyılın ünlü müzik eleştirmeni, Viyana Üniversitesi müzik, tarih ve estetik profesörü “Müzikal güzellik” araştırmacı yazarı Eduard Ganslik filozof İmmanuel Kant’ın idealist felsefesinden yola çıkarak diyor ki, “*müzik ruhsal etkinliğin özel biçimidir*”. İşte bu önemli husus müziği sanatın diğer dallarından ayırmaktadır. E. Ganslik’in düşünce tarzına göre “*büyük etki gücüne sahip olan ruh metafizik kavramdır. Ses besteci düşüncesinin kendine özgün müziksel güzelliğini ortaya çıkaran potansiyel ruhtur. Müzik fikrinin güzelliği de işte burasındadır*” (E. Ganslik, 2006).

Milli müzik ve kültür tarihinin, sanat alanında eski köklere sahip geleneklerin öğrenilmesi, büyümekte olan kuşak estetik, hissi-duygusal eğitimin güçlendirilmesi, genel entelektüel düzeyin gelişmesi, yetenekli öğrencilerin ortaya çıkarılması gibi temel taleplerin yerine getirilmesinde müzik eğitimi büyük önem taşımaktadır. Müzik eğitimi sürecinde atfedilen farklı üslup örnekleri öğrenci kimliğinin idraki, psikometri yönden gelişmesine, manevi-duygusal yönünden zenginleşmesine zemin oluşturur. Ortaokullarında müzik müfredatının temel amacı ulusal ve evrensel sanat örnekleri temelinde öğrencilerde müzik kültürünün oluşturulması ve gelişmesini sağlamaktır.

Müzik biliminin öğretiminde öğrencilerin müzik türlerinin forma, tür, üslup ve ifade yöntemleri, dünya müzik tarihi hakkında genel bilgilerle tanışmaları, yaratıcı-estetik aktivitelerle ilgili (şarkı söylemek, dans etmek vb.) en basit ve ilk becerilere sahip olmaları sağlanıyor, onlarda sanatsal zevk, estetik kültür, ulusal müzik gibi evrensel müzik örneklerine ilgi, yaratıcılığa heves, soyut ve artistik düşünce, emekseverlik ve diğer hususlar şekillendirilir. Müzik eğitimi dalında her türlü beceriyi geliştirmekle dünya müzik tarihinin en gerekli noktaları, ünlü şahsiyetleri hakkında bilgilerle, dünya müzik kültürünün yaygın örnekleri, besteciler, onların yaratıcılıklarıyla tanışma, koro halinde söylenen ve vokal alışkanlıklarının benimsenmesi, müziğin kavrama kültürünün oluşturulması, öğrencilerin ses imkânları, arzu ve istekleri dikkate alınarak ifacılığa dahil edilmesi sağlanılmaktadır.

Müzik yeteneği, kendinde müziği tam duyma ve algılama, değerlendirme, onun üstün ve eksik yönleri hakkında yorum yapma bilme, fikir yürütme ve başka becerileri içeren geniş bir kavramdır. Şunun yanı sıra tam gelişmiş müzik yeteneği olan müzisyenler, müzik sanatına bağlı olan insanlar için hayati önem taşıyan bir konudur. Bu yetenek bazı kişilerde doğuştan olur, bazılarıysa onu zamanla geliştirir. Yaratıcı insanlar, hatta müzikle bağlı olmayan insanlar da bu servetten zamanla birikim yaparak, şunun faydalarından yararlanırlar. Uzmanların son dönemlerde geldiği sonuca göre, müzik yeteneği, yabancı dillerin benimsetilmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle müziğin öğretimi ve onun bir bilim olarak genç kuşaklara aktarılması şarttır.

Son dönemlerde ülkemizde öğrencilerde müzik bakış açısının oluşması, onların yeteneklerinin ortaya koyarak, geliştirilmesi yönünde birçok yeni ilginç projeler hazırlanıp önerilmiştir. İlk önce bu projeler müziğin bir bilim dalı olarak öğretilmesinin önemini şart olarak öne çıkarmaktadır.

Manevi-estetik etkisine, didaktik mahiyetine, vatanseverlik, insanlık ruhunda terbiyede etki gücüne göre müzik bilimi çok büyük önem taşımaktadır. En azı ona göre ki, müziğin dili, onun insan psikolojisine etkisi çok basittir, tercüman, aracı gerektirmez, yaşından, entelektüel asılı olmayarak, herkesin müziğe manevi ihtiyacı var.

Müzik sanatın öyle bir alandır ki, onun mahiyeti zaman çerçevesinde açılır. Yani müzik bir tür sentetik sanat alanlarından biridir. Bu açıdan müzik edebiyata daha yakın bir sanat dalıdır. Öyle ki, resim, heykel ve başka bu gibi sanat dallarında eserin gayesi, maksadı ilk okunuşta anlaşılırsa, müzik ve edebiyatta kahramanların kaderi, onların karakterlerini açılması sadece eser sonlandırıldığında okuyucu veya dinleyici anlıyor. Bu açıdan müziğin bir bilim olarak öğretimi de uzun bir zaman alır, insanlarda bu sanat dalıyla ilgili dolgun dünya görüşü oluşturur. Bu yüzden de müzik ilminin öğretimi sistematik ve sürekli olması gerekmektedir.

3. 2. Azerbaycan İlkokullarında Müzik Eğitimi

Müzik eğitiminin sistematik karakterde olması Azerbaycan Cumhuriyeti'nde eğitim sürecinin zemin katını oluşturmaktadır. Öyle ki, çocuklarda müzikal alışkanlıkların oluşturulması sürecinde sistematik öğrenme en etkili araçlardan

biridir. Bu yüzden de Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ilköğretim okulların ilk aşamasından itibaren müzik dersi öğretime girer. Bu da genç kuşakların eğitiminde önemli rol almakla beraber onun yetenekli, vatansever olarak büyümesine, gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Bu da belirtilmelidir ki, Azerbaycan'da müzik eğitiminin sürekli olması ve özellikle de Avrupa klasik müziği gelenekleri temelinde bilginin bütünleştirilmesi henüz XX yüzyılın başlarında dahi bestekârimız Ü. Hacıbeyov tarafından bir görev olarak belirlenmiştir. Ü. Hacıbeyov'un önerisi ve girişimiyle Müslüman Doğu'da ilk konservatuar ve onun nezdinde Azerbaycanlı çocuklarına müzik eğitimi verebilen ilk müzik okulu olunca buradaki eğitimin Batı veya Doğu'ya özgün olduğuna dair söylentilere Üzeyir Bey ileri görüşlü kültür adamı olarak yanıtıyor ve de diyordu: "Acaba, Azerbaycan Türkleri genel müziği bilim ve sanatımızda öğrenmelidirler mi, yoksa buna hiç ihtiyaç his edilmeyip, sadece Doğu müziği ile iştigal etmek kâfiymiş? Diğer ibare ile biz Azerbaycan Türklerine "Yevropeyski" denilen müziği de öğrenmek gerekir mi? Evet, gerekli ve önemlidir ki, bizim kendi müziğimizin gelişimi buna bağlıdır" diyen Hacıbeyov Azerbaycan'da müzik eğitimini sadece Doğu tarzında yapmak taraftarlarına bu fikrin ne kadar yanlış ve perspektifsiz olduğunu kanıtlıyordu. Öte yandan, o yılların halk eğitim ve kültür başkanı Mustafa Kuliyev'in hazırladığı müfredatta sadece Avrupa müzik eğitiminin gerekliliğinin üstüne basılıyor, hatta tarın öğretimi gereksiz olarak nitelendiriliyordu. Üzeyir Bey şöyle gereksiz gelişimçiliği de tutarlı delillerle reddediyordu: "Fakat bu hususta bizim fikrimiz böyledir ki, Avrupa müziğinden ilave bir de Doğu müziği vardır ve biz Azerbaycanlılar kendimiz Doğu ehlinden olduğumuz için müzik eğitimi işinde Doğu müziğine karşı duyarsız kalırsak, kendi kültürel görevimizi kamalınca ifa etmemiş oluruz. Tar (simli müzik enstrümanı) ise Doğu müzik eğitimini genişlete bilir bu enstrüman olarak en kıymetlisi, en önemlisidir".

Genellikle, Ü. Hacıbeyov müzik eğitiminin ilköğretim, orta ve yüksek halkalarının bir elde, konservatuar kapsamında yoğunlaşmasına büyük önem veriyordu. Öyle ki, ülkede o zaman sayıca çok az olan müzik okulları ADK için personel yetiştirmek iktidarında değildi. Merkezi eğitim sistemi ise bir an önce profesyonel müzisyenler hazırlamaya iyi bir ortam yaratmaktaydı. Ayrıca, Azerbaycan'da yeni yaranmakta olan müzik eğitimi sistemi somut öğretim

müfredatlarının yokluğu ile yüzleşti ve öğretim sürecini geri koyan bu sorunu ancak konservatuarın tecrübeli profesör öğretmen heyetinin yardımıyla ortadan kaldırmak mümkündü. Tüm bu tutarlı delillere rağmen, 1930'lu yılların başlarında birinci öğretim kademesi iptal edildi.

İlginçtir ki, kapanma sırasında burada 200'den fazla çocuk eğitim görüyor ve onlara yüksek kademeli öğretmenler ders veriyordu. Ü. Hacıbeyov, A. Zeynalli, İ.S. Aysberg, K.K. Şaroyev bu derslerin gidişini sürekli izliyorlardı. Öğretim müfredatına uzmanlık derslerinden başka “müzik dinleme” kursu, ritmik jimnastik, müziğin basit teorisi, genel piyano, ansambl, koro okuması, “müzik tarihine giriş” gibi dersler dahil oldu ve bu uygulama öğrencilerin ilk müzik alışkanlıklarına, bakış açısına sahip olması için sağlam bir zemin oluşturdu. İşte bu dönemin öğrencisi olmuş Kara Karayev sonraları çok büyük samimiyetle hatırlayacaktı: “Ben müzik dinleme derslerine gidiyor ve müziğe kulak veriyordum “Dinleme” üzere ilginç meşgaleleri güzel öğretmen ve yetenekli piyanist, kendi işinin aşığı Vladimir Mihayloviç Kozlov veriyordu. İşte o bana bir kez kalbimi daima rahatsız edip kendi ifadesini bulmak isteyen, fakat henüz yüzeysel duyduğum bir gerçeği-müziğin son derece lirik ve şiirsel manasını anlatmıştı...” (L. Hüseynova, 1996).

Bu da belirtilmelidir ki, ortaokulların müzik fenni için ilk müfredat 1923 yılında hazırlanmış ve Azerbaycan Halk Maarif Komiserliği tarafından onaylanmıştır. Bu dönemde müzik dersleri sadece ilköğretim okullarının için tasarlanmış ve yukarı sınıflarda bu fen öğretim projesine dahil edilmemiştir. Müfredata dahil edilmiş şarkılar çocukların yaş seviyelerine uygun değildi ve sadece halk türkülerinden oluşmaktaydı.

Genel öğretim okullarında müzik öğretisinin temel amaçlarından biri de milli ve evrensel sanat örnekleri temelinde öğrencilerde müzik kültürü hakkında tebliği yaratmak ve gelişmesini sağlamaktır. Tabii ki, bu yöntemler müzik bilimi üzere teorik-pratik malzemelere dayanmalıdır.

İster besteci, ister halk, ister klasik müzik hakkında verilen bilgiler, örnekler, ayrıca müzik teorisi hakkında ilk bilgiler, müzik türleri ve bunlarla ilgili örnekler öğrencileri müzik dünyasına götürmekle birlikte, hem de onların kendisi tarafından

müzik eserinin değerlendirilmesi, estetik bakış açısının oluşması imkânını sunuyordu.

Müziğin öğrenilmesi öğrencinin manevi aleminin zenginleşmesine, his ve duygularının oluşmasına, duygusal faaliyetinin meydana çıkmasına yardımcı oluyor. Müzik bilimini öğreten kişi her gün bu his ve duygularla temasta olarak, müzik derslerinde öğrencilerin ruh yüksekliğine tanık olur. Müzik dinlemek, müzikal-ritmik hareketleri yürütmek, çocuklar müzik aletlerinde çalmak, konulu müzikleri, şarkıları seneleştirmek yani canlandırmak veya ifa etmek insanların kimlik olarak yetişmesinde ayrı bir öneme sahiptir. Bu yüzden de müzik ilminin öğretimi içerik hatlarından kaynaklanan ilkelerin veya görevlerin gerçekleştirilmesi bakımından düzenlenmesi gereken şartlardandır” (O. Rəcəbov, 2000).

Müzik müfredatları, yani ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmen için kitap ilk bakışta öğretmen ve öğrenci arasında iletişim yaratan araçlar olmalıdır. Yeni eğitim teknolojileri esasında üst düzey ders vere bilmek için bu malzemelerde gerçekten zengin bilgiler, eğitim teknikleri var.

Azerbaycan’da müzik ilminin öğretimi için hazırlanmış programlara uygun olarak ortaokullarda müzik fenninin öğretimi haftada 1 saat olarak tasarlanmıştır, Fakat konu çok erken yaşlarında olan birine müzik bilimi öğretiminin teşkilinden gidiyorsa, dikkate alınmalı ki, bu çocuğun müzik hakkında hiç bir anlayışı yoktur. Tabii ki, bu durumda yüksek düzey ders kurmak zorlaştıracıdır.

Genel olarak, bu yaşta çocukların sözlü konuşması da o kadar gelişemez, hatta birçokları verilen terimleri öğrenemez, hiç doğru telaffuz edemiyor.

Haftada 1 saat okutulan derste onlara teorik bilgileri benimsetmek, herhangi şarkı metinlerini ezberletmek, dersin verimliliğini düşürür. Bu yüzden de müzik ilminin öğretimi için bazı sorunlar oluşturur. Öyle ki, 1 saat içinde çocuklarda müzik ilmi hakkında dolgun hayal kurmak nerede ise imkânsızdır. Çünkü bu 1 saat boyunca öğretmen sadece öğrencilere müzik biliminin temel teorik bilgilerini vermiyor, aynı zamanda bestecilerin eserleri, onların farklı janrlara başvurusunun önemi, eserlerinin spesifik hususiyetleri hakkında da geniş bilgi verir. Bu husus dikkate alınırsa, ortaokullarda müzik ilminin öğretimi için öngörülen saatin artırılması gerektiği bir gerçek olarak ortaya çıkmaktadır. Müziğin bir bilim alanı olarak öğretimi görsel

malzemeler kullanarak birçok açıdan olumlu sonuçlar elde etmekle mümkündür. Müzik biliminin eğitimi zamanı gençler müzik ile beraber şarkıların metinleri ile tanışır, dolayısıyla da onu iyi algırlar. Müziğin eğitimi sırasında öğrenilen şarkılar veya türküler öğrencinin vatandaş olarak büyümesine, manevi, yurtseverlik eğitimine çok büyük etkisi vardır. Müziğin bir bilim olarak öğretimi genellikle küçük yaşlardan itibaren başlaması gerekmektedir. “Unutmamak gerekir ki, çocuklar zihinsel, onun dersi kaliteli şekilde kavraması bu yaşta daha güçlü olur. Bu nedenle, küçük yaşlardan itibaren müziğin bir bilim olarak öğretimi olumlu sonuç almaya olanak tanır. Bu yaşlarda müziğin öğretimi daha verimli olur. Öğretime başlarken öncelikle çocuklara müziğin diğer sanat alanları ile benzer ve farklı yönleri anlatılması gerekmektedir” (O. Rəcəbov, 2000).

Dolayısıyla, duyduğu müzik parçasının anlamını doğru anlayabilmesi için çocuklar o müzik parçasında neden bahsedildiğini bilmesi gerekir. Bu vesileyle de öğretmen öncelikle çocukları sözlü türküler öğretsin.

Böyle olunca bu şarkıların sözleri bir tür çocuklar için görsel malzeme ve ya müfredat olabilir, bu da eserlerin anlam değerinin düzgün kavratılmasına imkân vermektedir. Azerbaycan bestecileri oldukça çok sayıda çocuklar için besteler yapmıştır. Bu bestelerde ve ya manilerde örnek olarak A. Rzayeva'nın “Kukla”, F. Emirov'un “Katar”, K. Hüseyinli'nin “Cücelerim” vb. şarkıları gösterilebilir.

Resim 1

Bu gibi bestelerden derslerde faydalanmak aynı zamanda çocuklarda ses ve fiziksel özellikleri hakkında da dolgun bir etki yaratır. Fakat onu da unutmamak gerekir ki, eğitimin en temel görevi ve gayesi genç nesli evrensel yurtseverlik ruhunda büyüte bilmektir. Bu maksatla da, müziğin eğitimi için ulusal yurtseverlik konusunda yazılan müzik örneklerinden de faydalanmak gerekir. Bu açıdan C. Kuliyeu'in "Azerbaycan askeri" gibi anlam değeri yüksek olan şarkıların öğretilmesi çocuklarda vatanseverlik duygularının oluşmasına yardımcı olur.

Tabii ki, çocuklara müzik bilimini öğretirken bu iş öncelikle sözlü şekilde yapılmalıdır. Yani ilk önce çocuklar not, ses ve özellikleriyle ilgili hiçbir şey bilmediğinden şarkılar onlara sözlü olarak öğretilmelidir. Fakat bunun yanı sıra öğretmen çocukları bir tür psikolojik açıdan daha büyük hacimli eserlerin öğretilmesine de hazırlamalıdır. Bu da öncelikle onlara not ve yazılışı, anlamının öğretilmesi ile yapılmalıdır. Öğretmen her şarkıyı çocuklara öğretirken çalışmalıdır ki, onlar metni öğrenirken melodiyi de ezberlesinler. Şarkıların daha iyi öğrenilmesi için öğretmenin yardımı ile çocuklar sesleri hem doğru okumalı, hem de kelimeleri

doğru telaffuz etmelidirler. Şunların da düzgün biçimde yönlendirilmesi için öğretmen öğrencilere not bilgisi öğretmesi gerekir. Öğrencilere not bilgisi vermenin ilk aşaması onlara ses ve fiziksel özelliklerinin öğretilmesi ile başlar. Öyle ki, öğretmen ders sürecinde öğrencilere ölçü, tembr, kuvvet, yükseklik gibi fiziksel özellikleri öğretmeli, onların müziğin oluşumundaki rolünü düzgün izah etmelidir. Bunun için görsel malzemelerin kullanılması olumlu sonuç elde edilmesine olanak yaratır. Örneğin: Sesin temel fiziksel niteliği olan yükseklik hakkında konuşurken öğretmen öğrencilerini ses grubuna göre üç bölüme ayırsın. Bununla o öğrencilere "Koro" gibi büyük hacimli müzik kolektifleri hakkında da bilgi vermiş olur veya tembr konusu geçtikçe, öğretmen ayrı-ayrı aletlerde yani enstrümanda aynı bir melodi çalarak, birkaç farklı ses çalarlarının elde edildiğini öğrencilere anlatabilir. Tabii ki, bunun için öğretmenin eğitim imkânlarının da geniş olması gerekir. Öyle ki, onun envanter gibi hiç olmasa en az üç farklı enstrümanı olmalıdır.

3.3. Türkiye Cumhuriyeti İlkokullarında Müzik Eğitimi

İlk başta o belirtilmelidir ki, kardeş Türkiye Cumhuriyeti'nde öğrencilere müzik bilgisi aşamalı biçimde verilir. Bunun içeriğini anlayabilmek için öncelikle hangi yaş gruplarının bu aşamalara dahil edildiğini bilmek gerekir.

Müzik eğitimi genel olarak genç kuşak temsilcilerinde herhangi bir müzikal alışkanlığı oluşturmayı amaç olarak öne sürüyor ve bu yönden yola çıkılarak da öğrencilere müzik alışkanlıkları kazandırmak sürecine başlanılır. Müzik eğitimi yoluyla bireyin çevreyle, özellikle müzikal ortamla bağlantısı kurulur ve bu ilişkinin sürekli olarak devam ettirilmesi planlanmaktadır. Öğrencinin herhangi bir müzikal alışkanlığa sahiplenmesi için belli eğitim süreci ve bunun için uygun ortam olması gerekir. İlk başta tabii ki, öğrencinin kendisinin yeteneğinden doğan müzik isteği, onun olaylara yaratıcı yaklaşımı bu alışkanlıkların oluşmasına yardımcı olan başlıca unsurlardır. Eğer bir öğrencinin böyle bir isteği yok ise, onu doğru yöne yönlendirmek de zordur. Böyle bir yaratıcı yaklaşım ise doğal olarak öğretmen tarafından belirlenir.

Bunun için de kardeş Türkiye Cumhuriyeti'nde de Azerbaycan'da olduğu gibi öncelikle öğretmenden işe yaratıcı yaklaşımı gerekir. O da belirtilmelidir ki, Türkiye Cumhuriyeti'nde son Müzik eğitimi programı 2006 yılında kabul edilmiştir. Bu program hazırlanırken 1968, 1984 ve 1994 yıllarında hazırlanan ders

programlarından alt yapı olarak kullanılmıştır. Yazarı Özgül İlhan olan “Türkiye’de ilköğretim müzik dersi öğretim programının çözülmesi” adlı çalışmada da belirtildiği gibi “2006 ilköğretim müzik dersi öğretim programı; içerikleri bakımından birbiriyle kenetli "Dinleme-söyleme-çalma, Müziksel Algı ve Bilgilenme, Müzik Kültürü, Müzikte Yaratıcılık" dört öğrenme alanını, bu dört öğrenme alanına ilişkin öğrenme-öğretme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar aracılığı ile öğrencilerde görülmesi beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerleri kapsayan kazanımları, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin etkin rol almasını sağlayacak şekilde düzenlenen sınıf-okul içi ve okul dışı etkinlikleri, uyan, diğer derslerle ilişkilendirme, ölçme ve değerlendirme, ara disiplinlerle ilişkilendirme, Ders içi ilişkilendirme biçimindeki kavramları sembollerle ifade ederek kazanımların içeriği, programın uygulanması ve değerlendirilmesine ilişkin açıklamaları, farklı yöntem-teknik, model ve yaklaşımların kullanıldığı müzik dersi öğrenme-öğretme süreci, müzik derslerinde kullanılan çeşitli yöntem ve teknikleri, hem okulda etkinlikler yoluyla düzenlenen öğrenme-öğretme süreci içerisinde hem de okul dışında kazanımların elde edilip edilmediğini ortaya çıkarmak için gerekli bilgileri elde etmeye ilişkin öğretim süresince ve sonunda yapılan sınav-ölçmeyi, programın sağlamlık ve etkililik derecesini belirlemek ve öğrenci, öğretim programı, [öğretici/öğretmen/öğretim elemanı] hakkında yargıya varmak için gerekli ilke, ölçüt ve işlemleri, yani değerlendirmeyi kapsar (Özgül İlhan, 2014).

Bunun için ders müfredatlarında ağırlık vatanseverlik konularına, Türkçülük ve Atatürkçülük ideolojisine sadakat ilkelerine öncelik verilir. İlk başta öğrencilerle iş çevrede onun duyacağı müzik örnekleri üzerinde kurulur.

3.4. Azerbaycan İlkokullarında Nota Öğretimi

Nota bilgisi vermenin ikinci en ilginç aşaması ise onlara not ve onun yazılışının öğretilmesidir. Not yazılışının öğretilmesi ilk olarak not satırı, temel ve ek hatlar, anahtarlar, onların yazılışı, notaların uzunluk ölçülerine göre bölünmesi ve bu gibi başka yönlerini öğretilmesi sürecidir. Nota yazılışının öğretilmesi süreci her öğrencide aynı etkiyi vermeyebilir. Bu nedenle öğretmen sabırlı olmalı, her öğrenciye bireysel yaklaşarak, onlara ilginç gelebilecek olayları bir psikolog yeteneği ile aydınlatmalı ve her öğrenciye de bu yönden yaklaşılmalıdır. Öğretmen

çocuklarla çalışma sürecinde kendisi için kayıt yaparsa, bu birçok açıdan ona yardım eder. Öyle ki, öğretmen kayıtlarında her bir öğrencinin müziğe olan ilgisini, onların konuları kavrayıp yeteneklerini kendisi için incelemeye alır. Bu vasıtaıyla da öğrencilere kişisel yanaşarak, onların konuları daha da iyi benimsemesine imkân yaratabilir.

Unutmamak gerekir ki, öğrencilere nota bilgisi vermekle paralel olarak onlara farklı konulardan bahseden şarkıların öğretilmesi süreci devam ettirilmesi gerekmektedir. Bunun için halk müziği örneklerinden de yararlanmak başarılı sonuç elde edilmesine sebebiyet verir. Bilindiği gibi Azerbaycan müzik kültürü hala eski zamanlardan sözlü geleneklerle geliştirilerek, günümüzde profesyonel notalı müzik de dahil olmak üzere kendisinde bir çok manevi değerleri birleştirir. Müzik kültürümüz uzun yüzyıllar boyu aşık, derviş gibi seyyar müzisyenlerin şahsında büyük bir mesafe kat etmiştir. Bu bakımdan Azerbaycan halk müziği zengin ve oldukça çok dallara ayrılmaktadır. Müzik biliminin eğitimi zamanı halk müziği örneklerinden yararlanmak başarılı sonuç almak için önemli şartlardan biridir. Halk müziği örneklerinin öğretilmesi hem de öğretmene o imkânı kazandırır ki, o, öğrencilerine uyruğu olduğu halkın kültürü, kahraman geçmişi, kökeni, gelenek göreneği ve en önemlisi ise maişeti hakkında dolgun bilgi versin. Öğrencilerle şöyle çalışma zamanı iyi olur ki, ders sürecinde özellikle kahramanlık konusunda olan halk türkülerine daha büyük yer veril

Yukarıda yazdıklarımızı ele alarak şunu belirtelim ki, bu ilkeler Azerbaycan Eğitim sisteminde müzik bilgilerine sahip olunmasını temelini oluşturmaktır. Öyle ki, anaokullarından itibaren öğretilmeye başlanan müzik bilgisi müfredatlarında bu prensip ele alınır.

İlkokullarda öğretmen öncelikle öğrencilere müzik hafızasını oluşturmaya çalışıyor. Bunu o farklı parçaları öğrencilere dinletmek yolu ile deneyebilir. Bunun için o öncelikle dersin amacını belirler. Örnek olarak gösterebiliriz ki, dersin amacı şu şekilde ifade edilir. 1. Çevrede seslenen müzik hakkında ilk kavramları vermek. 2. Müzik örneklerini hatırlamak. 3. Müzikte belirtilen sevinç ve ferah duyguları hakkında fikirlerini söylemek becerisini geliştirmektir. Öğretmen belirtilen amacına ulaşmak için öncelikle her hangi bir eseri öğrencilere dinletiyor. İlk ders sürecinde vatanseverlik konusunda olan müzik örneklerini dinlemek her zaman etkili sonuçlar

elde edilebilir. Onun için öğrencilere “Azerbaycan Marşı”, vatanseverlik konusunda halk veya besteci şarkıları dinletilsin. Ardından, bu şarkıların öğrencilerde ne gibi his ve duygular yarattığına dikkat etsin. Bu eserin amacının açığa kavuşması ileri doğru atılan bir adım olarak da değerlendirilebilir. Azerbaycan okullarının ilköğretim sınıflarında öğretim tekniği bu gibi alışkanlıkların yaratılmasına çaba göstermektedir.

Leggerente. Təntənəli, tələsmədən. ♩=63

Canto

Piano

A - zər - bay - can!

A - zər - bay - can! Ey qoh - rə - man öv - la - din şan - lı Və - to - ni!

Sən - dən öt - rü can ver - mə - yə cüm - lo ha - zı - rız! Sən - dən öt - rü qan tök - mə - yə

cüm - lo qa - dı - rız! Qə - rəng - li bay - ra - ғыn - la mos' - ud ya - şa!

Resim1. Notalarla Azerbaycan Milli Marşı

3.5. Türkiye İlkokullarında Nota Öğretimi

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığının müfredat ve eğitim sistemi 4+4+4 kapsamında ilköğretimin birinci basamağı 4 . yılında yani dördüncü sınıflardan itibaren müzik eğitimi derslerinde, müzikte nota öğretimine başlanmaktadır.

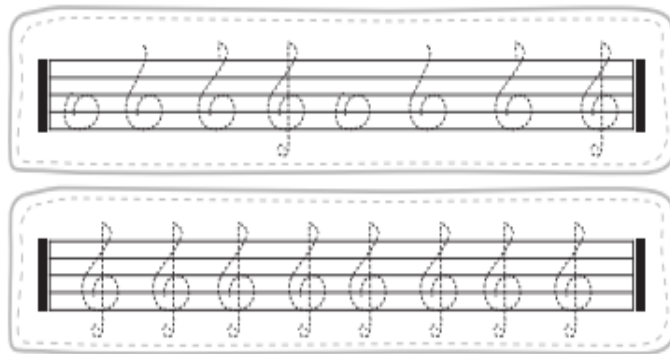
Türkiye’de nota öğretimi Azerbaycan’daki gibi erken yaşta başlanmamaktadır. Bundan dolayı müzik eğitiminde Türkiye’de nota eğitimin geç verilmesi müzik alanındaki başarılarında ve üretkenliğinde problemler yaşanmaktadır. Nota bilgisi de normal eğitimde ki gibi erken verilebilirse daha çok yol kat edileceği aşîkârdır.

Türkiye’de ilköğretim eğitim kurumlarının sadece IV. sınıfından öğrenciler müzik diliyle, yani müziğinin ifade araçlarını oluşturan unsurlarla tanışmak imkânı elde ediyorlar. Daha sonraki süreçte bu bilgilerin verilmesi sürdürülüyor. Nota bilgisi, Türkiye eğitim sisteminde ilköğretim 4. Sınıftan itibaren başlanmaktadır. (Resim 3)

5. ETKİNLİK: Aşağıdaki sol anahtarının yapılış yönüne ve şekline dikkat ederek inceleyelim.

6. ETKİNLİK: Kalemimizle noktaları birleştirerek sol anahtarını çizelim.

Resim 4 M.E.B. yayınları 4-5. Sınıflar Müzik ders kitabı

3.6. Azerbaycan İlkokullarında Müzik Kitaplarının Özellikleri

Öğrencilerde metro-ritmik özellikleri formlaştırmak, onun nota konusunda iyileşmesini sağlamak için ders kitaplarının önemli rolünü de unutmamak gerekir.

Azerbaycan okullarında kullanılan "Müzik" kitaplarına bakıldığında dikkate çekmek gerekir ki, bu günün "Müzik" derslikleri konu açısından daha geniş, rahat, ilginç, renkli ve estetikdir. "Müzik" ders kitapları her müzik veya ilkokul öğretmenin dersi rahat vere bilmesi için, öğrencilerin müfredatı daha rahat şekilde benimsemeleri için aydın bir şekilde tertip edilmiştir. Derslikler Azerbaycan okullarının müziği daha da derinden ve severek öğrenmesi için, öğrenci düzeyinde müzik ilmi bilgiye mükemmel şekilde sahip olması için önceki ders kitaplarından çok farklıdır.

Azerbaycan eğitim sisteminde müzik fenninin daha fazla benimsenmesi için ders kitaplarının yayınına önem verilmektedir. Müzik derslikleri ise aşağıdaki kavramına konsepte göre hazırlanır.

Müzik dersi için müfredat öğretmen için metodik müfredat, öğrenci için ders kitabı ve çalışma defterinden oluşmaktadır.

"Genel eğitim okullarında toplu müzik alışkanlıklarının esas amacı müzik dersini öğretmekle birlikte, müzik yoluyla öğrencilerin manevi dünyasını etkilemektir. Derslikler öğrencinin sanatsal-estetik terbiyesinde, insanlık gibi manevi duyguların ve yeteneğin açılması, gelişiminin kalkınmasında önemli rol oynayacak yeni konsept esasında hazırlanmaktadır. Eğitim süreci hem öğretmen, hem de öğrencinin yaratıcı çalışmasını ele alır. Dersin aynı yöntemle öğrenilmesi minimuma indiriliyor. Basit müzik aletlerinde ifa becerisini göstere bilmek, çeşitli müzik sürecine yaratıcı yaklaşım ile ilgili çalışma teknikleri, iş formlarının rengârenkleri ders sürecinin ilginç, canlı geçeceğinden haber verir" (O. Rəcəbov, 2000).

Pedagojik prensipler arasında, müzik çalışmasının esas bölümlerinde dengeyi kura bilmek gerekir. Dinleme, tespit etme, fark etmek, ifa etme, ritmik terbiye, modelleme aynı tarzda öğrencilerin müzik yeteneğini geliştirir.

Denge, dikkat balansı eğitim malzemesinin tematik bölünmesinde kendini gösterir. "Esas yayınlar", "Birleşik yayınlar", "Müzik ve obraz", "Müzik dili" adlı bölümlerde seçilmiş konular seri şekilde verilmesi dikkat çekmektedir. "Bu ilginçtir", "Unutmayın", "Müzik Sözlüğü", "Müzik alfabesi" gibi başlıklar basit müzik bilgileri, not bilgisi, müzik türleri, dinamik işaretler, ritm, tempo, ölçü gibi farklı enstrümanlar, onların kolektif ifası, ünlü bestecilerin yaratıcılığından alınan

örneklerle tanışma öğrencilerin ilgisini çekebilir. Genel merakı kapsayan duygu ise dikkati bir noktaya yöneltir, hafızayı güçlendirir, genel gelişmeye yol açar.

Müzik derslerinde öğrencinin olgunlaşmasında, yani müzik eğitiminde çeşitli yöntemler kullanılır. Müziğe kulak verme, dinlenen müzik hakkında yapılan yorumlar, öğrencilerin aldıkları etkinin paylaşımı ders sürecini daha verimli edebilir. Öğrenci için ders kitabının her sayfasının sonunda anahtar kelimeler verilir. Burada öğrenci ders sırasında anlatılan konu ile ilgili ilk kez duyduğu sözlerin ve terimlerin ismini okur. Bazen bir konuda bir yeni söz, diğer konuda 2-3 yeni sözlerle tanışıyor. Bu kelimelerin dersliğin her sayfasında belli bir renkle arka plan oluşturularak çerçeveye alınması öğrencinin dikkatini çekerek hafızasına yeredinmesine olmasına yardımcı olur.

Müzik fenni diğer okul derslerinden farklı olarak daha ilginç tarafı öğrencilerde sanatsal zevkin oluşmasına hizmet etmektedir. Unutmamak gerekir ki, ilkel müzik bilgi sahip olmayan bireyin müzikal bakış açısını belli yöne yönlendirmek zor bir süreçtir. Bu yüzden de her öğrencide belli ilkel müzik bilgisi vermek öğretmenin önemli görevlerden biridir. Öğretmen derslerde metro-ritmik özellikler, not hakkında öğrenciye ilköğretim bilgileri veriyor. Onun müzik estetiğine vâkıf olup, müzik eserlerinin değerini doğru anlamak için tüm imkânlarının ortaya koymasına yardımcı olur. Bunu için öğretmen müzik karakterinin düzgün benimsenilmesini etkileyen yöntemleri iyice benimsiyor.

Genç kuşağın temsilcileri artık belli dünya görüşüne sahip olan vatandaşlardır. Bu yüzden de onlara not, ses, melodi ve bu gibi hususlar hakkında dolgun bilgi verdikten sonra artık büyük hacimli eserler, onların oluşması, her bir müzik eserinin karakteri, anlam değeri, onlarda tebliğ olunan his ve duygular hakkında bilgi vermek gerekir. Bu durumu unutmamak lazım ki, bazen öğrenci iri hacimli eserlerin anlam değerini gerekli şekilde kavrayabilmek yeteneğine henüz sahip değildir. O yüzden de öğrencilerin bireysel fantezilerine bu süreçte avantaj sağlanılmalıdır. Öğretmen çaba harcamalıdır ki, öğrencilerin her biri kendi anladığı gibi eserin etkisinde kalsın. Öğretmen bu zaman çok dikkatli olmalıdır. Öyle ki, her bir öğrencinin kendisinin manevi dünyası ve olaylara yaklaşımı var. Olabilir ki, o eserin gayesini hiç de doğru anlayamaz, bu da onun psikolojisinde olumsuz duygular yaranmasına neden olur. Bu nedenle öğretmen çocuklara dinleteceği eseri dikkatle

incelemeye almalıdır. O, iyimser, şen ve şakrak bestelere öncelik verir ki, bu eserler öğrencilerde geleceğe güven hissini, onlarda mücadeleci ruh yaratsın. Daha da iyi olur ki, öğretmen eseri öğrencilere dinlettikten sonra onlardan eser hakkında izlenimlerini konuşmayı talep etsin. Bu zaman yanlış düşünceye kapılan öğrencileri doğru yöne yönlendirmek her öğretmenin öncelikli görevlerinden biridir.

“Besteci, ifası ve dinleyici hakkında bilgi vermek, müziğin karakterini belirleme yeteneğini geliştirmek, öğrencinin esere yaklaşımını, kişide yüksek perde durumları yaratmak eserin içeriğinin düzgün kavratılmasını sağlıyor” (O. Rəcəbov).

Meseleye şöyle yaklaşmak hem eserlerin düzgün kavratılmasını sağlıyor hem de öğrencinin müzik eğitiminin temelini sağlam altyapısını oluşturuyor. Azerbaycan eğitim sisteminde birinci sınıftan itibaren bu gibi özelliklere öncelik verilmektedir.

Müzik biliminin öğretiminde en önemli hususlardan biri ritim duygusudur. Ritim duygusu zayıf olan hiçbir insan müzik hakkında doğru bilgiye sahip olamaz. Ritim her insanda doğduğu günden beri oluşan bir duygudur, ama onu geliştirmek mümkündür.

Ritim duygusunun doğru oluşumu için, öğretmen ders sürecinde zerb (vurmalı) müzik aletleri kullansın. Özellikle erkek çocuklar vurmalı müzik aletlerine daha fazla düşkün olurlar. Onlara çeşitli ritim öğretirlerse, bu öğrencilerde ritim duygusu erken yaşlardan itibaren doğru yön alır.

Nota bilgisinin verilmesi müzik eğitiminin en önemli alanlarından biridir. Unutmamak gerekir ki, nota bilgisi ifade tekniğinin gelişmesinde en önemli kriterlerden biridir. İfade ise müzisyen insanın düzgün yetişmesine neden olan başlıca hususlardandır.

Bu zaman basitten mürekkebe formülü gerçekleşir. Çocuk yaşlarından itibaren insanlarda düzgün müzik bakış açısının temelini oluşturulması onların olumlu kişisel özelliklere sahip, vatansever ince, zarif duyguları olan vatandaşlar gibi yetiştirir. Buysa toplumun sağlanmasına, maneviyatın olumlu yönde gelişmesine ortam yaratır ve olanak tanır.

Genel öğretim okullarında müzik bilgisinin öğretimi ulusal müzik ve kültürümüzün güzel sanatlar dalındaki eski gelenek göreneklerimizden içten-içe

öğrenilmesi, estetik ve emosional oluşumun güncellenmesi, genel entelektüel düzeyinin gelişmesi, yetenekli öğrencilerin ortaya çıkarılması gibi çok büyük öneme sahiptir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ilköğretim müzik bilgileri öğrencilere genel eğitim okullarının I. sınıfından itibaren öğretilmeye başlar. Bu eğitimin en önemli yönlerinden biri ise öğrencilere nota bilgisinin verilmesidir. O konu da, açığa kavuşulmalıdır ki, çocukların müzikal ve sanatsal-estetik zevkinin oluşturulmasında onların nota bilgisine sahip olmaları önemli rol almaktadır. Genel Eğitim okullarında toplu müzik derslerinin temeli olarak not bilgisinin öğretilmesi çocuklar tarafından müziğin bilimsel yöntemlerinin asimilasyon sürecinin gerçekleşmesine yol açıyor.

Azerbaycan Eğitim sisteminde ilkokullarında öğrencilere not bilgisinin öğretilmesine II. sınıftan itibaren başlanır. Fakat unutmamak gerekir ki, genel olarak öğrencilerde düzgün müzik estetiğini şekillendirmek uzun bir zaman alır. Bu nedenle ilkokulun ilk sınıfı olan I. sınıftan itibaren öğrencilerde doğru müzikal bakış açısı oluşturmak sürecini aşama aşama takip etmek gerekir.

3.7. Türkiye İlkokullarında Müzik Kitaplarının Özellikleri

Öğretim materyallerinde şüphesiz en önemli unsurlardan bir de ders kitaplarıdır. Hemen hemen tüm derslerde kullanılan kitapların konu, görsel ve amaç bakımından dizayn ve görsellikleri özenle titizlikle seçilmesi dikkate alınmaktadır. Basılan kitapların hafıza da kalması çok önemlidir. Görsel anlatım hafıza da kalıcılığı daha fazla olduğundan seçilen çizimler, fotoğraflar ve metinler akıcı karmaşık olmayan bir şekilde dizayn edilmelidir.

Okul ders kitaplarındaki görsel imgelerin/resimlerin öğrenme-öğretme sürecinde çeşitli işlevlere sahip olduğu ve öğrenmeyi desteklediği bilinir. Kitap resimleri; “anlatan, yapılandıran, açıklayan ve biçimlendiren öğretim araçları olarak” (Gür, 2007, s. 5) içeriklerin anlaşılması ve kazandırılmasında kullanılan temel materyaller arasında yer almaktadır. Bu imgeler yardımıyla ders içerikleri görselleştirilip somutlaştırılmakta, böylece çocuklara sadece metinlerin sunduğundan daha çok boyutlu algılama imkânı sağlanabilmektedir. Çocukların okuduklarının % 10'unu, işittiklerinin % 20'sini, gördüklerinin % 30'unu ve görüp-işittiklerinin ise % 50'sini akıllarında tutabildikleri yönündeki bilgi görsel imgelerin öğrenme sürecindeki önemini ve katkısını bize bir kez daha hatırlatmaktadır (Rief, 1993; Güngördü, 2003).

Ders kitaplarında kullanılan eğitsel görsel imgeler çeşitli biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Örneğin Scherling ve Schuckall (1992) kitap resimlerini; betimleyici resimler, mantıksal resimler, çizimler ve fotoğraflar olarak dört tipe ayırmıştır. Gür (2007) ise, anılan bu sınıflamanın yanı sıra Macaire ve Hosch'dan (1996) da yararlanarak ders kitabı resimlerini üç kategoride ele almıştır: Betimleyici, mantıksal ve analog resimler. Betimleyici resimler gerçek yaşamdaki varlık, olgu ve olaylarla doğrudan benzerliği olan her türlü görsel imgeyi içine almaktadır. Mantıksal resimler, (Kalyoncu N. ve A. Uçar: 2011, s. 427) gerçeklikle doğrudan ilişkisi olmayan; çeşitli çizim öğelerinin kullanıldığı tablo, şema, diyagram gibi soyut ve karmaşık ilişkileri açıklayan resimlerdir. Analog resimler ise, betimlenemeyen bir durum veya olgunun biraz daha bilindik bir durum veya olguyla bağlantı kurularak açıklanmaya çalışıldığı resimlerdir (Kalyoncu N, Alpaslan UÇAR-Uludağ 2011).

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi Bakanlığının ilköğretim müzik ders kitap öğretimi genel anlamda birleşik kitaplar üzerinden yapılmaktadır. İlkokul I. II. ve III. sınıflar için bir bütün hazırlanmış olup IV. ve V. sınıflar için bir hazırlanmıştır. (Resim 5)

Resim 5

3.8. Azerbaycan İlkokullarında I. Sınıf Öğretim Teknikleri

Öğretmen öğrencilerle çalışma süreci sırasında onlar tarafından şarkıların ifadeli okunmasına fikir verir. Bunun için her sesin doğru telaffuzu ve uzunluğunu bilmek en önemli hususlardan biridir. Öğretmen çalışma sırasında müzik seslerinin uzunluğu hakkında bilgi verir ki bu da öğrencilerde diğer ses özelliği olan seslerin boyutu hakkında fikir oluşturur. Bu süreçte eserin dirijor (iletken) aracılığıyla kontrolünü de bir sorun olarak ortaya çıkartır. Bu da dirijor hareketleri ile ses

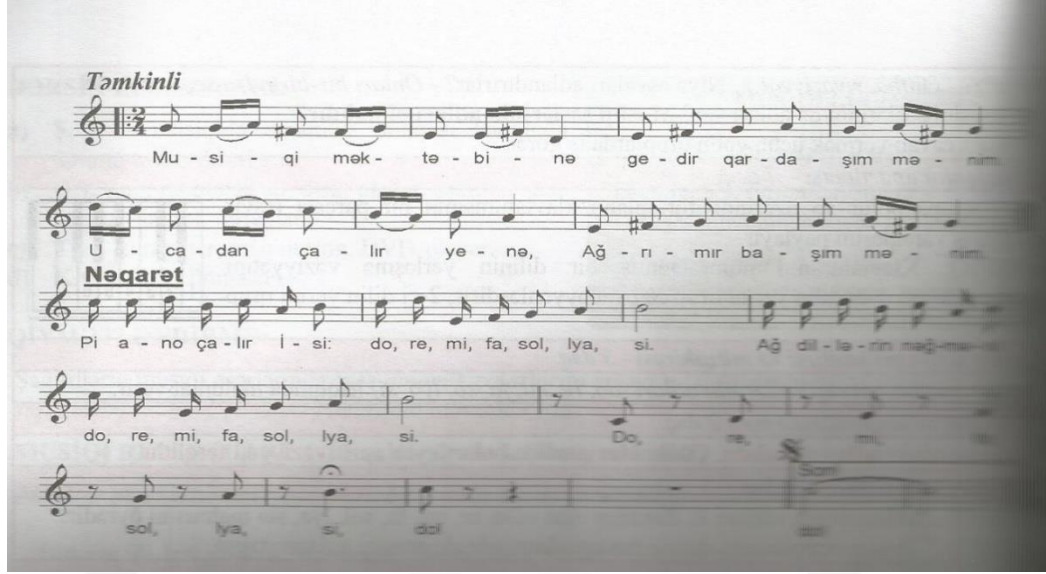
uzunluklarını ayırt etme yeteneğini formalaştırır ve öğrencilerde “Zamanı duymak” hissini eğitir.

Sonraki süreçte öğretmen öğrencilere seslerin gücü, yani daha bir fiziksel özellik olan kuvvet hakkında bilgi verir. O, müzikte dinamik kavramını çocuklara anlatıyor.

Müzikte güç meselesini açığa kavuşturmak için çeşitli şarkılardan, özellikle dinamik özelliklerin bol kullanıldığı keskin zıt anlamlı şarkılar kullanmak daha uygundur. Bunun için çeşitli renk tonları başvura bilir. Örneğin müzik çok güçlü seslendirildiğinde kırmızı renkli kartlar, zayıf seslenende ise açık pembe renkli kartlar kullanılarak, çocuklara müziğin güçlü veya zayıf bölümlerinde bu kartları doğru sırayla sıralamak ödevi verilir. Bu gibi antrenmanların sonunda öğrencilerde müzikal eserlerin daha iyi anlaşılması süreci gerçekleşir (O. Rəcəbov, N. Rəcəbova, Ş. Quliyeva, 2008).

Dersler ilerledikçe hem öğretmenin öğrencilerle işi mükemmel seviyeye yükseliyor, hem de öğrencilerde müzikal duyum gelişir. Sonraki ders sürecinde ise öğretmen öğrencilere müzik seslerinin adı, konumu, onlar aracılığıyla müzik eserlerinin ifade olunması yollarını anlatıyor. Bunun için öğretmenin elinin altında en azında fortepiyanodur klaviaturasının tasviri bulunan resim örneği olmalıdır. Öğretmen bu resmi görsel malzeme olarak kullanır. O resimdeki klavye seslerin adını yerleştiriyor ve bu vasıta ile canlı şekilde öğrencilere ses hakkında, onların konumu hakkında bilgi verir. O da belirtilmelidir ki, Azerbaycan müzik antolojisinde seslerin öğretilmesi için bestecilerimiz bazı şarkılar yazmışlar. Bu şarkıların öğrencilere öğretilmesi deneyde olumlu sonuçların elde edilmesine yardımcı oluyor.

Böyle şarkılara örnek olarak müziği Oktay Zülfükarov, sözleriyle Refik Zeka'ya ait olan "Do, re, mi, fa, sol, la, si" (Resim 6) bestesi gösterilebilir.

Resim 6. Do, re, mi, fa, sol, la, si bestesi

Öğretmen öğrencilerle çalışma sırasında bu şarkıyı öğrencilere öğretir ve bu vasıtayla hem de çocuklara müzikte seslerin aşağı ve yukarı yönde hareketi hakkında bilgi verir. Bunun da neticesinde onlarda müzik örneklerinin karakteri hakkında fikir söylemek ve kendini değerlendirmek becerisini aks ettirmek imkânı sunar.

Melodi müzik eserlerindeki içeriği belirten araç olarak müzik eserlerinin başlıca cihettedir. Melodinin intonasiyası hakkında bilgi vermek çocukların hayal gücünün geliştirilmesi açısından takdire şayandır. Öğretmen melodinin ayrı ayrı unsurları hakkında bilgi verirken öğrencilere bu elementlerin olması sonucunda dolgun müzikal eserlerin ortaya çıkması sürecinin de anlatmış olur (O. Rəcəbov, N. Rəcəbova,, Ş. Quliyeva 2008). Melodiya üzerinde çalışma uzun bir zamanı kapsıyor. Bu zaman öğretmen melodi gelişimi, onun ritmine el hareketleri aracılığı ile eşlik etmek, melodilerin sayısının çeşitli olabilme ihtimalini anlatmak, melodiler arasında benzer ve farklı yönleri tespit etmek, onlardaki ruh halini doğru anlamak gibi yükümlülüğü de yerine getirmektedir.

Bundan sonra şarkı veya müziğin diğer türleri üzerinde çalışmaya başlar. Şarkı öğrencilerin en basit şekilde anlayabileceği ilginç türlerinden biridir. Şarkı türü hem de ona göre önemli bir türdür ki, öğrenciler bebek yaşlarından şarkı türü ile tanışmaktadırlar. Çocuklara okula kadarki çalışma zamanı onlara kreşlerde veya çocuklara onlarca şarkı örnekleri öğretilmektedir. Şarkı hakkında çocuklarda bilgiyi

güçlendirmek için birçok şarkılara başvura biliriz. Bunlara örnek olarak müziği Seid Rüstemov'a, sözleri Refik Zeka'ya ait "Anacan" şarkısı(**Resim 7**) iyi örnek olabilir.

Resim 7. Anacan şarkısı notaları

Tüm bu işlemlerden sonra çocuklar müzikte üslup hakkında belli tasavvurlara sahip olur. Onlar dans, marş gibi müzik türleri ile tanışır. Müziğin ifade araçlarını belirlemek, ritme uygun hareket etmek ve okuma sırasında düzgün kurallara uymak alışkanlıklarına sahip olurlar.

Sesin önemli fiziksel özelliği hakkında çocukları bilgilendirmek artık onlarda küçük ve büyük ölçülü müzik kolektifleri hakkında fikir oluşturmak demektir. Bilindiği gibi her bir müzik eserinin kendine özgü ifade vasıtası var. Bu müzik eserlerde tasvir edilen karakteri belirtmek için yazarlar bir takım imkân kullanırlar, aletlere tını özelliklerine göre rolleri vermek de bu işin en önemli özelliklerinden biridir. Hatta müzik eserlerindeki doğa manzaralarını izah etmek için ifade vasıtalarını anlatabilme becerisi öğrencilerde doğaya sevgi hissi yaratmak gibi ince bir amaca hizmet ediyor. Genellikle, I. sınıfta iş süreci öğrencilerin konser kültürünü düzene koymakla sona erer. Bu öğrenciler hem konser salonu davranış kurallarını öğrenir, hem de konser sırasında duyduğu müzik örneklerinden zevk ala bilme alışkanlıklarına sahip olur.

3.9. Türkiye Cumhuriyeti İlkokullarında I. Sınıf Öğretim Teknikleri

İlköğretim eğitim kurumlarının I sınıflarında ilk olarak takım çalışmalarına daha büyük önem verilmektedir. Çocuklar koro gibi kolektif çalıştırılarak onlarda kolektif duygularının oluşmasına önem verilir. Çocuklara ilk başta ses onun fiziksel özellikleri hakkında ilkin bilgi verilir. Öğrencilerle çevrede duydukları sesler üzerinde çalışılarak, onlara müzikal seslerle başka müzikli sesler arasındaki farkı

ayırt edebilme alışkanlıkları öğretilir. Bunun için küçük çocuklar için yazılmış şarkı örnekleri kullanılıyor.

Doğada duyulan sesleri ayırt ederek, onların insanda ne gibi his ve duygular uyandırdığı belirlenir. İlk başta çevremizdeki sesler bölümü ile başlayan müzik ve nota öğretimi söz ve müziği Sefai Acay’a ait “Neyim var” (Resim 8) şarkısıyla başlayan eğitim süresi devamında söz ve müziği M. Dinçere ait "Alibabanın Çiftliği", söz ve müziği S. Egüz’e ait "Mini mini bir kuş", söz ve müziği H. Seyrey’e ait “Tren”, “Kara basma iz olur “ vb. gibi halk müziği örnekleri kullanılmaktadır.

Resim8. (Kaynak: M.E.B Devlet Kitapları 2016 baskısı)

Sonra öğrencilerde müzikal ortamda nasıl davranılması gerektiği öğretiliyor ve bu yönde iş kuruluyor. I sınıfta çocuklar üzerinde yapılan işin özeği onlarda ritim duygusunu düzene koya bilmektir. Bunun için vücut dili kullanılır. Yani vücut organları kullanılarak, duyulan müzik örneğine eşlik etme alışkanlıkları öğretiliyor. Artık bu zaman öğrenciler farklı müzik aletleri ile de tanışmaya başlarlar.

Her ili ülkenin 1. Sınıflardaki farklılık tablosu (Tablo 1) de verilmiştir

İlköğretim 1. Sınıflar		
	Türkiye	Azerbaycan
Müzik dersi var mı?	X	X
Ders Kitabı	X	*
Müzik sınıfı veya Müzik	**	X

salonu		
Nota öğretimi		
Müzik dersinde mimik ve ölçü gösterme teknikleri		X
Müzik dersinde branş öğretmeninin kullanımı	***	X
Müzik ders 1-saat	X	X
Toplu ve bireysel çalışma		X
Yılsonu etkinliği		X

Tablo 1

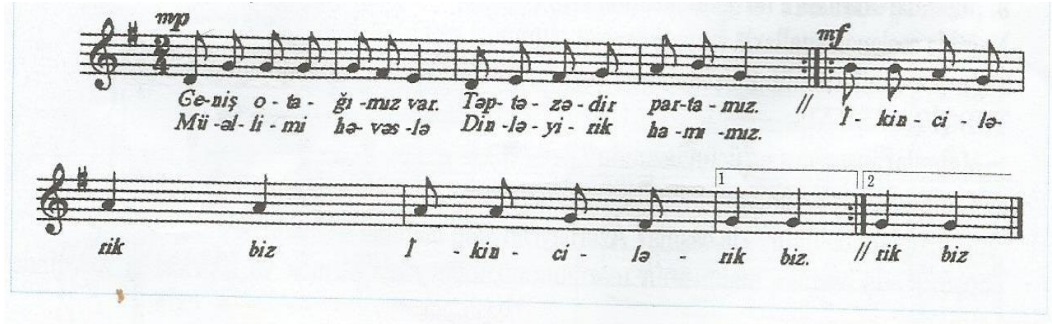
* Öğretmen ders kılavuz kitabı mevcuttur.

** Özel okullar ve kolejlerde ve bazı devlet okullarında mevcuttur

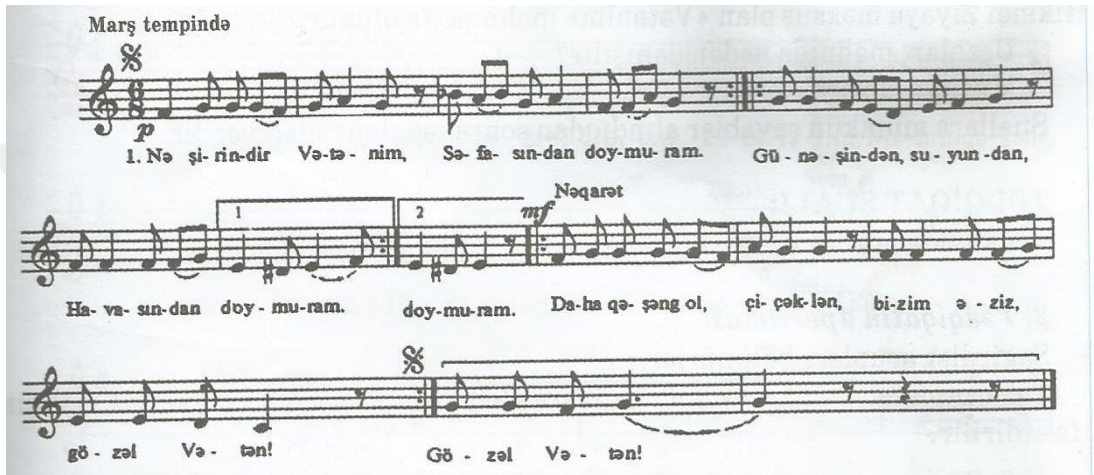
*** Sınıf öğretmeni girmektedir. Bazı özel ve kolej okullarında mevcuttur

3.10. Azerbaycan İlkokullarında II. Sınıf Öğretim Teknikleri

Azerbaycan eğitim siteminde öğrencilere müzik bilgisinin öğretilmesi çalışmasının devamı artık II. sınıflarda elde edilen başarılarla dayanır. Ortaokulların II. sınıflarda çalışma esasen I. sınıflarda öğretilen müfredatın güçlendirilmesi prensibi üzere sürdürülüyor. Bu zaman esas müzikte farklı türlerin tanımlanması ve onlar hakkında dolgun fikrin formatlandırılmasına önem verilir. İlk başta şarkı, dans, marş, gibi küçük türler üzerinde kurulan iş, süreci sonra daha büyük, opera, senfoni, bale gibi iri ölçülü müzik türleri kapsamaktadır. Bu durumda öğrenci müzik eserlerinde çeşitli olayların yansımaları, bu eserlerin sembolik karakter taşımasını gerçekleştirmek, aynı zamanda emosional içeriğini belirler. Marş türünde yazılmış müziği Oktay Recebov'a, sözleri Ejder Ağayev'e ait olan "İkincilerdik biz", müziği (Resim 9) Süleyman Elesgerov'a, Sözleri Hikmet Ziya'ya ait olan "Vatanım" şarkısı (Resim 10) gibi müzik örnekleri görsel malzeme gibi ders sürecinde kullanılabilir.

Resim 9. İkincilerik Biz Şarkısı

Resim 10. Vatan Şarkısı, Azerbaycan Milli Eğitim Bakanlığı 2. Sınıf Ders Kitabı

Öğrencilere müzik biliminin sırlarını öğretmenin en doğru yolu onlara nota bilgisinin verilmesinden geçer. Bunun için bazı ilginç prosedürlere başvurmak gerekir. İlk olarak notanın oluşumu, icra tarihi hakkında çocuklara bilgi verilir. Bu bilgi en başta Avrupa müziğinde nota sisteminin oluşumu hakkında bilgilere dayanır. Efrasiyab Bedelbeyli “Elm ve Hayat” dergisinin 1964 yılının I sayısında yayınlanan “Nota yazısı nasıl oluşmuştur” makalesinde şöyle bir atıf geçer: “Azerbaycan’da Sovyet hâkimiyeti kurulduktan sonra, Üzeyir Hacıbeyov’un inisiyatifiyle düzenlenen birinci Azerbaycan halk çalgı aletleri orkestranın rehberi notsuz orkestranın çaldığı çok sesli müzik eserlerinde harmoni seslerin düzgün ve zamanında çalınmasını parmaklarının farklı hareketleri ile müzisyenlere aktarıyordu. Önceleri, bu harmoniye hareketlerinin grafik ifadesi olarak meydana gelen neva okunan şarkının sözlerindeki vurguların müzik aracılığıyla daha net ve belirgin şekilde duyulmasını az veya çok derecede tatmin edebiliyordu” (Elm ve Hayat. 1964).

Azerbaycan'da ilk oluşturulan müzik kolektiflerinde yer alan halk müzisyenlerinin nota bilgisinin olmadığını dikkate alırsak, bu gibi vasıta kendi dönemi için olumlu sonuçların elde edilmesine vesile olsa da, nota bilgisinin düzeltilmesi sorununu en bariz şekilde gündeme getirmiştir.

Böylece, ders sırasında öğrencilere nota bilgisinin verilmesi müzik estetiğini formalalaştırmakla, onlarda düzgün müzik bakış açısı oluşturmakla birlikte yeteneklerinin doğru yönlendirilmesine yardımcı oluyor. Nota bilgisinin öğretilmesi süreci ilk olarak nota satırı hakkında, onun yapısı, temel ve ek hatlar hakkında bilgilerle başlar. Bu zaman öğrenciye temel ve ek hatların kullanım amacı anlatılıyor. Notaları yazılışı, onların yan hatlarının çekimi bu yan hatlarının not yazısındaki amacı izah edilir. Notalar uzunluk ölçüleri, pauza (duraklatma), tekrar işaretleri, müzikte açarlar, onların aralığı, her anahtarın konumu, vokal müziğinde bu anahtarlardan kullanım mekanizması hakkında bilgilendirilir.

Doğrudur, okullarda hiç de öğrenciyi tamamen müzisyen olarak yetiştirmek bir amaç olarak öne konmaz. Çünkü zaman geçtikçe her ğrenci istediği sanatı kendine meslek edinmekte özgürlük hakkı kazanır ve hiç de öğrencilerin tamamı müzisyen olmak isteğinde olmuyor. Fakat bunun yanı sıra öğrencilere müziğin ilkel benliklerinin verilmesi onlarda doğru bakış açısının oluşturulması sürecinde temel rolünü oynar.

Sonraki süreçte ğrenci artık eserlerin karakterinin tespit edilmesinde dize-makam özelliklerinin rolünü kavrar. Bu zaman o majör minör adlarını ayırır, bu dizelerde yazılmış müzik eserlerinin duygusal içeriğini belirler. Öğrenci artık neşeli karakterli müzik eserlerinin majör adına, üzücü karakterli müzik eserlerinin minör adına ait olduğunu idrak eder.

Öğretmen tarafından tempo ve eserin karakterindeki rolü hakkında bilgi verilmesi bu süreci daha da hızlandırır. Eserlerin farklı karakterliliğini belirlemeye yardım etmek için E.Krikin “Pyer Künt”, M.P. Musorgski'nin “Sergiden resimler” (Resim 11) senfonik eserlerinden örnekler dinletmek olumlu sonuçların elde edilmesine yardımcı oluyor.

Resim11. Sergiden Resimler, Azerbaycan Milli Eğitim Bakanlığı 2. Sınıf Ders Kitabı

Genellikle, genel eğitim okullarında okutulan “Müzik” biliminin amacı öğrencilerde bu bilim üzere belirli bilgi, beceri ve alışkanlıkları yaratmakla beraber, onların yaratıcı yeteneklerini, genel kültürlerini ve manevi özelliklerini geliştirmektir. Yeni müzik öğretimi çerçevesinde müzik öğretmeni öğretime yaratıcı yaklaşımıyla yön verir, koordinasyon ve danışman rolünde görür. Öğrenciler ise araştırma yapıyor, bilgilerini uygulama ve uygulamak alışkanlıklarına sahip olurlar. Öğretmen ders çalışırken öğrencilerin bilgisini, onların kavrama yeteneklerini ve yaş özelliklerini dikkate alır ve yeni konunun iyi benimsenmesi için çeşitli görsel, teknik ve yardımcı araçlardan etkili biçimde kullanmayı beceriyor.

Genç kuşağın müzik bilgisine sahiplenmesi ve yeteneklerinin ortaya koyarak doğru yönlendirilmesi üzerinde yürütülen iş eğitim sürecinin sonraki yıllarında da sürdürülüyor. III sınıf öğrencileri artık dolgun müzik bilgilerine sahip olmaları yanı sıra çeşitli müzik türleri birbirinden ayırır. Onlardaki sanatsal duyguyu düzgün anlıyor ve değerlendiriyor.

3.11. Türkiye Cumhuriyeti İlkokullarında II. Sınıf Öğretim Teknikleri

Sonraki süreçte öğrencilere müzikte hız, yani tempo hakkında bilgi verilir. En ilginç olan nokta, tempo hakkında tasavvurlar çevrede görülen doğa olaylarının yardımı ile şekillendirilir. Müzik eserinin karakterini belli edebilmek, ifade düzgün pozisyonu seçebilmek için öğrencilerle çalışma sürdürülüyor. Müzik aletleri ile tanışma sürecine önem verilir. İlköğretim eğitim kurumlarının III. sınıf öğrencileri

artık dinamik işaretlerin özellikleri ile de tanışıyorlar. Sesin uzunluk ölçüleri hakkında belli bir tesevvurlere sahip olurlar.

Uzun ve kısa süreli sesler arasındaki farkı algılatmak için öğrencilere değişik oyunlar oynatılır. Bu ses oyunları, zıt kavramlar yoluyla iki sesin uzunluğunu karşılaştırmaya dayanır. Bunun yanı sıra farklı ses kaynaklarından çıkan uzun ve kısa süreli sesleri taklit etmeleri için canlandırmalar yaptırılarak Hayvan seslerini, ev aletlerinin seslerini ve taşıt seslerini taklit ettirerek seslerin uzunluk ve kısıklıklarını fark etmeleri sağlanmaktadır. Bu etkinlikler esnasında öğrencilerinizin yaptığı taklitleri gözlemleyerek uzun ve kısa süreli sesleri fark edip etmedikleri gözlemlenir. (Resim 12).

Resim 12(Kaynak: M.E.B Devlet Kitapları 2016 baskısı)

Her ili ülkenin 2. Sınıflardaki farklılık tablosu (Tablo 2) de verilmiştir

İlköğretim 2. Sınıflar		
	Türkiye	Azerbaycan
Müzik dersi var mı?	X	X
Ders Kitabı	X	X
Müzik sınıfı veya Müzik	**	X

salonu		
Nota öğretimi		X
Müzik dersinde mimik ve ölçü gösterme teknikleri		X
Müzik dersinde branş öğretmenin kullanımı	***	X
Müzik ders 1-saat	X	X
Toplu ve bireysel çalışma		X
Yılsonu etkinliği		X

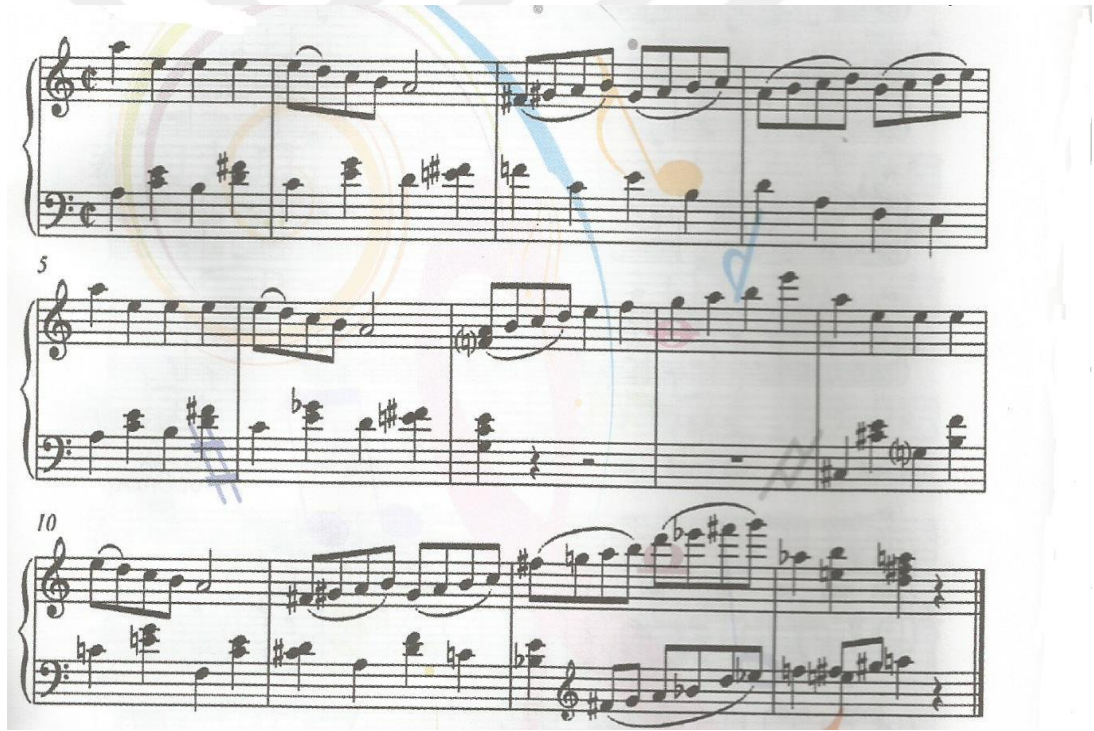
Tablo 2

3.12. Azerbaycan İlkokullarında III. Sınıf Öğretim Teknikleri

Azerbaycan eğitim sisteminde genel eğitim okullarının III. sınıfında öğretmen artık kesin olarak kendi öğrencileri ile işi bestecilerin eserleri üzerine kuruyor. Bunun için o geçen süre içinde şarkı veya eserlerine müracaat ettiği besteciler öğrencilere hatırlatır. Onların bir tür hafızasını tazeliyor. Sonra önceki ders konularının devamı olarak XX yüzyıl Azerbaycan bestecilik okulunun ünlü temsilcileri olan Kara Karayev, F.Amirov, C.Cahangirov ve başkalarının eserlerinin benzer ve farklı yönleri incelenir. Bu zaman için artık öğrencide programlı müzik eserleri hakkında ön bilgi oluşturulur. Çocuklar için şarkı ve enstrümantal dalda yazan Azerbaycan bestecilerinin eserleri karşılaştırılır. Bunun için bu bestecilerin eserleri dinletilerek onların tür özellikleri belirlenir. Örneğin: F.Emirov’un “Tembel” şarkısı (Resim 13) ile Musa Mirzeyev’in Fortepiyano piyesi olan “Yumoreska” eseri (Resim 14) karşılaştırılır.

Resim13. Tembel Şarkısı, Azərbaycan Milli Eğitim Bakanlığı 3. Sınıf Ders Kitabı

Şekil 14. Yumoreska Şarkısı, Azərbaycan Milli Eğitim Bakanlığı 3. Sınıf Ders Kitabı

Yukarıdaki bestelerin üslup hakkında çocuklara bilgi verilir. Sözü olan müzik eserinin sözsüz müzik eseri ile farkı anlatılıyor. Bu vasıta ile de öğrencilerde müzik türlerini birbirinden seçebilmek imkânları geliştiriliyor. Sonraki süreçte müzikte iki hisseli ve üç hisseli eserlerin anlam ve değeri açığa kavuşur. Artık müzikte forma özellikleri, çeşitli formda yazılmış eserlerin teşhisi meselesi gündeme getirilmektedir. Halk türküsü örnekleri ve Azerbaycan makam örnekleri arasında

“Rondo” biçimine ait özellikler incelenir. Azerbaycan vurgu-makamları “Rondo” formasının bağlantısı araştırılmaktadır.

Yukarıda belirtilenlere paralel olarak mani janrının spesifik yönleri üzerinde çalışma sürdürülmektedir. Farklı intonasiyaların(sesin yükselmesi ve alçalması) müzik eserlerini oluşmasında rolü, ifadeli ve açıklamalı intonasiyaların mahiyeti izah edilir. Çeşitli doğa levhaları besteciler tarafından oluşturulurken kullanılan ifade vasıtaları tartışılır. Örneğin: Klasik bestecilerin yaratıcılığındaki deniz kahramanının benzer ve farklı yönleri aydınlatılır. Bunun için N. Rimski-Korsakovun “Sadko” eserindeki deniz konusu veya “Şehrizad” (Resim 16) senfonik poemasındaki deniz karakteri ile Kara Karayev’in “Deniz estakadası” (Resim 17) eserindeki deniz imgeleri karşılaştırılır.

Resim14. Şehrizad Şarkısı, Azerbaycan Milli Eğitim Bakanlığı 3. Sınıf Ders Kitabı

Resim 15. Deniz Estekadası, Şarkısı Azerbaycan Milli Eğitim Bakanlığı 3. Sınıf Ders Kitabı

Halk müziği bilindiği gibi besteci yaratıcılığında başvurulan en önemli kaynaktır. Azerbaycan bestecileri de halk müziği örneklerinden tüm yaratıcılıkları boyunca faydalanmışlardır. Bu yüzden de genel eğitim okullarının artık III. sınıftan itibaren profesyonel müziğin oluşmasında halk müziğinin bir araç olarak rolü, Azerbaycan bestecilerinin yaratıcılığında halk müziğinden esinlenmenin müziğin gelişimine etkisi konusu ders sürecinde çalışılır. Genellikle, III. sınıflarda iş süreci ele kurulur ki, öğrenciler müzikteki tür ve onların özelliklerini öğrenir.

Müzikte tür üslubu kişisel üslupların deneyde üze çıkmasıyla ilgili şekillenmiştir. Bu terim bestecinin özel karakteristik imzasını değil, türün özelliklerini taşıyor. Bazen belirli tarza özgü olan aydınlık, somutluk, sürekli bir gelişim çizgisini göstermek için müzik tarzında çeşitli yönler oluşuyor. Örneğin romantik opera veya büyük Fransız operası gibi farklı vasıflara sahip olan sanat alanları aynı zamanda aynı bir türü nitelendiriyor. Bu nedenle öğrenciler müzik eserinin tür özelliklerini öğrendikleri zaman arasındaki farkı tespit etmeye

alışıyorlar. Ayrıca müzik eserlerinin biçimleri hakkında da belli bir bilgiye sahip olurlar. Bunun için farklı bestecilerin eserleri ve halk müziği örnekleri görsel malzeme olarak kullanılır.

Geçen süre zarfında öğrenciler artık dolgun müzik bilgilerine sahip olur ve onların sahip olduğu yetenek potansiyeli doğru yöne yönlendirilir. Artık ğrenciler bir birey olarak müziğe eşsiz sevgi besliyor ve birçoğu bu yönde çalışmayı tercih ediyor. Öğretmen tarafından düzenlenen çeşitli etkinlikler ve konser programları onların yıllar boyunca biriktirdikleri bilgi düzeylerinin yayımlanması için iyi araca dönüşüyor. Bu ise ilk başta öğrencilerde sahne kültürünü şekillendirir. Konser programlarında çeşitli türde olan eser ve halk müziği örnekleri de kullanılmaktadır.

Yukarıda anlattıklarımızın yanı sıra öğrencilere müzik bilimi, onun teorik problemleri hakkında bilgi verilmektedir. III. sınıfta öğrenciler eserlerde kullanılan ölçüler, ifa olunan eserlerin vezin özelliklerini inceler. Majör ve minör dizeleri esasında yazılmış eserleri ayırt edebilir. Müzikte kullanılan terimleri bilirler. Ss işaretlerinin anlamını kavrar, dizelerin sabit ve gayri sabit sesleri hakkında belirli bilgilere, akort ve onun içeriğini belirler. Aralıklarla inceler, seslerin en harmoni eşitliği, tekrar işaretlerinden “volto” ile tanışıyor, müzik sözlüğü aracılığıyla müzik kültüründe kullanılan kelimelerin anlamını anlıyorlar.

3.13. Türkiye Cumhuriyeti İlkokullarında III. Sınıf ğretim Teknikleri

Sonraki süreçte öğrencilere müzikte hız, yani tempo hakkında bilgi verilir. En ilginç olan nokta, tempo hakkında tasavvurlar çevrede görülen doğa olaylarının yardımı ile şekillendirilir. Müzik eserinin karakterini belli edebilmek, ifada düzgün pozisyonu seçebilmek için öğrencilerle çalışma sürdürülüyor. Müzik aletleri ile tanışma sürecine önem verilir. İlköğretim eğitim kurumlarının III sınıf öğrencileri artık dinamik işaretlerin özellikleri ile de tanışıyorlar. Sesin uzunluk ölçüleri hakkında belli bir tehevvlere sahip olurlar.

III. sınıf etkinliğinde sesin konuşma esnasında doğru kullanılması güzel ve doğru şarkı söyleyebilmek için önemlidir. Diksiyonun ve artikülasyonun önemi burada göze çarpar. Diksiyon, Türkçede genel olarak güzel konuşma ve kendini iyi ifade etme sanatı olarak kullanılmaktadır. Güzel ve etkili konuşma için gereken tonlamalar, vurgular ve cümlelerdeki müzikalite, diksiyonun çalışma alanı içine

girmektedir. Bu konuya yönelik olarak sınıfta farklı konuşma çalışmaları yaptırılır. Konuşma çalışmaları hafif, orta ve kuvvetli olmak üzere üç tonda uygulanmaktadır. Bu üç ton genellikle kişilerin kullandığı ses tonlarıdır. Ancak bu tonların kontrolsüz bir biçimde değil terbiye edilmesi gerekmektedir. (Resim 16)

Resim 16 (Kaynak: M.E.B Devlet Kitapları 2016 baskısı)

Her ili ülkenin 3. Sınıflardaki farklılık tablosu (Tablo 3) de verilmiştir

İlköğretim 3. Sınıflar		
	Türkiye	Azerbaycan
Müzik dersi var mı?	X	X
Ders Kitabı	X	X
Müzik sınıfı veya Müzik salonu	**	X
Nota öğretimi		X
Müzik dersinde mimik ve ölçü gösterme teknikleri		X
Müzik dersinde branş öğretmenin kullanımı	***	X
Müzik ders 1-saat	X	X
Toplu ve bireysel çalışma		X
Yılsonu etkinliği		X

Tablo 3

3.14. Azərbaycan İlkokullarında IV. Sınıf Öğretim Teknikləri

Bilindiği gibi Azərbaycan eğitim sisteminde ilköğretim bilgileri 4 yılda öğrencilər öğretilir. Şunlarla ilgili olaraq anaokullarının IV sinfında müzik bilimi öğretiminin ilköğretim aşaması da sona varır. Bu zaman öğretmen bütün metodiki vasıtalarla və bilgisini seferber edərək, öğrencinin birey kimi oluşumunda ilk başarı elde ediyor. “Ortaokulların IV sınıf öğrencisi artık belirli müzik bilgilerine sahip olarak, profesyonellik yolunda ilk adımlarını atmış oluyor. Bu süre zarfında IV sınıf öğrencisi halk müziği və profesyonel müzik hakkında təsevvürlərə, müzik aletləri və kollektifləri hakkında bilgiyə sahip olur. Dinlediği müzik eserlərini emosional açıdan değerlendirir. Koro içinde və basit çocuk için müzik aletlerinde ifa becerilerine sahiplenir. Şarkı ifadeciliği kurallarını benimsediğini gösterir və basit melodilerin oluşturulmasında yer alıyor. Profesyonel və halk müziği örneklerini ayırıyor. Azərbaycan və diğer halkların müzik örnekleri arasında benzer yönleri tespit edilir (Rəcəbov, N. Kazımov, O. İmanova, 2010).

Müzik bilgisinin eğitimi sürecinde öğrenilenler öğrencilerin vatandaş olarak büyümesi, onların manevi yurtseverlik eğitimine çok büyük etki göstermekle beraber, evrensel müziğin anlam değerinin çocuklar tarafından düzgün kavratılmasına yardımcı olur.

Her insan dünyaya göz açtığı andan itibaren müzik ile temasta olup, müzik sedaları altında büyüyerek olgunluk âlemine ayak basar. Müzik - gerçek âlemi sesler aracılığıyla yansıtan sanat türüdür. Diğer sanat türleri ile birlikte müzik de büyük sanatsal ifade gücüne sahip olup insanın manevi âlemini - onun sevincini ve üzüntüsünü, arzu ve düşüncelerini, yaşam uğruna mücadelesini sanatsal resimlerle temsil eder. İnsanın maneviyatına olumlu etkileyen ifade araçlarından en önemlisi de işte müziktir. Antik dönemin filozofları müziğin sanatsal etki gücünü yüksek değerlendirmişlerdir. Aristoteles gençlere çalgı aleti çalmayı, okumayı öğretmekle onların manevi olgunluğa ulaşmasında, toplumun asil, saf üyelerine çevrilmesinde müzik terbiyesinin önemini belirtmiştir.

Müzik eğitimi - estetik terbiyenin en temel unsurlarından biri olup, insanda yüksek bedii-estetik zevkin oluşumu, büyük fikir ve manevi düşünce tarzının

oluşmasında önem taşımaktadır. Müzik dinlemek, onu içten içe hissetmek, duymak, müzik hakkında kendi fikirlerini söylemek becerisini çocuklara henüz erken yaşlardan aşılacak müzik terbiyesinin önemli şartlarından biridir. Müzik eğitimi için öğrencilerde yüksek bedii-estetik zevk forma aşıtarılarak genç kuşaklar bu yönde eğitiliyor.

Müzik ruhun gıdasıdır. Müzik insanlıkla çift oluşmuştur. Modern okullarımızın müzik alanında uygun bilgi, beceri ve alışkanlıklara sahip olması, aynı zamanda onların entelektüel seviyelerinin, birey zenginliğinin önemli göstergelerinden biri olarak ölçülmektedir. Güzel sanatların en yaygın türü olan müziğe daima özel ilgi gösterilmektedir.

Henüz okul öncesi döneminde ana ninni ile uyanıp harekete gelen müzik merakı sonradan anaokullarında daha da geniş geliştiriliyor. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilen eğitim reformunun şimdiki aşamasında diğer fenlerle yanı sıra, müzik konusunda da modern müfredatlar, öğrenciler için iş defterleri ve öğretmen için metodik malzemeler yayınlanmıştır.

Azerbaycan eğitim sisteminde müzik konusunda öne sürülen görevlerin kapsamı öyledir ki, onları başarıyla yerine getirmek için hem sınıf-ders antrenmanların, hem de sınıftan ayrı çalışmaların çeşitli formları kullanılır. Modern çağın talebi için öğrenciler şarkı söylemek kurallarını, şarkıların metinlerini içeriğine göre sahnede canlandırmayı, müzik aletlerini karakterine ve rengine göre birbirinden ayırmayı, farklı janrlı müzik eserlerine karşı fikir yürütmeyi, Azerbaycan ve Avrupa bestecilerini tanıyarak, onların eserlerini mukayese etmeyi, müzik notalarının isimlerini söylemek ve okumayı, onları basit müzik enstrümanlarında çalmayı beceriyor. Yani, müzik öğretmeni öğretime yaratıcı yaklaşımıyla istikamet veren, koordinasyon, danışman gibi hareket etmiş olur, öğrenciler ise araştırma yapıp, bilgilerini uygulama ve sunma becerilerini gösteriyor.

Güzel sanatların en eski türlerinden biri olan müzik insan dünyaya geldiği andan hayatında güçlü kültürel etkiye sahiptir. Müzik estetik ve manevi zevkin en yüksek kaynağıdır. Bu yüzden modern çocukların sanatsal-estetik eğitiminde, birey olarak yetişip olgunlaşmasında müziğin önemli rolü var. Sanatsal estetik terbiyenin en etkili araçlarından biri olan müzik çocuğun duygusal doğasına çok yakındır.

Müziğin etkisi altında onun estetik kavrayışı geliştirilir, duyguları zenginleşir. Onlarda çeşitli duygular uyandırır. Aynı zamanda müzik sinir sisteminin gelişiminde büyük etkiye sahiptir. Enstrüman çalan çocukların diğer çocuklara göre hafızası güçlü olur, daha iyi okur ve zengin söz yapısına sahip olur. Çocuk hafızasının ve düşüncesinin gelişiminde müziğin rolü inkar edilemez. Müzikle bağı olan çocuklar başkalarının sesini daha net seçebilir. Nefes alma imkânları genişlenir, ses telleri kuvvetlenir.

Azerbaycan'da öğrencilere müzik eğitimi verilmesinin temelinde illerin tecrübesi var. Yani yakın-uzak geçmişte bu alanda yapılan çalışmalardan yararlanarak modern tipli müzik fenninin öğretim tekniği geliştirilmiştir. Azerbaycan'da gence kuşaklara müzik bilgilerinin verilmesi işinde uzman öğretmen kadrolarının çalışmalarını özenle dikkate almak gerekir. Bu öğretmen kadroların 3 kademeli sistemle ülkenin çeşitli eğitim kurumlarında eğitim alır. Öyle ki, bu sistemin ilk basamağını beş veya yedi yıllık müzik okulları oluşturmaktadır. Burada küçük yaşlarından eğitim görmeye başlayan çocuklar tam anlamıyla müziğin temel bilgilerine sahip olmaktadır. II aşaması ülkenin çeşitli bölgelerinde olan Müzik kolejleri oluşturuyor. Burada eğitim alan genç nesil temsilcileri profesyonel müzik bilgilerini benimseyen gençler artık öğretmen olarak eğitilmiştir. Eğitim sisteminin III aşamaları yüksekokullar-Üniversiteler içerir ki, burada ilk evvel “Lisans” olarak yetiştirilen genç öğretmen ordusu daha sonra “Yüksek Lisans” düzeyinde artık profesyonel müzisyen ya da müzik eğitimi veren öğretmen olarak çalışma hakkı kazanmaktadır. Bunun için yükseköğretim kurumlarında çok sayıda branş ve müzik dalı üzerine fakülteler vardır.

Azerbaycan'da müzik eğitimi alanında sağlam ilkelere dayalı dünyanın çeşitli ülkelerinin eğitim deneyleri kullanılmıştır. O da belirtilmelidir ki, coğrafi, dil, kültür, din itibarıyla yakın olan ülkelerin bu alandaki iş deneyimini öğrenip, onun uygulanması hep olumlu sonuçların elde edilmesine yardımcı olmaktadır. Bu açıdan Azerbaycan'da günümüzde de komşu Türkiye, Rusya gibi çağdaş ülkelerin müzik eğitimi alanındaki başarıları incelenerek, müfredatlarına hazırlanmasına öncelik verilmektedir. Bunun için de bu ülkelerin müzik eğitimi sistemi ile Azerbaycan eğitim sistemindeki başarıları kıyaslanarak incelemeye alınır. Bu açıdan Türkiye

eğitim sürecindeki ilk müzik alışkanlıklarına sahip olmak için görülen işlere göz atmak gerekir.

3.15. Türkiye Cumhuriyeti İlkokullarında IV. Sınıf Öğretim Teknikleri

IV sınıftan itibaren öğrencilere not bilgisi verilmesine başlanılmaktadır. Bu zaman ilkin müzik bilgisinin öğrenilmesinin gereken yönleri dikkate alınır. Yani ilk başta öğrencilere nota satırı, nota satırında notların, anahtarların yeri ve konumu hakkında bilgi verilir. Müzikte kullanılan mola-pauzalar ve türleri, müzikal eserin yazılmasında kullanılan en önemli hususlar öğretilmektedir. Genellikle, ilköğretim okullarında önemli alan olan müzik eğitimi sürecinde gerekli temel prensipler büyük bir öneme sahiptir. Bu esas prensiplerin tespit edilmesi ve öğrencilerle iş sürecinde onların uygulaması müzik eğitimi ile bağı olan her bir öğretmenin temel çalışma prensibine çevrilir. Öğretmen ilk aşamada öğrencilerle çalışırken basitten mürekkebe, daha doğrusu bilinenden bilinmeyene doğru yol alır. Bu zaman kullanılan görsel malzeme çocukların çevrede duydukları müzik örnekleri olabilir. Bunlar “Sayışma”, “Tekerleme”, “Ninniler”, komşu bölgelerin halk müziği, Türk halk müziğinden seçilmiş örnekleri, halk ve çocuk şarkılarına dayalı modern düşünce tarzı ile oluşturulan öğrenci şarkıları, milli düşünceni geliştiren tarihi şarkı ve marşlar olabilir. Bu zaman başka ülkelerin eğitim amaçlı şarkılarından da faydalanmak olur.

Unutmamak gerekir ki, bilgili, çevreye duyarlı, milli-manevi değerleri her zaman tercih eden vatandaş yetiştirmekte müzik bilgisinin rolü eşsizdir. İlk başta müzik çocuklarda konuşma, sahne, kolektif kültür oluşturur. Müzik aracılığıyla çocuklar çevreyi daha iyi algılar. Onun aracılığıyla çevreyle temasa geçer. Bu nedenle çocukların nota bilgisine sahiplenmesi onların yukarıda belirtilen özelliklere sahip vatandaş gibi olgunlaşmasında önemi çok büyüktür. Fakat ilk başta tabii ki, müzik kulaktan duyulma yoluyla öğretilir. Bu dikkate alınırsa küçük yaşlı çocuklar henüz ilkokul yıllarında harfleri öğrenir, daha sonra okumayı. Bu prensiple Türkiye Cumhuriyeti’nde müzik bilgisi verilir. Bunun için müzik eğitiminde öncelik şarkılara verilmektedir. Bu şarkılar ilk başta hiçbir kural anlatılmadan kulaktan kulağa öğretiliyor. Bu hem de çocukta duyabilme yeteneğinin geliştirilmesine yardımcı oluyor. Sadece bundan sonra müziğin çeşitli kurallarından bahsedilebilir. Ayrıca teknik olarak ölçüler ve el hareketleri öğretilmeye başlanmaktadır. (Resim 17)

9. ETKİNLİK: Kalemimizle noktaları birleştirerek sol anahtarını çizelim.

7. ETKİNLİK: Aşağıdaki dizeğe sol anahtarını çizelim.

Ölçü vuruşu

Vuruş-Dörtlük Nota-Dörtlük Sus-Sekizlik Nota

Vuruş: Seslerin sürelerini ölçmek için elimiz veya ayaklarımızla yaptığımız, aşağı ve yukarı yöndeki eşit süreli harekete vuruş denir. Bir vuruş elin veya ayağın yukarıdan aşağıya bir defa inip kalkması arasında geçen süre olarak kabul edilir.

Resim 17(Kaynak: M.E.B Devlet Kitapları 2016 baskısı)

Her ili ülkenin 4. Sınıflardaki farklılık tablosu (Tablo 4) de verilmiştir

İlköğretim 4. Sınıflar		
	Türkiye	Azerbaycan
Müzik dersi var mı?	X	X
Ders Kitabı	X	X
Müzik sınıfı veya Müzik salonu	**	X
Nota öğretimi	X	X
Müzik dersinde mimik ve ölçü gösterme teknikleri	X	X
Müzik dersinde branş öğretmenin kullanımı	X	X
Müzik ders 1-saat	X	X
Toplu ve bireysel çalışma		X
Yılsonu etkinliği	X	X

Tablo 4

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, modeli ve verilerin toplanması ve verilerin analizine yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

4.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma “ Azerbaycan ile Türkiye Cumhuriyeti devletlerinde İlkokul 1,2,3 ve 4. Sınıflarda Müzik ders programlarında yer alan nota öğretimi ile kullanılan ders kitaplarının karşılaştırması” konusunu kapsadığı için nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi çalışmasıdır.

Doküman analizi, yapılacak çalışma ile ilgili olan kayıt ve belgelerin toplanarak belirli bir kural çerçevesinde inceleme işlemine denir. “Doküman analizi yöntemi, eğitim bilimleri de dâhil olmak üzere pek çok sosyal bilim alanında yalnızca farklı yöntemler üzerine inşa edilmiş bir araştırmanın destekleyicisi olarak değil, araştırmanın bütününde merkeze oturtulmuş bir yöntem olarak da kullanılmaktadır” (Seggie ve Bayyurt, 2015, 279). Doküman incelemesi veya analizi, araştırma yöntemi olarak tek başına kullanılabildiği gibi diğer yöntemlerin destekleyicisi olarak da kullanılabilir. Ne tür dokümanların veri kaynağı olarak kullanılacağı araştırma problemi ile ilgilidir. Örneğin, eğitim ile ilgili araştırmalarda, ders kitapları, öğretim programları veri kaynağı olarak kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, 187-188).

4.2. Verilerin Toplanması

Araştırma sırasında verilerin toplanması belgesel tarama yolu ile yapılmıştır. Belgesel tarama, var olan veya elde edilen kayıt veya belgeleri inceleme yolu ile veri elde etme tekniğidir (Karasar,2004:183). Belgesel tarama, belli bir amaca yönelik olarak kaynakları bulup, okuduktan sonra kaydederek değerlendirme süreçlerini kapsamaktadır.

4. 3. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analiz kullanılmıştır. İçerik analizinde asıl amaç, çalışma sonucunda elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu yaklaşıma göre; “özetlenen ve yorumlanan

veriler, daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilir.” (Şimşek ve Yıldırım, 2008:227).

BEŞİN BÖLÜM

5. KAŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

5.1. Türkiye Cumhuriyeti İlkokullardaki Müzik Eğitiminin

Değerlendirilmesi

“Müzik ve Müzik Eğitimi Müzik duyguların ve tutkuların dilidir, çünkü müzik; içsel bir özü, iradenin ta kendisini ifade etmektedir. Müzik, dünyanın özünü dolayım sız olarak simgeler. Dünyanın özü istem, irade ve tasarımıdır. İstem ve irade, insanın özündeki tüm dürtüleri, heyecanları, kımıldanışları eylemleridir. Ruh hâllerinin tümünü betimleyen müziğin gücü ve etkisinin benzersizliği bundan ötürüdür. Müzik özün gerçek anlatımıdır” (Pamir, 1989). “Zile ya da davula vurulan bir tokmakla çıkan ses, müzik midir? Gürültü müdür? Bu soruya yanıt vermek gerekirse müziğin; seslerin düzenlenmesi ve organizasyonu işi olduğu söylenebilir. Genel olarak müzik düzenlenmiş sesler olarak tanımlanmaktadır. Müzik evrenin yarattığı bir şey değil, zamanın içinde seslerin düzenlenmesi ile insanın yaptığı, insanlar için insanlar tarafından yaratılan, insana özgü bir şeydir. Üretme, yeniden üretme, söyleme, çalma, analiz, yaratma gibi etkinliklerle müzik sergilenir, yapılır, paylaşılır” (Hoffer, 1983).

Türkiye’de İlköğretim ve Müzik Eğitimi Türkiye’de genel olarak ilköğretimin yapısı ve uygulamalarından söz etmek gerekirse, Mili Eğitim Mevzuatına göre: ilköğretim sekiz yıllık ve kesintisizdir. İlköğretim, ilköğretim çağındaki her Türk Vatandaşının hakkıdır ve zorunludur. Ülkemizde, 6 yaşını dolduran her çocuğun ilköğretime kaydı yapılır. MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nin ilköğretimin amaçlarının 5. maddesi a ve e fıkralarında “öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini geliştirerek onları hayata ve üst öğrenime hazırlamak, öğrencilerin kendilerini geliştirmelerine, sosyal, kültürel, eğitsel, bilimsel, sportif ve sanatsal etkinliklerle milli kültürü benimsemelerine yardımcı olmak” amaçlarında kültürün temel öğelerinden biri olan müziğin eğitimi, dolaylı da olsa yer almaktadır. 04.06.2007 Tarih ve 111 Sayılı Talim ve Terbiye Kurulunun Kararı ile ilköğretim okulları ders çizelgesinde müzik zorunlu dersler arasında olup ilk üç sınıfta ikişer diğer sınıflarda birer saattir. Ayrıca seçmeli dersler içinde enstrüman, drama ve benzeri dersleri

okulun ve çevrenin şartları, öğrencilerin ilgi istek ve ihtiyaçları, velilerin görüşü göz önünde bulundurularak ikişer ya da birer saat olmak üzere yıllık ya da dönemlik olarak alabilirler. Bunun yanında Sosyal Etkinlikler çerçevesinde de çeşitli müzik çalışmalarına katılabilirler. 1996 yılında uygulanmaya başlayıp 2006-2007 öğretim yılı itibariyle 22.04.1994 tarih ve 298 Sayılı Kararı'yla kabul edilen İlköğretim Müzik Öğretim Programında müzik derslerinin ilk üç sınıfta sınıf öğretmenlerince, dört-beşinci sınıflarda sınıf öğretmeni ya da müzik öğretmeni, altı, yedi, sekizinci sınıflarda müzik öğretmeni tarafından verilmesi öngörülmektedir. Farklı yapıları nedeniyle özel ilköğretim okullarında ise tüm sınıflarda müzik dersleri müzik öğretmenlerince verilmektedir (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/225.html>).

Türkiye eğitim sisteminde müzik derslerinin başlıca amaçlarından biri de öğrencilerde çevreyle iletişim kurabilmek alışkanlıklarını oluşturmaktır. Bu nedenle müzik dersleri genellikle okul içinde yapılır. Bazı uygulamalı dersler ise okul dışında yapılır. Öğrencilerin çevreyle hızlı iletişim kurabilmeleri için ise eğitim sürecinde iş, oyun ve doğa olayları ile ilgili şarkılar tercih edilir. Müzik eğitiminde vahdet önemli unsurlardan biridir. Müzik dersleri bu vahdetiyyeye nail olarak çalıştırılmalıdır. Eğitim sisteminde şarkılarla iş müzik aletleri ile tanışmayla, duyma yeteneğinin gelişmesi ile solfeji, teorik bilgilere yinelenmekle sonuçlanır. Bunlar ilk önce ayrı ayrı ele alınır, en sonda ise birleştirilerek tek müzikal bakış açısının forma aştırılmasına neden olur. Tüm bunlarda esas amaç ise sonunda öğrencilerin müzikten doğru bir şekilde faydalanmasına yardımcı olabilmektir. Böylece, müzik sadece ders süreci gibi kavratılır. Bu aynı zamanda günlük hayatın da önemli taraflarından birini oluşturmaktadır. Dinlenme, eğlenme, okuma saatlerinde bile müzik sürekli olarak kullanılan araçlardan, hatta en önemli araçlardan biridir.

Müzik eğitiminde müzik aletlerinde ifa önemli şartlardan biridir. Bu yüzden de şarkıyı sözlü öğretmenin yanı sıra onların belirli müzik aletlerinde ifasını da çocuklara öğretmek gerekir. Bunun için çocukların bildikleri herhangi bir şarkının belirli enstrümanda ifası da öğretiliyor. Tüm bunlar yaratıcılıkla uğraşmak yeteneğini ve yaratıcı hissini geliştirir. Bu aynı zamanda çocuğun kendi sesini doğru şekilde kullanma yöntemlerini de yaratır. Çünkü çocuklar kendi seslerinin en doğal ve güçlü etki gücüne sahip müzik çalgı aleti olduğunu fark etmelidirler. Bu yüzden çocuklara doğru ve güzel şarkı okuyabilme alışkanlıkları verilmeli. Buna en kısa zamanda

ulaşmanın yolu ise tabii ki, müzik derslerinin düzgün organize edilmesinden geçiyor. Çocuklarda bile alışkanlıkların oluşturulmasında ocuk şarkıları, bu konuda olan halk müziği örnekleri eşsiz rol alır. Türkiye ilköğretim okullarda kullanılan ders kitaplarında oldukça çok müzik örnekleri yer almaktadır.

Müziğin düzgün algılanmasında ve müzik bilgisinin doğru yönlendirilmesinde duyma yeteneğinin önemi herkesçe bilinmektedir. Bu nedenle çocuklara şarkı syletirken ve herhangi bir müzik aletini çalarken onlarda seslenen müziği kontrol ede bilmek alışkanlıkları oluşturulması şarttır. Bu zaman ifa sırasında yapılan hataların çocuklar tarafından düzeltilebilmesi, kendisinin duyduğu müzik örneklerini düzgün okumak için çocuklar düzgün yöne yönlendirilmelidirler.

Genel olarak Türkiye Eğitim sisteminde müzik derslerinin verilmesine bakıldığında bu alanda yapılan işlerin Azerbaycan Cumhuriyeti'nde yapılan işlerle aynı amaca hizmet ettiğinin görüyoruz. Bu gösteriyor ki, her iki lkede müzik eğitiminde çalışan insanlar birbirinin iş tecrübesinden faydalanarak ve birbirine bu iş deneyimlerini öğretmek yolunda ilerlemektedirler. Fakat sistemlerdeki bazı boşlukları da dikkate almak ve bu boşlukları gidermek için ortak çalışma her zaman desteklenmeli ve devam ettirilmelidir. Türkiye Eğitim sisteminde müzik fenninin ğretimi ile ilgili olan boşluklar Türk araştırmacılar tarafından her zaman incelenir ve düzgün ders metotlarının uygulanması için yollar aranmaktadır. Bu açıdan yapılan araştırmalar takdir edilmektedir. alışmalarla kanıtlanmıştır ki, müzik insan toplumunun oluşumunda başlıca vasıttır. Türkiye'de müzik fenninin ğretimi doğrultusunda araştırma yapan bilim adamları daha çok ortaya çıkan sorunların çözümü yollarını araştırmaktadırlar. "Müzik okul ve toplum çevresine nitelikli yaşam için katkıda bulunur, daha çok çalışmaya yönelterek günü yaşanabilir ve ilginç yapar, gelecek için hazırlanmalarına yardımcı olur, Müzik hobidir, düşünme becerilerini ilerletmede üst düzey davranışlar içerir, hayal etme ve yaratmaya yol gösterir, deneyim ve yaratıcılığa katkıda bulunur, yaşamı zenginleştirir, geçmiş ve şimdiki kültürler gibi kendi kültürel zenginliklerimizi anlamayı sağlar, duyarlılığı geliştirir, takım çalışması ve uyumu teşvik eder, farklı öğrenme modelleri sağlar ve müzik insanlar için dışavurumsal bir terapidir. Yine müzik eğitimi büyük ve küçük kas uyumunu sağlar, benlik değerlerine katkıda bulunur, disiplin ve kendini bir şeye adamayı arttırır. Müzik yapmak ve bestelemek doyurucu ve ödüllendirici

etkinliklerdir. Okul programlarında diğer alanlarda zorluk çeken öğrencileri başarıya hazırlar (Prof. Dr. Ayfer Kocabaş, Arş.Gör. Ebru Selçioğlu. 2010)

Yukarıda yazdıklarımızı dikkate alarak, Prof. Dr. Ayfer Kocabaş ve Arş.Gör. Ebru Selçioğlu'nun yaptığı araştırmaya göz atmak gerekir, çünkü bu araştırmadan yola çıkan yazarlar Türkiye Eğitim sisteminde müzik derslerinin kalitesini artırmak için bir takım önerilerde bulunmaktadırlar. İlk önce bu yazarların yaptığı araştırmadaki geldikleri sonuçlara göz atalım.

1. Müzik dersinin gerçekleşme ve gereklilik düzeyi öğrencilerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Cinsiyete bağlı olarak öğrencilerin görüşleri müzik dersinin gerçekleşmediği ancak gerekli olduğu yönündedir.

2. Yaş değişkenine ilişkin olarak gerçekleşme ve gereklilik düzeylerinde anlamlı farklılıklar göstermektedir.

3. Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin müzik dersinin gerçekleşme düzeyine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Elde edilen bulgulara göre müzik dersi dördüncü sınıflarda daha anlamlı gerçekleşmektedir. Dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin müzik dersinin gerekliliğine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Her iki sınıf öğrencide müzik dersinin gerekliliğine dair olarak ortalamanın oldukça üzerinde olarak olumlu yanıt belirtmişlerdir.

4. Gerçekleşme düzeyine ilişkin olarak devlet okullarında okuyan öğrenciler ile özel okullarda okuyan öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Ortalamalarına bakıldığında müzik dersi özel okullarda daha çok gerçekleşmektedir. Müzik dersinin gereklilik düzeyine ilişkin olarak devlet ve özel okullarda okuyan öğrencilerin görüşlerinin benzer olduğu görülür. Yani hem devlet okullarında okuyan öğrenciler hem de özel okullarda okuyan öğrenciler müzik dersini ortalamanın oldukça üzerinde olarak gerekli görmektedirler.

5. Müzik dersinin gerçekleşme ve gereklilik düzeyi öğrencinin müzik aletinin olup olmama değişkeni ile karşılaştırılmıştır. Sonuçlara bakıldığında müzik dersinin gerçekleşme düzeyine ilişkin olarak müzik aletine sahip olanlar ile müzik aleti olmayanlar arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Yine gereklilik düzeyine ilişkin

olarak hem müzik aletine sahip olan hem de müzik aleti olmayan öğrenciler ortalamanın üzerinde olarak müzik dersini gerekli görmektedirler.

6. Müzik dersi gerçekleşme ve gereklilik düzeylerinde müzik aletinin kullanımı konusunda eēitim alıp almama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Her iki grup öğrencide ortalamanın üzerinde olarak müzik dersinin gereklemediēi ancak gerekli olduēu yönünde görüş belirtmişlerdir.

7. Müzik dersinin gerçekleşme ve gereklilik düzeyi öğrencilerin müzik dersini yaptıkları ğretmen deēikeni ile de karılatırılmıtır. Müzik dersinin gerçekleşme düzeyi derse giren ğretmen deēikenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Ortalamalara bakıldıēında müzik dersini müzik öğretmeniyle işleyen ğrenci görüşleri dersin daha anlamlı ilendiēi doērultusundadır.

8. Araştırmada müzik dersinde müzik aletini kullanma süresi deēikenine ilişkin olarak ğrenci görüşleri alınmıştır. Müzik dersinin gerçekleşme ve gereklilik düzeyi müzik aletini kullanma süresine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Çoklu karşılaştırma sonucuna göre bu farklılıēı müzik aletine sahip olmayanlar ile müzik aletini iki yıldır kullananlar yaratmaktadır. Müzik aletine iki ve daha fazla yıldır sahip olanlar müzik dersinin daha anlamlı gerekletiēi grndedirler. Gereklilik düzeyine ilişkin ise müzik dersini  grupta gerekli görmekte ancak bir müzik aletini iki ve daha uzun yıllardır kullanan öğrencilerin ortalaması müzik ile daha i iç ve daha ilgili bir yaşantılarının olmasından kaynaklandıēı düşünülerek daha yüksek çıkmaktadır.

9. Müzik dersinin gerçekleşme ve gereklilik düzeyleri müzik aletini kullanma konusunda kimden yardım aldıkları deēikenine ilişkin olarak da deēerlendirilmitır. Gerçekleşme düzeyinde müzik aletini kimden yardım aldıkları deēikenine ilişkin olarak anlamlı bir farklılık vardır. Yardımı okul müzik öğretmeninden alan öğrenciler müzik dersinin daha anlamlı gerekletiēini düşünmekte ancak yardımı kimden alırsa alsın bütün öğrenciler müzik dersini gerekli görmektedirler.

10. Müzik dersinin gerçekleşme ve gereklilik düzeyleri arasında bütünüyle anlamlı bir farklılık vardır. İlköğretim okulları 4. ve 5. sınıflarında müzik dersi gereklememekte, ancak öğrenciler tarafından oldukça gerekli görülmektedir (Prof. Dr. Ayfer Kocaba, Ar.Gr. Ebru Selioēlu, 2010).

Görüldüğü gibi bu sonuçları elde etmek için yazarlar uzun yol kat etmişlerdir. Onlar özellikle bu çalışma sürecinde öğrencilerin meseleye yaklaşımını öğrenerek, bu yönden hareket etmektedirler. Geline sonuçlar şunu belirtiyor ki, öğrenciler müzik dersi verilmesinin gerekli olduğu gerçekliğinin farkındadırlar. Genellikle dünya tecrübesinde de müzik derslerinin bireyin olgunlaşmasında rolü oldukça olumlu olduğu değerlendiriliyor.

Bu nedenle de Amerikalı uzmanların yaptıkları araştırmalara göz atmak yeterlidir. Onların fikrince müzik ile düzenli uğraşmak ergenlik döneminde beynin yapısını değiştirir. Sonuçta yaratıcı düşünme yeteneği ile birlikte, ses hafızası gelişir. Bu zaman uzmanlar 40 mekteplerini iki gruba bölerek yaptıkları araştırmayla bu sonuca vardılar.

Çocukların bir grubu haftada 2-3 kez müzik ile meşgul olup, diğerleri spora merak sardılar. Eksperimentin öncesinde bilim adamları deney yaparak müziğe tepkisini değerlendirdiler. Üç yıldan sonra deney tekrarlandı. Bilim adamları “müzik” grubundan olan çocukların baş beyrinde o zaman zarfında müzik hafızası ile ilgili nahiyeleerin gelişimini gösteren değışikliğı tespit ettiler.

Araştırmanın yazarı Nina Krauz araştırmanın sonuçlarını yorumlayarak diyecekti: “Finansman koşullarında müzik dersleri eğitim alanında öncelikle ihtisara salınanlar sırasında olur. Bizim çalışmamız gösteriyor ki, istenilen okulda müziğe mutlaka yer verilmelidir”.

Türkiye eğitim sisteminde hazırlanan programlarda müzik fenninin öğretiminin önemi özellikle vurgulanmaktadır. Hatta müzik fenninin temel prensipleri bu programlarda yaygın olarak sunulmaktadır. Uzun araştırmanın sonuçları olan bu temel ilkeler Milli eğitim bakanlığı tarafından hazırlanan ders programlarının temelidir.

İlköğretim müzik eğitiminin genel amaçları, Milli Eğitim Bakanlığı’na hazırlanan İlköğretim Kurumları Müzik Dersi Öğretim Programı’nda belirlenen temel ilkeler doğrultusunda şu şekilde açıklanmaktadır (Kara Y. 1994: 11-12).

- Temel müzik ilkelerine sahip olabilme.
- Sesleri temel özellikleriyle tanıyabilme.
- Sesler arasındaki temel ilişkileri kavrayabilme.

- Müziği oluşturan temel öğeleri kavrayabilme.
- Müzik yapma ve dinleme araçlarını tanıyabilme.
- Müzik topluluklarını tanıyabilme.
- Geleneksel ve çağdaş; yöresel, ulusal ve evrensel müzikleri tanıyabilme.
- Müziğin kaynağını oluşum ve gelişimini kavrayabilme.
- Müziğin insan yaşamındaki yerini ve önemini kavrayabilme.
- Düzeyine uygun müzikleri çözümleyebilme.
- Düzeyine uygun müzikler yazabilme.
- Müziğin her türünde nitelikli olanını niteliksizden ayırt edebilme.
- Çevresi ile müziksel iletişim ve etkileşimde bulunabilme.
- Atatürk'ün müzikle ilgili temel görüşlerini doğru anlayabilme.
- Sesini doğru ve etkili kullanabilme.
- Dinlediği müziklere uygun ritmik devinimlere eşlik edebilme.
- Çalgısını temiz ve düzenli kullanabilme.
- Müzik yapma, dinleme araç ve gereçlerini kurallarına uygun kullanabilme.
- Sözlü müziklerde Türkçeyi doğru ve anlamlı kullanabilme.
- Düzeyine uygun tekerleme, sayışma, ninni, şarkı, türkü, marşları doğru, temiz ve anlamlı çalabilme.
- Düzeyine uygun müzikleri çalgısıyla doğru, temiz ve anlamlı çalabilme
- Kazandığı müzik dağarcığını çeşitli etkinliklerle sergileyebilme.
- Müzik yazısını doğru okuyabilme.
- Müzik yazısını doğru yazabilme.
- Başta İstiklal Marşı olmak üzere, başlıca ulusal marş şarkılarımızı özüne uygun söyleyebilme.
- Müziği başka anlatım biçimlerine dönüştürebilme.
- Düzeyine uygun müziksel araç ve gereç yapabilme.
- Yaratıcı müziksel çalışmalar yapabilme.
- Müziksel bir çevre içinde yaşadığının farkında olabilme.
- Müzik yapmaya istekli olabilme.
- Müzik yapmaktan hoşlanabilme.
- Müzik dinlemekten hoşlanabilme
- Çeşitli türdeki müziklerden hoşlanabilme.
- Çevresindeki müzik etkinliklerine katılabilme.

- Serbest zamanını müzikle geçirebilme.
- Yaşamında müzikten yararlanabilme.
- Kendisini müzik yoluyla ifade edebilme.
- Müzik yoluyla, sevgi, paylaşma ve sorumluluk duygusunu geliştirebilme.
- Sağlıklı müziksel çevre konusunda bilinçli ve duyarlı olabilme.
- Çok yönlü ve hoşgörülü bir müziksel kişilik geliştirebilme
- Kendine özgü bir müziksel kişilik geliştirebilme.
- Bilinçli bir müzik dinleyicisi olabilme.
- Müzik kültürünün genel kültürün ayrılmaz bir ögesi olduğunu görebilme.
- Ulusal birliğimizi, bütünlüğümüzü pekiştiren ve dünya ile bütünleşmemizi kolaylaştıran bir şarkı dağarcığına sahip olabilme (Özgül, 1994)

Yukarıda belirtilenler Türkiye’de 7-14 yaş grubunu kapsayan İlköğretim okullarında müzik dersi eğitimi sağlanması gereken sonuçlardır.

5.2. Azerbaycan’ın İlkokullardaki Müzik Eğitiminin Değerlendirilmesi

Azerbaycan eğitim sisteminde ilköğretim sınıflarını bitirirken çocukların başarısına göz atalım. Azerbaycan Eğitim sisteminde anaokulun IV sınıfını bitiren öğrenci:

1. Nota bilgisine sahip olur. Müzik hakkında tesevvürlerini notayla ifade edebiliyor. Ses seviyesini, ölçü ve kuvvetini ifade eden bilgileri benimsiyor.
2. Halk müziği ve profesyonel müzik hakkında fikre sahip olduğunu gösterebilir.
3. Müzik aletleri ve müzik kolektifleri hakkında bilgiye sahip olduğunu gösterebilir.
4. Dinlediği müzik eserlerini emosional yönden değerlendirdiğini gösterebilir.
5. Koro bünyesinde ifa becerisini göstermektedir.
6. Basit çocuklar için müzik aletlerinde ifa becerilerini sergiliyor.
7. Şarkı yorumculuk kurallarını benimsediğini beyan etdiri ve basit melodilerin oluşturulmasında yer alıyor.

5.2.1. Azerbaycan Müzik Eğitimi Sonunda Öğrencilerin Bilgi Olarak Değerlendirilmesi

1. Halk müziği ve profesyonel müzik hakkında fikre sahip olduğunu göstermektedir.
2. Profesyonel ve halk müziği örneklerini ayırır.
3. Besteci ve halk ezgilerinden tanıdığı aralıklarını belirler.
4. Azerbaycan ve başka halkların müzik örnekleri arasında benzer yönleri belirler.
5. Müzik aletleri ve müzik kolektifleri hakkında bilgiye sahip olduğunu göstermektedir.
6. Müzik aletlerini ve müzik kolektiflerini saya bilir.
7. Ulusal ve Avrupa müzik kolektiflerini ayırt edebilir.
8. Müzik aletleri ve müzik kolektifleri hakkında tanıtlar edebilir.

5.2.2. Azerbaycan Müzik Eğitimi Sonunda Öğrencilerin Duygusal Değerlendirilmesi

1. Dinlediği müzik eserlerini duygusal yönden değerlendirdiğini göstermektedir.
2. Verilmiş müzik eserin melodisi ve içerik uygunluğunu yorumluyor.
3. Müzik eserlerinin duygusal içeriğine ve niteliğine uygun sanat ve açıklamaları sanat örneklerini belirler.

5.2.3. Azerbaycan Müzik Eğitimi Sonunda Öğrencilerin Müzik Etkinliği

1. Koro içinde ifa becerilerini sergiliyor.
2. “Şarkı-marş”, “Şarkı-dans” tipi müzik örneklerinin ifasında yer alıyor.
3. Koro kapsamında kolektif ifa kurallarını benimsediğini göstere bilir.
4. Basit çocuk müzik aletlerinde ifa becerilerini sergiliyor.

5. 2 ve 3 parçalı rondo yapılı şarkıları karakter, tempo, ritim değişikliğine uygun maşayiet ediyor.

6. Şarkı sesleri olan aralıkları p ve f nyuansları ile seri olarak çalışıyor.

7. Şarkı ifaçılığı kurallarını benimsediğini göstermektedir ve basit melodilerin oluşturulmasında yer alıyor.

8. Ladlarına (major ve minor) göre şarkıları ifa ediyor.

9. Verilen seslere ve karakterlere uygun olarak melodic frazalar yaratıyor.

10. Tanıdığı aralıklarla (inventarlar) kullanarak 4/4, 6/8 boyutlu basit melodiler yaratır ve onlara dirijorluk edir (O. Rəcəbov, N. Kazımov, Y. Axundova. 2015).

ALTINCI BÖLÜM

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Azerbaycan ve Türkiye eğitim sisteminde müzik fenninin öğretimi sürecinin kıyaslarken her iki sistemde bulunan benzer ve farklı vasıflarla beraber, hangi sistemin birçok açıdan diğer sistemden daha iyi geliştiği tablosu da gözler önüne seriliyor. Bize göre Azerbaycan'da ilk sınıfların II sınıfından itibaren çocuklara not bilgilerinin verilmesi daha etkili sonuçların elde edilmesi ile sonuçlanır. Çünkü nota bilgisi müzik bilgilerinin temelini oluşturmaktadır. Böyle bir durumda öğrenciler müzik biliminin inceliklerini daha çabuk benimsiyor ve onlar artık müzikal bakış açısına sahip bireyler olarak yetişmektedirler. Bu yüzden onlarda serbest şekildi müzikal ortamı karşılaştırmak ve analiz etmek imkânları oluşur.

Türkiye'de ilköğretim eğitim kurumlarının sadece IV sınıfından öğrenciler müzik diliyle, yani müziğini ifade araçlarını oluşturan unsurlarla tanışmak imkânı elde ediyorlar. Daha sonraki süreçte bu bilgilerin verilmesi sürdürülüyor. Nota bilgisi, Türkiye eğitim sisteminde ilköğretim 4. sınıftan itibaren başlamaktadır.

Fakat Azerbaycan'da bu süreç dört yıl önceden oluşur. Her iki ülkenin eğitim sisteminde halk müziği örneklerinden daha çok kullanılmasına çaba gösterilmesi takdire layıktır.

Çünkü bu çocuklarda milli duygunu geliştirilmesinde olumlu yöntemlerden biridir. O da belirtilmelidir ki, her iki ülkede müzik fenninin öğretimi aynı amaç ve ilkelere hizmet veriyor.

Belirtildiği gibi bilinçli, kültürel ve hayatın sorumluluklarının farkında olan çocuklar yetiştirmenin yollarından biri de onları standart okul eğitiminin yanı sıra çeşitli sanatlara ve meşguliyetlere yönlendirmek, bu alanda gelişimlerine yardımcı olmaktır. Bu sanatlar çeşitli resim faaliyetlerinden, danslardan, güzel sanatlardan müziğe kadar oldukça geniş bir alanda bulunur ve çocuğun yeteneklerine göre bir tanesinde karar alması gerekir.

Müziğe uygun olarak kendi gözlemlerimiz veya öğretmenlerin gözlemleri ile karar verilen çocuğun bu eğitimi doğru yaşlarda ve doğru bir şekilde alması elbette unutulmaması gereken unsurlar arasındadır. Çünkü müzik çocukların hayatı anlama, yorumlama ve düşünme kapasitesini artırarak eğitim hayatında da daha yüksek başarı

elde etmesini sağlamaktadır. Ayrıca bir grup içerisinde yer alma ve sosyal olarak müzik bilme çocuğun sosyal becerilerini de geliştirerek onları hayata hazırlamaktadır. Bu nedenle müzik eğitiminin doğumdan itibaren çocuğa müzik dinletme yöntemiyle öğretilmesi gerekir. Okul yaşları gelene kadar yapılacak düzenli müzik dinleme faaliyetleri sayesinde ritim tutma, dans etme gibi fiziksel hareketlere olan uyum artacak ve müzik eğitiminin yanında fiziksel gelişimine de katkısı olacaktır. Müziğe eşlik etmeye çalışan çocukların konuşmaya başlarken çok daha rahat ve hızlı oldukları da görülmektedir.

Anlayabileceğiniz gibi gerçek müzik eğitimi tam anlamıyla okul öncesinde başlamaktadır ve çocuklar ne kadar geç müzikle tanışsalar müziğe karşı duydukları ilgi ve kazanabilecekleri faydalar da o kadar azalacaktır. “Erken yaşlarda başlayan müzik eğitimi okul döneminde gerçekleştirilecek olan müzik etkinlikleri, enstrüman öğrenme gibi konularda büyük bir avantaj sağlayacak.”

Ayrıca çocuğun müziğe ne kadar uygun olduğunu erken yaşlarda tespit edilerek onu doğru yönlendirmemiz açısından değerli olacak. Okul döneminde müziğe olan ilgisi tespit edilen çocuğu birçok aile gibi zerb aletlere odaklanmak yerine onun tercihlerini de dikkate alarak karar vermek çok önemlidir. Bazı aile medya kanallarında görüp ilgilendikleri için çocuklarına piyano, keman, gitar, saz ve kültür içerisinde hangi enstrüman varsa onları öğrenmeye yönleltmeye çalışmaktadırlar. Çocuğun ilk aleti onun hevesini ve müziğe olan ilgisini körüklemek ya da söndürme özelliğine sahip olduğu için bu konuda zorlayıcı davranmamak gerekir. Öyle ki, çocuğa verilen özgür seçim kendisinin yeteneklerinin doğru yönlendirebilmesine yardımcı oluyor.

İster Azerbaycan’da gerekse Türkiye’de yukarıda anlatılan hususlara büyük ölçüde önem verilir ve öğrencilerle iş bu yönde yürütülmektedir. Çocukları yeteneklerine göre değerlendirmek, onların serbest seçimine öncelik vererek sevdikleri alanda kamilleşmesine ortam yaratmak onlarda özgür düşünmek, olaylara serbest yaklaşmak becerilerini geliştiriyor.

Azerbaycan ve Türkiye eğitim sisteminde müzik dersleri zorunlu öğretim yıllarına aid edilmektedir. Bu zaman genç kuşağın temsilcileri okutulan diğer fenlerle birlikte müziğin de eğitimi önemli olan bir bilim olarak kabul ediyorlar. Bu da

onların müzikal dünya ile hızlı iletişim kurabilmelerine yardımcı oluyor. Unutmamak gerekir ki, müzik insanın yetişmesinde, onun birey olarak olgunlaşmasında eşsiz role sahiptir. Bu dikkate alındığı zaman müziğin eğitim sisteminde vazgeçilmez rolünü anlayabiliriz.

Müzik eğitiminin düzgün kurulmasında terbiye yöntemlerinin seçimi başlıca yer almaktadır. Metotların seçiminde çocukların bilgi alırken hangi kaynakları kullanması önemli şarttır. Tabii ki, ilk kaynak müziğin kendisidir. Burada esas yöntem çocuklara müziği dinletme deneyimi olarak kabul edilir. Bilgilerin elde edilmesinin ikinci kaynağı çocuklara mükemmel şekilde müzik suretinin kavranılmasına ve müzik eserinin içeriğin anlaşılmasına yardımcı olmaktır. Üçüncü kaynağa ise çocukların kendisinin müzik yeteneği uygulanır. Örneğin, şarkı ifaçılığının, ritmikanın beceri ve alışkanlıklarını benimsemek mümkün değil. Sadece pratik faaliyet çocuğun her yönden gelişmesine yardımcı olur. Metotların seçimi sırasında canlı yaratıcılıktan soyut muhakeme ve buradan da tecrübeye doğru yön almak gerekir. Bu husus Azerbaycan ve Türkiye eğitim sisteminde müzik fenninin eğitiminde başlıca kriterler olarak kabul edilir.

Yukarıdaki kıyaslamalardan Azerbaycan ve Türkiye eğitim sisteminde müzik fenninin öğretimi ile ilgili birçok benzer ve farklı yönler ortaya çıktı. Hatta bu kıyaslamalarda hangi okulların daha fazla başarı elde edebilmek imkânları da açığa kavuştu. Bundan sonraki süreçte her iki cumhuriyetin bu alandaki deneçlerini karşılıklı şekilde kullanmak, birbirlerinin başarılarından ortaklaşa yararlanmak hep olumlu sonuçların elde olmasına ortam yaratacak. Bu ise her iki kardeş ülkede sağlıklı düşünceye sahip vatandaşların yetiştirilmesine neden olacaktır.

KAYNAKÇA

Adnan, A "Farabi Maddesi" İslam Ansiklopedisi C. 4 / s. 453

Aristoteles, (1943), *Politika*, İstanbul: Maarif Matbaası.

Aydiner M. "Aydiner M. "Türk Beşlerinin Eserlerinde Gelenekli Müziklerimize İlişkin Unsurların Kullanımları Ve Bu Unsurların Kullanımları Ekseninde İki Örnek Piyano Eserinin Analizi". Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.21, S.3, s. 95-106

Efrasiyab Bedelbeyli "Nota Yazısı Nasıl Oluşmuştur" Bilim ve Hayat dergisi №1 1964.

Erkil G, Kesin İnançlılar: (1978) Kitle Hareketlerinin Anatomisi, Tur Yayınları; (Aynı çevirmen tarafından çevrilen kitabın diğer baskıları; Akran Yayıncılık, 1993 ve İm Yayın Tasarım,)

Gedikli N. "Bilimselliğin Merceğinde Geleneksel Müziklerimiz ve Sorunları", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 30 Yıl: 2011/1 (129-143 s.)

Gençel-Ataman, Ö. & Okay, H. (2009). İlköğretim müzik öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşıma dayalı ilköğretim müzik dersi öğretim programına yönelik görüşleri (Balıkesir ili örneği). 8. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu, Balıkesir.

Göğüş, G. (2008). İlköğretim I. kademe müzik eğitiminde öğretmenin etkinliği. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2), 369-382.

Hacıbeyov Ü. "Eserleri" C.II Az. SSR EAN-Bakü, 1964

Hüseynzade F. (2011), "Müzik Derslik Komplekt Hakkında" –makale - "Azerbaycan" Az Respublikası Eğitim Bakanlığı Organı

Hüseynova L, (1992) "Sönmez Müzik Ocağı" makale "Müzik dünyası" Bakü: Bakü Tahsir.

Kalemisi, 2015, Cilt 3, Sayı 6, Volume 3, Issue 6 91
www.kalemisidergisi.com VIII – XIII. Yüzyıllar Arası İslam Felsefesi'nde Müziğe Genel Bakış: El-Kindi, Farabi, İbn Sina Nesrin Akan

Kalyoncu N, Uçar A -Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi-Yayına
Kabul Tarihi: 21.6.2011

Kalyoncu N. ve Uçar A. / Eğitim Fakültesi Dergisi 24 (2), 2011, 425-440 427

Kaplan A. (2005) “*Kültürel Müzikoloji*”,. İstanbul: Bağlam Yayıncılık

Kocabaş A. Selçioğlu E (2007). "İlköğretim Okulları 4 ve 5 Sınıflarında
Muzik Dersinin Gerçekleşme Düzeyi ve Öğrencilerin Beklentilerine İlişkin
Görüşleri" Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Bolu:

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2006). *İlköğretim müzik dersi öğretim
programı* (1-8. Sınıflar). Ankara.

Oktay R. (2013) *Halk Cebhesi*.- Bakü: Adiloğlu Yayıncılık

Öztuna Y (1987), "*Türk Müziği (Teknik ve Tarih)* ", İstanbul: Yeni Zamanlar

Öztürk, E. (2006). İlköğretim okullarındaki ikinci kademe müzik eğitimi ve sorunları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik Anabilim Dalı, Afyon.

Platon, (Çev Nurettin Şazi Kösemihal) (1943) *Protagoras*, İstanbul: Maarif Matbaası.

Platon, (Çev Suat Y.Baydur), (1944), *Kratylos*, İstanbul: Maarif Matbaası

Recebov O. (2010), “*Orta Okullarda Müzik Fenninin Öğretimi Hakkında*”
Bakü, Tahsil Nazirliği Neşriyatı.

Recebov O. (2012) "*Azerbaycan Halk Müziği ve Öğretmen Eğitimi*". Bakı,
"Mütercim",

Recebov O. Hidayetova F. (2013), "*Genel Eğitim Okullarında Müzik Eğitimi
Tekniği*". Bakı, "Mütercim",

Recebov, O. Kazımov, N Ahundova. Y. (2015). "*Müzik 4. Sınıf Öğretmen
İçin Metodik Vesait*". Bakı.

Saraç, G. A. (1998). Müzik eğitiminde program geliştirme süreci. Anadolu
Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 4, 155-160.

Şahin, A. (2011). Eleştirel medya okuryazarlığı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Tarlakasan B. "2003" *"Atatürk Sanat kavramı Üzerine Düşünceler"* Bilge Dergisi C10.538.. ss 30-35

Uçan, A. (1996). İnsan ve müzik insan ve sanat eğitimi. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları

Yaşar N. Özdemir A. Eren E. Öztürk S. (2007). "İlköğretim Müzik 1", "İlköğretim Müzik 2", "İlköğretim Müzik 3", İstanbul: Tavaslı Matbaatçılık-

Yaşar N. Yücesoy C. (2007). "İlköğretim Müzik 4" İstanbul, Doğan ofset

Yaşar S. "Azerbaycan Müzik Edebiyatı" Ders Kitabı. Bakü: Adiloğlu Yayıncılık

Yazıcı, T. (2009). *İlköğretim Müzik Dersinin Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunların, Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi* (Trabzon İli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

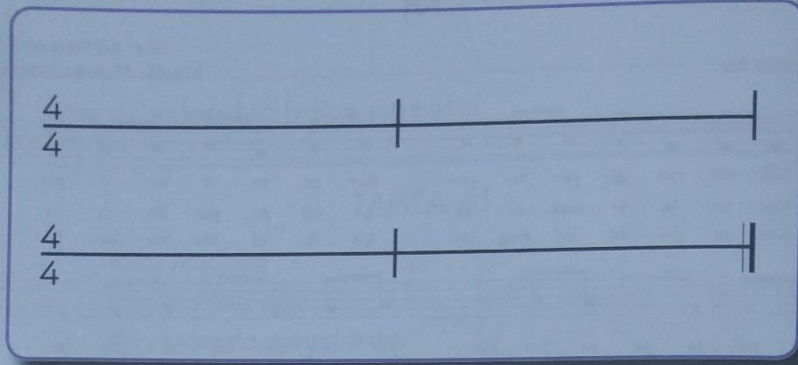
(<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/225.html>).

EKLER

1

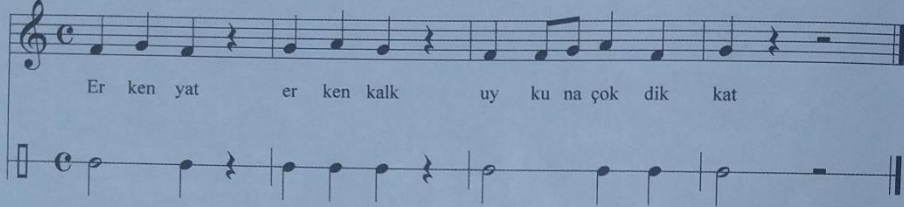
Kış şarkısına ritim kalıbı oluşturalım.

Öğüt

Orta hız

Söz-Müzik: Erdoğan Okyay

2

Öğüt şarkısını grafiklerle gösterelim.

Er	ken	yat	Er	ken	kalk	Uy	ku	na	çok	dik	kat

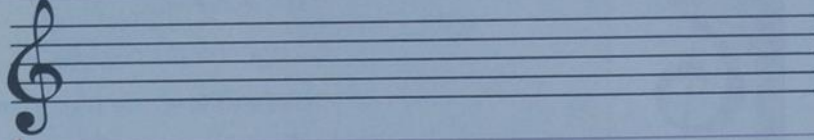

MÜZİĞİN DİLİ

1

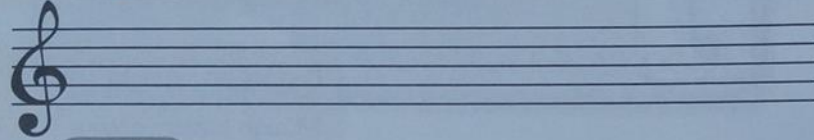
Aşağıdaki dizekte düzgün çizene kadar sol anahtar çizme çalışması yapalım.

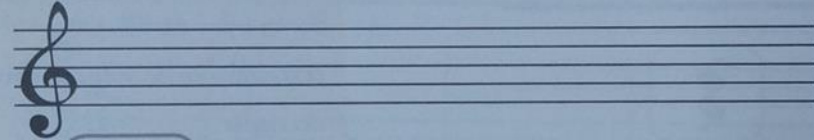
Notalar evlerine yerleşmeyi bekliyorlar. Hadi onları dizekteki evlerine götürelim.

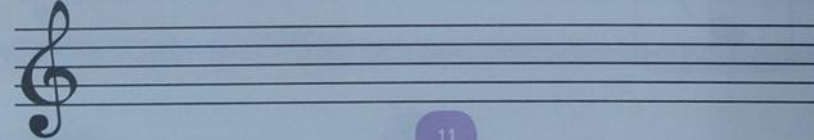
Merhaba ben sol notasıyım, beni evime götürür müsünüz?

Merhaba ben la notasıyım beni evime götürür müsünüz?

Merhaba ben fa notasıyım beni evime götürür müsünüz?

İLKÖĞRETİM MÜZİK 4

Öğrenci Çalışma Kitabı

Yazarlar

Neşem YAŞAR
Gamze YÜCESOY

DEVLET KİTAPLARI
BİRİNCİ BASKI

Baskı Doğan Ofset - İstanbul 2007

M.E.B. 4 sınıf Müzik ders Kitabı içeriği

2. "Çalgılar" adlı şarkıyı arkadaşlarınızla birlikte söyleyiniz.

ÇALGILAR

Keman şöyle mi çalınır
Gıy gı dı gıy gıy gıy gı dı gıy
Yayı böyle mi çekilir
Gıy gı dı gıy gıy gıy

Gitar şöyle mi çalınır
Dim dı mı dim dim
Parmak böyle mi basılır
Dim dı mı dim dim dim

Flüt şöyle mi çalınır
Düt dü rü düt düt düt dü rü düt
Delik böyle mi kapanır
Düt dü rü düt düt düt

Davul şöyle mi çalınır
Güm bü dü güm güm güm bü dü güm
Tokmak böyle mi vurulur
Güm bü dü güm güm güm

Türkü şöyle mi söylenir
Lay la ra lay lay la la lay
Oyun böyle mi oynanır
Hop ti re şıkıdım hop

Söz ve müzik: H. Seyrek

İLKÖĞRETİM MÜZİK 3 Öğrenci Çalışma Kitabı

Yazarlar

Neşem YAŞAR
Aziz ÖZDEMİR
Emine Özel EREN
Suna ÖZTÜRK

DEVLET KİTAPLARI

BİRİNCİ BASKI

T Tavşalı Matbaacılık - İstanbul, 2007

M.E.B. 3. Sınıf Müzik Öğrenci Çalışma Kitabı. Kapak

İLKÖĞRETİM MÜZİK 2 Öğrenci Çalışma Kitabı

Yazarlar

Neşem YAŞAR
Aziz ÖZDEMİR
Emine Özel EREN
Suna ÖZTÜRK

DEVLET KİTAPLARI

BİRİNCİ BASKI

T Tavaslı Matbaacılık İstanbul, 2007

M.E.B. 3. Sınıf Müzik Öğrenci Çalışma Kitabı. Kapak

İSTİKLÂL MARŞI'MIZ

1. İstiklâl Marşı'mızı dinlerken neler hissediyorsunuz?

2. Resimde soru soran arkadaşına diğer arkadaş nasıl cevap vermelidir? Konuşma balonunun içine yazınız.

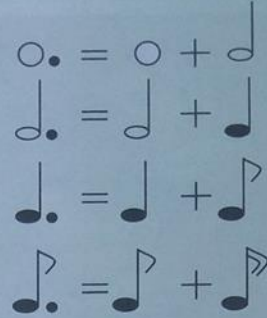
İstiklâl
Marşı'mızı
dinlerken nasıl
davranmalıyız?

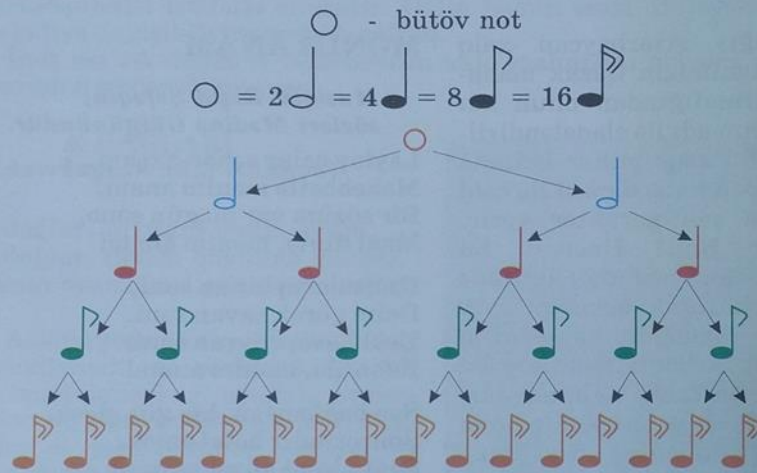

NÖQTƏLİ NOTLAR

Əgər notun sağında nöqtə qoyulubsa, onda onun uzunluğu özünün yarısı qədər artır. Yəni bütöv notun sağında nöqtə qoyularsa, onun uzunluğu yarım not, yarım notun yanında nöqtə qoyularsa, onun uzunluğu çərək not, çərək notun sağında nöqtə qoyularsa, onun uzunluğu səkkizlik not, səkkizlik notun sağında nöqtə qoyularsa, onun uzunluğu on altılıq not qədər artar.

NOT VƏZNLƏRİ

Suallar

1. Hansı ladları tanıyırsan və onların fərqli cəhətləri nədir?
2. Qara Qarayev «Şən əhvalat» fortepiano pyesində musiqinin inkişafı üçün nədən istifadə etmişdir?
3. «Məktəblilər» mahnısının müəllifləri kimdir?
4. Hansı not vəznələrini tanıyırsan?

AZƏRBAYCAN BƏSTƏKARLARININ YARADICILIĞINDA XALQ MUSIQISI

Əvvəlcə «Dağların başın qışda qar alar» şən xarakterli, bənd və nəqarətdən ibarət Azərbaycan xalq mahnısını, bunun ardınca isə bəstəkar Musa Mirzəyevin «Bahar təranələri» adlı fortepiano pyesini dinləyək.

Bu iki musiqinin müqayisəsindən məlum olur ki, Azərbaycan xalq mahnısı bəstəkar Musa Mirzəyevin yazdığı fortepiano əsərində çoxsəsli şəkildə ifa olunur. Deməli, fortepiano pyesində təkəsli xalq mahnısı çoxsəsli musiqiyə çevrilməklə inkişaf etdirilmişdir. Hər iki əsər eyni bir melodiya əsaslandığı üçün şən xarakterdə səslənir.

Yeni mahnı öyrənək

CANLI GUŞƏMİZ

Musiqisi Məhdəd Əhmədovun,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.

I

Guşəmizdə göyərçin,
Toyuq, kəklik, qaz da var.
Onlara yemək verib,
Qulluq edir uşaqlar.

II

Bizim canlı guşədə
Vardır dovşan, var tülkü.
Toyuqlara hey baxır,
Yenə hiyləgər tülkü.

Nəqarət:

Hey baxır, hey baxır,
Yenə hiyləgər tülkü.

4. Nəticələr və ümumiləşdirmə

Marşların müxtəlif xarakterli olması onun məzmunundan asılıdır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Operetta (musiqili komediya) haqqında məlumat verilir. Üzeyir Hacıbəylinin «O olmasın, bu olsun» operettasından «Qoçuların xoru» səsləndirilir.

Tapşırıq: 1) Dinlənən əsərin xarakterini və janrını müəyyənləşdirmək.

2) Həmin musiqi parçasını səhnələşdirmək.

Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

- Bu gün biz «mahını və rəqs kimi marş da mürekkəb əsərlərin yaranmasına təsir göstərə bilərmi» sualına cavab verməyə çalışdıq. Buna necə nail olduq?
- Sualın cavabını hansı musiqi əsərlərinin nümunəsində araşdırdıq?
- Bu əsərlərin müəllifləri kimdir?

Musiqi repertuarı:

ŞAXTA BABA

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadəninindir.

mf Allegretto

Keç-di da-nız aş-di dağ gəl-di bi-zə bir-qo-naq Saq-qa-lı qar-dan dü-mağ.
hey - hey Söy-la-dik al - qış ba-ba şax - ta ba-ba qış ba-ba
Ay sa - na al - qış ba - ba Şax - ta ba - ba qış ba - ba
ay sa - na al - qış ba - ba Şax - ta ba - ba qış ba - ba

QOÇULARIN XORU

(Üzeyir Hacıbəylinin «O olmasın, bu olsun»
musiqili komediyasından)

Tempo di marcia f

Ey, kim-san or - da aç qa - pı - nı, aç qa - pı - nı gə-lək sə - ni öl - dü - rək.
Piş - to do - lu - dur ha - zır et - mi - şik, aç qa - pı - nı gə-lib sə - ni öl - dü - rək.

2. İfada yaranan dəyişikliklər haqqında şərhlər vermək.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

– Bu gün biz «mahnıda musiqi ilə mətnin arasında uyğunluq olmalıdırmı» sualına cavab verməyə çalışdıq. Buna necə nail olduq?

Sualın cavabını hansı musiqi əsərlərinin nümunəsində araşdırdıq? Bu əsərlərin müəllifləri kimdir?

Musiqi repertuarı:

CÜCƏLƏRİM

Musiqisi Qənbər Hüseynlinin,
sözləri Tofiq Mütəllibovundur.

Allegretto

Xor *mf*

Cip, cip cü-cə-lə-rim cip, cip, cip cü-cə-lə-rim, Mə-nimqə-şəng

Solo *f*

cü-cə-lə-rim Tü-kü i-pək cü-cə-lə-rim Göz-lə-yi-rəm

Xor *f*

tez gə-li-niz göy çə-mən-də din-cə-li-niz Ay mə-nim

Solo *mf* Xor *f* Solo *mf* Xor *f*

cü-cə-lə-rim, ay mə-nim cü-cə-lə-rim, ay mə-nim

Solo *mf* Xor *f* Solo *mf*

cü-cə-lə-rim, ay mə-nim, cü-cə-lə-rim,

Xor *f* Son üçün

mə-nim qə-şəng cü-cə-lə-rim, cip, cip, cip!

Mövzu 2

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Mahnı insanın keçirdiyi hisləri nəğmə ilə ifadə etmək üçün yaranmışdır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi Süleyman Ələsgərova, sözləri Hikmət Ziyaya məxsus olan «Vətənim» mahnısı öyrədilir. Hər qrupa iş vərəqi və rəngli flomaster paylanır.

Tapşırıq: Mahnıda ifadə olunan hisləri rəsmdə təsvir etmək.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

— Bu gün biz «mahnılar bizə nə üçün lazımdır» sualına cavab verməyə çalışdıq. Buna necə nail olduq?

— Sualın cavabını hansı əsərlərin nümunəsində araşdırdıq? Bu əsərlərin müəllifləri kimdir?

Musiqi repertuarı:

VƏTƏNİM

Musiqisi Süleyman Ələsgərovun,
sözləri Hikmət Ziyanın.

Marş tempində

1. Nə şirindir Və-tə-nim, Sə-fə-sün-dən doy-mu-ram. Gü-nə-şin-dən, su-yun-dan,
Ha-və-sün-dən doy-mu-ram. doy-mu-ram. Da-hə-qə-şəng ol, çi-çək-lən, bi-zim ə-ziz,
Gö-zəl Və-tən! Gö-zəl Və-tən!

İŞ BAŞINA

Azərbaycan xalq mahnısı

İşləyəni Üzeyir Hacıbəylidir.

Moderato

f(p)

OQTAY RƏCƏBOV, NƏRGİZ RƏCƏBOVA,
ŞƏHLA QULİYEVƏ

MUSİQİ

2-ci sinif

MÜƏLLİM ÜÇÜN METODİK VƏSƏİT

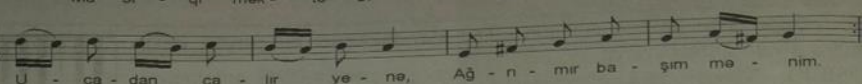
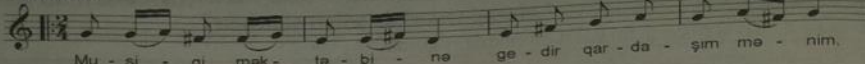
*Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin
19.06.2009-cu il tarixli 734 №-li əmri ilə təsdiq edilmişdir.*

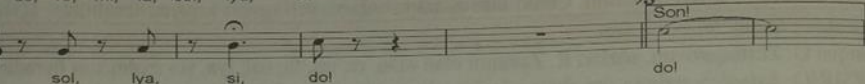
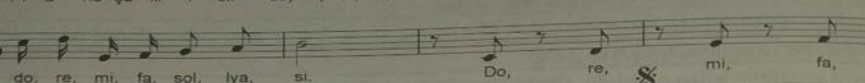
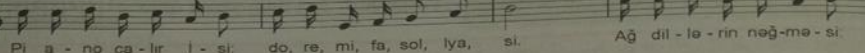
BAKİ - 2014

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI	
TƏHSİL NAZIRLIĞI	
NAXCIVAN RƏHBERLİYİ	
TƏHSİL ŞÖBƏSİ	
ƏLƏYEV ADINA	
8N-11 TAM ORTA MƏKTƏB	
№ _____	
“	” 20 “

Təmkinli

Nəqarət

XII Həftə - DƏRS №12: MUSIQIDƏ YUXARI VƏ AŞAĞIYA DOĞRU HƏRƏKƏT

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.2.1., 2.1.2., 3.2.3.

MƏQSƏD: musiqidə yuxarı və aşağıya doğru hərəkət haqqında anlayış vermək, musiqi nümunələrinin xarakteri haqqında fikir söyləmək və özünüqiy-mətləndirmə bacarıqlarını inkişaf etdirmək.

İNTEQRASIYA: A.d. 1.2.1., H.b. 3.1.1., F.t. 4.1.2.

STRATEGIYA: əqli hücum, diskussiya.

GÜNDƏLİK PLANLAŞDIRMA NÜMUNƏLƏRİ. Müəllimin fəaliyyəti.

1. Motivasiya - 10 dəq.

Problem vəziyyəti yaratmaq üçün sinfə müraciət edir:

–*Diminuendo* və *crescendonun* mahiyyəti nədədir? – Onlar *fortedan* - *pianoya* və əksinə səs gücünün keçidləridir. - Onlar necə səslənir? (Müxtəlif cavablar səslərin). Bəs, *zil* və *bəm* səslər nədir?

Görəsən, musiqidə *zildən* – *bəmə* və əksinə, *bəmdən* *zilə* keçid olur?

- Bu suala cavab vermək üçün gələn qruplarda iş görək.

2. Tədqiqatın aparılması - 10 dəq.

Sinf qruplarına bölür. Hər qrupun masasına bir neçə şəkil qoyur. Bayatı – Şiraz təsnifini iki dəfə səsləndirir.

TAPŞIRIQ: Musiqidə olan hərəkətlərə uyğun şəkli seçin və seçiminizi əsaslandırın.

1.

- ancaq zilə

2.

- qarışıqlı

3.

- ancaq bəmə

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi - 5 dəq.

Müzakirə zamanı musiqidə yuxarı və aşağıya doğru hərəkət haqqında məlumat dəqiqləşdirilir.

4. Nəticələr və ümumiləşdirmə - 2 dəq.

Zil, bəm, yuxarı və aşağıya doğru hərəkət, aşağı, orta və yuxarı registrlər anlayışları dəqiqləşdirilir. Musiqi əsərlərində tədrici və sıçrayışlı keçidlər olur.

5. Yaradıcı tətbiqetmə - 15 dəq.

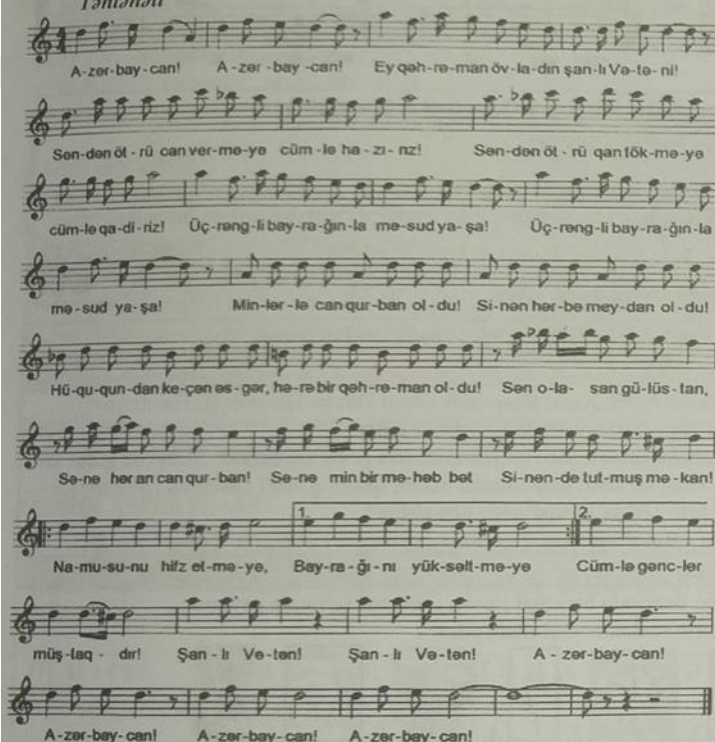
QIYMƏTLƏNDİRMƏ:

Şagirdlərin *şən və qəmli musiqini müəyyənləşdirməsini* və onların *emosional münasibətin biruzə verəməsini* müşahidə edir.

MUSIQİ REPERTUARI: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

*Musiqisi Üzeyir Hacıbəyovun,
sözləri Əhməd Cavadındır.*

Təntənəli

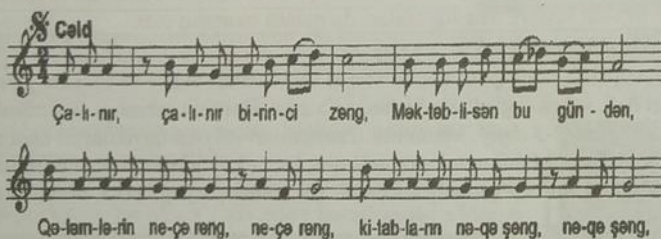

A-zer-bay-can! A-zer-bay-can! Ey qəh-rə-man öv-la-dın şan-lı Və-tə-ni!
 Sen-den öl-rü can ver-mə-ye cüm-le ha-zı-nız! Sen-den öl-rü qan tök-mə-ye
 cüm-le qa-di-riz! Üç-rəng-li bay-ra-ğın-la mə-sud ya-şa! Üç-rəng-li bay-ra-ğın-la
 mə-sud ya-şa! Min-ler-le can qur-ban ol-du! Si-nən hər-bə-mey-dan ol-du!
 Hü-qu-qun-dən ke-çən əs-gər, he-rə-bir qəh-rə-man ol-du! Sen o-la-san gü-lüs-tan,
 Se-ne hər an can qur-ban! Se-ne min bir mə-həb-bət Si-nən-de tut-muş mə-kan!
 Na-mu-su-nu hi-fz et-mə-ye, Bay-ra-ğ-nı yük-səlt-mə-ye Cüm-le gənc-ler
 müş-laq-dir! Şan-lı Və-tən! Şan-lı Və-tən! A-zer-bay-can!
 A-zer-bay-can! A-zer-bay-can! A-zer-bay-can!

«Birinci zəng»

*Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun,
sözləri Hökümə Əliyevanın.*

I Çalınır, çalınır birinci
zəng,
Məktəblisən bu gündən,
Qələmlərin neçə rəng,
Kitabların nə qəşəng,
nə qəşəng.

Ça-lı-nır, ça-lı-nır bi-rin-ci zəng, Mək-təb-li-sən bu gün-dən,
 Qə-ləm-le-rin ne-çə rəng, ne-çə rəng, ki-tab-la-rın nə-qə şəng, nə-qə şəng,

BU MARAQLIDIR

Himn mədhnəmə
(tərifedici mahnı) ki-
mi Qədim Yunanıs-
tanda yaranmışdır.

O, çoxsaylı ilahi-
lərə həsr olunurdu və
kitara və ya kifaranın
müsayiəti ilə xorla ifa
edilirdi. (Kitara /kifa-
ra/ - Qədim Yunan-
standa musiqi aləti
idi).

Himnin müxtəlif
növləri var: dövlət,
inqilabi, hərbi, dini,
idman, məktəb və
digər himnlər.

**Oqtay Rəcəbov, Nərgiz Rəcəbova,
Şəhla Quliyeva**

Musiqi I sinif

(Müəllim üçün vəsait)

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin
01.09.2008-ci il tarixli 1026 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir.

«Naksuana» nəşriyyatı

BAKİ -2008

Mövzu 9

RONDO VƏ MÜXTƏLİF JANRLAR

*Motsart ata və anası ilə
royal arxasında*

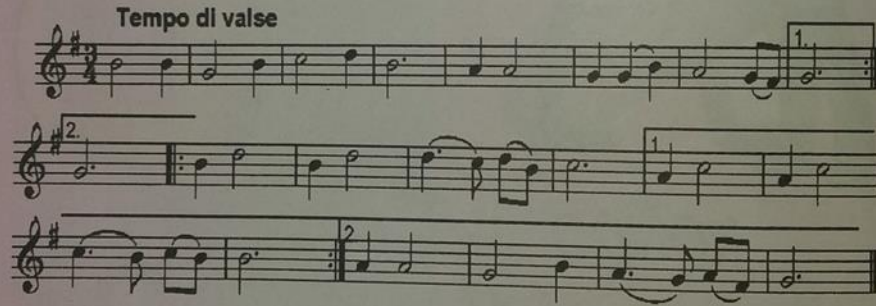
İtalyan dilində «rondo» sözünün mənası «dairə» deməkdir. Bu əsərdə bir hissə vaxtaşırı bir neçə dəfə eynilə təkrarlanır.

Dinləyəcəyimiz «Türksayağı (A la turka)» Rondo Motsartın XI sonatasının son hissəsidir. «Mehtərilər» adlanan bu türk hərbi marşına Motsartdan başqa, Avstriya bəstəkarları Haydın və Bethovenin yaradıcılığında da rast gəlirik. İndi isə gəlin dahi Avstriya bəstəkarı Volfqanq Amadey Motsartın forte-

piano aləti üçün yazdığı «Rondo»-sunu dinləyək.

Mahnılardan da rondo quruluşunu yaratmaq olar. Gəlin biz də mahnılardan rondo quruluşunu yaradaq. Bunun üçün biz bu gün bəstəkar Oqtay Rəcəbovun «Üçüncülərlik biz» mahnısının melodiyasını öyrənəcəyik.

ÜÇÜNCÜLƏRİK BİZ

Bu mahnı vals tempində, 3/4 xanə ölçüsündədir. Mahnını çox da tələsmədən ifa etmək lazımdır. Mahnı artıq bizim bildiyimiz sol major qammasında yazılmışdır və şən xarakterlidir. Dinləyəcəyimiz və sonradan oxuyacağımız kiçik bir mahnı Oqtay Rəcəbovun «Biz qızlarıq» mahnısının melodiyasıdır. «Üçüncülərlik biz» mahnısından fərqli olaraq, «Biz qızlarıq» mahnısı mi minor qamması üzərində yazılıb və aramlı tempdə səslənir. Mi minor qammasını oxuyaq.

